

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ,
СПІВРОБІТНИКІВ, АСПРАНТІВ І СТУДЕНТІВ
ФАКУЛЬТЕТУ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
„ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ”,
ПРИСВЯЧЕНОЇ ДНЮ НАУКИ В УКРАЇНІ ТА 60-РІЧЧЮ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

(21-25 квітня 2008 р.)

ТОМ 1

Суми
Вид-во СумДУ
2008

УДК [330.34 + 330.336] (063)

Тези доповідей науково-технічної конференції викладачів,
співробітників, аспірантів та студентів

Збірник об'єднує тези доповідей науково-технічної конференції за
результатами науково-дослідної роботи викладачів, співробітників,
аспірантів та студентів Сумського державного університету.

Суспільні науки. Економіка. Екологія.

Сумський державний університет, 2008

ОБҐРУНТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ НЕПОВНОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

асист. Макарюк О.В.

На даному етапі розвитку економіки значно підвищується роль феномену невизначеності системи господарювання як в цілому, так і на рівні окремих підприємницьких структур. Це вимагає більш детального дослідження відносин між учасниками ринкових відносин та найважливіших економічних закономірностей. Адаптація підприємств до умов, що постійно змінюються, є одним з найголовніших завдань забезпечення стійкого розвитку економіки в цілому. Тому для вітчизняної економічної науки стає дуже актуальною задача вивчення особливостей впливу невизначеності на процес прийняття управлінських рішень, що проявляється на різних рівнях економічної системи та тих аспектів, у яких ці прояви стосуються процесу їх обґрунтування.

Невизначеність середовища господарювання підсилюється тим, що кожен суб'єкт може мати різну реакцію на прояв зовнішніх чинників невизначеності. Але, вплив невизначеності не є повністю визначальним у діяльності суб'єктів господарських відносин. Враховуючи те, що багато факторів, таких як частка ринку збуту, рівень техніки та технологій, наявність капіталу та інші, особа, що приймає рішення, може з певним ступенем об'єктивності та достовірності оцінити та врахувати у своїй діяльності, то доцільно говорити про таке поняття як "неповна визначеність".

Перед науковцями виникла проблема щодо розробки механізмів обґрунтування управлінських рішень, які б забезпечили прийняття раціональних рішень та контроль за їх реалізацією в умовах неповної визначеності в системі менеджменту підприємства.

В загальному випадку процес обґрунтування управлінських рішень в умовах неповної визначеності в системі менеджменту підприємства складається з трьох етапів: підготовки, прийняття та реалізації рішення. Безпосередньо, обґрунтування рішень присутнє на усіх етапах процесу їх прийняття. Механізм обґрунтування управлінських рішень наведений на наступному рисунку (рис. 1).

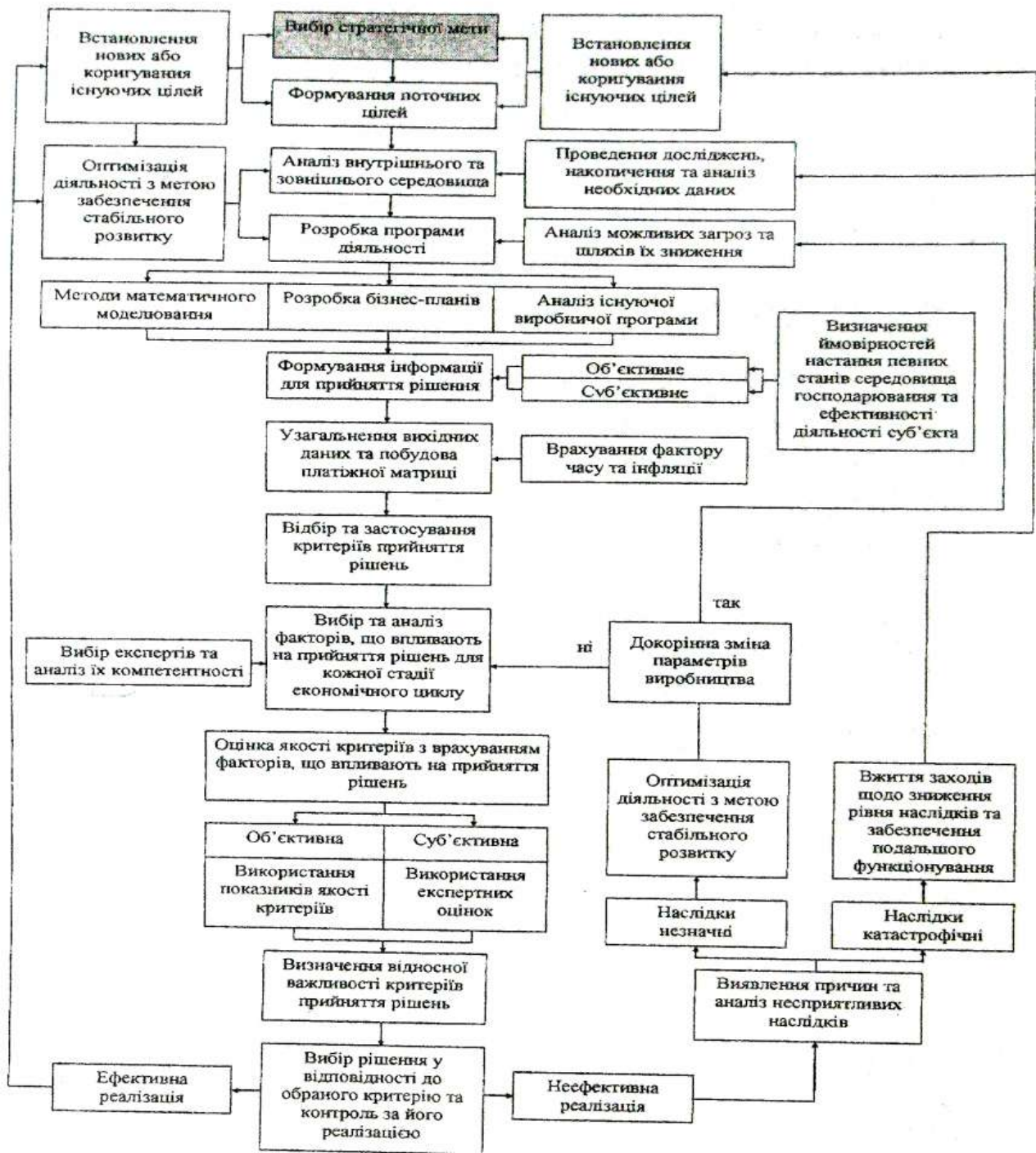

Рис. 1 Механізм обґрунтування управлінських рішень в умовах неповної визначеності

Реалізація даного механізму дозволить суб'єктам господарювання приймати та реалізовувати раціональні управлінські рішення спрямовані на досягнення стабільного розвитку в умовах невизначеності середовища господарювання.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ЭКОЛОГИЗАЦИИ СНАБЖЕНЧЕСКОЙ ЛОГИСТИКИ

асп. Коблянская И.И.

Нынешний этап развития экономики характеризуется все возрастающим вниманием к влиянию производственной деятельности на качественные параметры окружающей среды, что обуславливает новые требования рынка к выпускаемой продукции.

Лидерство в конкурентной борьбе сегодня все больше приобретают товары экологической направленности.

Производство экологически чистых товаров и услуг требует от производителей разработки действенной экологической политики.

Для реализации эффективной экологической политики снабженческая логистика имеет особенно большое значение, так как экологически оптимальное снабжение позволяет минимизировать нагрузку на экологию с момента ее первоначального возникновения.

В задачу снабженческой логистики входит, с одной стороны, предоставление материалов, необходимых для производственной деятельности, с другой стороны, оптимизация капиталовложений и заготовительных затрат.

Снабжение, выступает, таким образом, функцией предпринимательской деятельности, наиболее связанной с функцией окружающей среды как поставщика ресурсов.

Экологическая ориентация сферы снабжения проявляется в предоставлении экологически приемлемых факторов производства, используемых предприятием для осуществления своих целей. Следовательно, производственная экологическая политика заказчика не должна оставлять без внимания экологическую направленность производства и заготовку продукта поставщиком.

Таким образом, при выборе поставщиков должны использоваться не только критерии качества, затрат и сроков, но и экологической приемлемости производства и качества.

Оптимальным, в данном случае, выступает вариант выбора поставщика, имеющего сертифицированную систему экологического менеджмента. Правда, в условиях незначительного развития экологического менеджмента, что характерно для Украины, это достаточно сложно реализовать.

В таком случае, перспективным направлением является аудит поставщиков непосредственно предприятием-заказчиком ресурсов.

Так называемый аудит поставщиков, при котором заказчик проверяет выполнение экологических требований, а также стандартизированного перечня экологических и качественных характеристик продукции может содействовать реализации снабженческой логистики, ориентированной на охрану окружающей среды.

Анализ поставщиков может быть осуществлен по следующим параметрам: надежность поставки, цена, качество, условия поставки, возможность внеплановых поставок, финансовое состояние поставщика, пути сообщения, удаленность поставщика, наличие резервных мощностей, организация системы управления качеством, поставляемая тара и упаковка, возможность ее утилизации и переработки, экологические характеристики сырья, возможное побочное действие, возможность утилизации и переработки отходов производства.

Предметом снабженческой логистики выступает также планирование операций транспортировки и размещения складов сырья.

Таким образом, экологизация сферы снабжения включает и вопросы выбора наиболее экологичных средств транспорта (выбор поставщиков с учетом возможности транспортировки судами и железной дорогой), вопросы размещения складов (особенно для химически активных веществ, токсичных)

Вторичное использование сырья, упаковки и отходов предприятия — также одно из перспективных направлений экологизации снабженческой логистики и производственного процесса в целом, позволяющее предотвратить накопление отходов.

Перспективно в данной связи также использование логистических стратегий объединения поставщиков и заказчиков с целью защиты окружающей среды. В таких стратегиях ставка может делаться на производство продукции с использованием натуральных ингредиентов, на производство многократно используемой тары, упаковки, на производство продукции, не требующей специальной утилизации, на многократную переработку используемых материалов, на использование отходов и т.д.

АЛЬТЕРНАТИВНІ ВИДИ МОТОРНОГО ПАЛИВА ЯК ФАКТОР ЗНИЖЕННЯ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ

студентка Хоменко Л.М.

(наук. керівник асп. Лямцев О.В.)

На сьогоднішній день відомо декілька видів альтернативного моторного палива, насамперед природний газ (метан), скраплений природний газ (пропан і бутан), спирти, біопаливо, ефіри, водень.

Одним із важливих напрямів боротьби за збереження чистоти повітря є пошук більш "чистого" моторного палива.

Головною сировиною для виробництва найбільш розповсюджених моторних палив і дотепер є нафта, запаси якої поступово вичерпуються. Людство постало перед проблемою пошуку альтернативних видів палива, які були б з вищими, або принаймні такими ж властивостями та екологічно чистими.

Сьогодні вуглеводні гази – єдиний вид альтернативного палива, за допомогою якого розв'язано основні технологічні та екологічні проблеми. Природний газ містить крім інших газів, переважно метан, який може слугувати моторним паливом. Він має нижчий вміст вуглецю, ніж нафтове паливо. При згорянні природного газу утворюється менше вуглекислого газу. Разом з цим знижується емісія оксидів азоту і продуктів неповного згорання.

Також широко застосовується суміш пропану та бутану. Цінною якістю даного палива є його висока екологічна чистота при низькій собівартості. Результати дослідів свідчать про те, що двигун, який працює на пропан-бутані, має у відпрацьованих газах у 4 рази менше монооксиду вуглецю, ніж бензиновий двигун.

Сьогодні вивчаються технічні та економічні аспекти використання природного газу, який складається на 90-98% з метану з домішками етану і суттєво відрізняється за властивостями від пропан-бутанової суміші (потребує для зрідження низьких температур). Обладнання на автомобілях, що працюють на зрідженому природному газі, складніше і дорожче. Токсичність його відпрацьованих газів нижча на 60-90%, ніж у традиційного бензинового транспорту.

Синтетичні спирти використовувались у двигунах внутрішнього згорання ще на початку ХХ століття. Найбільший інтерес викликали

метанол та етанол. Спиртові палива використовуються здебільшого для гоночних автомобілів. За умов використання спиртів знижується емісія продуктів неповного згорання палива, зменшується утворення сажі. Однак, водночас зростають викиди в довкілля альдегідів, можливе також збільшення емісії оксидів азоту. До того ж, для спиртового палива характерна висока токсичність.

Ще одним видом альтернативного палива можна вважати аміак. Він за звичайних умов є токсичним газом з різким запахом. Однак при його згорянні утворюється лише один токсичний елемент – оксиди азоту, причому в значно менших кількостях, ніж при згоранні інших видів палива. Сировинні ресурси для виробництва аміаку значні, а вартість низька. До недоліків аміаку як палива слід віднести те, що він агресивний до міді, бронзи, інших металів, а потрапляючи до атмосфери стає її забруднювачем.

Водень з точки зору збереження оточуючого середовища є ідеальним паливом. Його ресурси є колосальними і постійно відновлюються. Тому водень може стати універсальним паливом. З екологічної точки зору при використанні водню як палива у двигунах внутрішнього згорання існує застереження: він спричиняє утворення азоту і озону, які забруднюють навколишнє природне середовище. У разі застосування паливних елементів в автомобільному вихлопі буде лише вода. Але попри всі ці позитивні аспекти, є певні проблеми, а саме: отримання водню є досить дорогою технологією. Інша проблема – зберігання. Водень – найлегший елемент на землі, тобто в заданому об'ємі його розміщується значно менше, ніж інших видів палива. А також водень є вибухонебезпечним. На сьогоднішній день дане паливо є малодоступне через свою високу ціну.

Впродовж останніх років зріс інтерес до біодизельного палива – ефірів жирних кислот рослинного чи тваринного походження. Сировиною для біодизельного палива є рапсова, соняшникова, арахісова та інші рослинні олії. Випробування показали, що у разі використання цього палива зменшується емісія вуглеводнів і вуглекислого газу, а інтенсивність утворення оксидів азоту залишається незмінною. Однак збільшуються викиди озонруйнуючих компонентів: ароматичних вуглеводнів, олефінів та альдегідів.

Таким чином, за сучасних умов серед великої кількості різноманітних варіантів альтернативного палива найбільш перспективним заміником нафти є біодизельне.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПІДПРИЄМНИЦТВОМ

Л.В.Савун, аспірант
СумДУ

Зростаюча інтенсивність експлуатації природних ресурсів, відсутність ефективних механізмів стійкого розвитку, стимулювання екологобезпечної поведінки, впровадження еколого-інноваційних технологій визначає необхідність формування в Україні комплексних систем еколого-економічного управління.

Екологічне управління представляє собою поетапний процес розробки й реалізації стратегічних і тактичних рішень, спрямованих на раціональне використання та охорону навколишнього природного середовища на організаційних, економічних і правових засадах.

Найбільш раціональним є реалізації еколого-економічного управління на регіональному, місцевому рівнях з врахуванням особливостей території, з розробкою оптимальної структури методів та механізмів, при ефективному здійсненні інноваційної діяльності.

На підприємстві екологічне управління характеризується значною гнучкістю та ініціативністю. Разом з тим, ефективне функціонування такої системи є достатньо дорогим процесом, тому цей аспект необхідно враховувати при правовому регулюванні еколого-правових відносин з метою надання пільг підприємствам, де такі системи існують. Екологічні показники повинні стати невід'ємною складовою оцінки підприємства, його інвестиційної привабливості.

Так, економічний механізм у галузі охорони навколишнього природного середовища і природокористування поєднує дві великі групи регуляторів екологічної поведінки суб'єктів господарювання. Перша група спрямована на примушення забруднювачів довілля обмежувати свою еколого-деструктивну діяльність. Друга група регуляторів, яка активізує природоохоронну діяльність товаровиробників, спрямована на спонукання природо користувачів до поліпшення стану навколишнього природного середовища. Нині в Україні економічний механізм репрезентований регуляторами першої групи, і відбуваються лише перші спроби застосування регуляторів другої групи. Тому значні зусилля в реформуванні еколого-управлінської системи повинні бути сконцентровані і на перегляді економічного підґрунтя реалізації національної екологічної політики,

фінансовому забезпеченні реалізації природоохоронних програм на всіх рівнях.

Для активізації еколого-орієнтованої інноваційної діяльності в рамках комплексних систем еколого-економічного управління необхідно вдосконалювати їх інструменти за наступними напрямками:

1. Адекватна економічна оцінка природних ресурсів та вплив на навколишнє середовище, компенсація екологічного збитку.
2. Реформування системи платежів за користування природними ресурсами та забруднення навколишнього середовища (збільшення ставок, долі в структурі стягуваних податків, забезпечення цільового використання).
3. Фінансування природоохоронних заходів на основі програмно-цільового методу за рахунок ресурсів цільових економічних фондів, що акумулюють ці платежі розробка заходів .
4. Розробка заходів економічного стимулювання еколого-інноваційної діяльності, екологічного підприємництва, впровадження систем екологічного страхування, менеджменту, аудиту, модернізації інноваційної інфраструктури.
5. Розвиток правової системи екологічної політики.

Створення системи стійкого еколого-економічного управління господарської діяльності дозволить досягти ряду позитивних результатів: залучення інвестиційних ресурсів в еколого-інноваційну сферу, впровадження систем екологічного менеджменту. Крім цього, забезпечуватиметься зниження негативного впливу на навколишнє середовище, покращення рівня життя населення, підвищення інвестиційної привабливості території.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Суровцева Е.С. Управление инновационно-инвестиционными процессами в экологической сфере и их финансовое обеспечение // Автореферат – Орел, 2006.
2. Веклич О.О. Аналіз ефективності вітчизняного економічного механізму природокористування щодо ідеї сталого розвитку // Економічні реформи України в контексті переходу до сталого розвитку / Матеріали 2-х конференцій та рекомендації до проекту Національної стратегії: Інститут сталого розвитку. — К.: Інтелсфера, 2001. — с. 95.
3. Мельник Л. Принципи екологобезпечного розвитку. – Економіка України. - № 2. - 1996. – С. 71 – 78.
4. Галушкіна Т. Екологічний менеджмент в Україні. – Економіка України. - № 6. – 1999. – С. 78 – 83.
5. Веклич О. Удосконалення економічних інструментів екологічного управління в Україні. – Економіка України. - № 9. – С. 65 – 74.

ВПЛИВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ НА СТАН НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

*студентка Росохата А.С.
(наук. керівник ас. Лямцев О.В.)*

За останні десятиліття людство остаточно впевнилося, що одним із головних чинників забруднення навколишнього середовища та основним серед забруднення атмосферного повітря є автомобільний транспорт. Автомобіль, поглинаючи необхідний для існування життя кисень, інтенсивно забруднює навколишнє середовище токсичними компонентами, що значно впливають на навколишнє природне середовище.

Загалом на Землі функціонує більш ніж 500 млн. Автомобілем, які є не лише причиною щорічної гибелі біля 500 тисяч людей, 10 млн. поранених, але і причиною руйнування здоров'я мільярдів, саме тому ця проблема є надзвичайно актуальною.

Найбільш впливовими факторами негативного впливу автомобільного транспорту на людину та на навколишнє середовище є наступні:

- забруднення навколишнього середовища(повітря, ґрунтів, води);
- шум, вібрація;
- виділення тепла (розсіювання енергії).

Так, чадний газ та оксиди азоту, що інтенсивно виділяються блакитним димом від автомобіля – одна із основних причин, що викликає головний біль, втому, низьку працездатність. Сірковий газ здатен впливати на генетичний апарат, приводячи до безплідності та вроджених вадам., а разом ці фактори призводять до стресів, нервових проявів, потягу до усамітнення. В великих містах більш широко розповсюджені захворювання органів кровообігу і дихання, інфаркти, гіпертонія і різні види новоутворень. "Внесок" автомобільного транспорту в атмосферу складає до 90% за оксидами вуглеводу і 70% за оксидами азоту. Автомобіль також збільшує концентрації в ґрунті та в повітрі важких металів та інших шкідливих речовин.

В загальному випадку в склад відпрацьованих газів двигуна можуть міститися наступні токсичні та нетоксичні компоненти: O, O₂,

O_3 , C , CO , CO_2 , CH_4 , C_nH_m , C_nH_mO , NO , NO_2 , N , N_2 , NH_3 , HNO_3 , HCN , H , H_2 , H_2O .

Найбільш сильно впливає на психічний стан людини шум. Часто його джерелом є робота складових автомобіля, а саме: двигуна, коробки передач, вентилятора, вихлопні гази, шин.

Іншим джерелом транспортного дискомфорту для водія та пасажирів є коливання і вібрації, що утворюються під час руху автомобіля. Також негативно впливають на людей електромагнітні випромінювання, основним джерелом яких є система запалювання, зокрема свічі, розподільвач та високовольтні лінії передачі.

Якщо говорити про країни СНД, до складу яких входить Україна, доцільно сказати, що на сьогоднішній день автомобілебудівництво відстає в технічному відношенні від світового рівня. В серійному виробництві знаходяться автомобілі, що були спроектовані 20-30 років тому. Технологічний рівень виробництва не дозволяє досягти потрібної чіткості збирання та обробки деталей. Свій внесок в забруднення навколишнього середовища робить низька якість палива: біля 70% - етиловий бензин. Державні витрати на охорону природи складають незначну частку державного бюджету, що в десятки разів менше аналогічних показників розвинутих країн.

На сьогоднішній день йде активна боротьба з автомобільною небезпекою. Конструюються фільтри, розробляються нові види палива, що містять меншу кількість свинцю. Зменшення домішок та перехід до безсвинцевого бензину викликає ряд технічних проблем. Отже, можливо введення такого палива, але всеодно воно буде містити певну кількість шкідливих речовин. В перспективі можливе покращення якостей автомобіля, що призведе до меншого впливу на навколишнє середовище.

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЕМ

студент Ермоленко Е.А.

(научный руководитель асп. Шевченко Т.И.)

В условиях безотлагательности проведения экологически ориентированной структурной перестройки экономики Украины требуется введение природопользования в сферу формирующихся рыночных отношений. Для этого необходимо усовершенствовать общую модель управления природопользованием.

На основании анализа зарубежного опыта эффективного природопользования, а также в странах с благоприятной экологией, можно выделить следующие важнейшие принципы экономико-экологического управления:

- учет территориального фактора в размещении производства;
- первичности функции управления природопользованием;
- координационный.

Интеграция данных принципов позволяет сформировать механизм организации и управления природопользованием, отвечающий современным требованиям ориентации экономики на социальные и экологические аспекты.

Одним из важных признаков развитой рыночной экономики является высокоразвитая инфраструктура. К ее элементам в сфере природопользования в частности относятся экологический маркетинг и экологический аудит. Эти инструменты используются во многих странах мира.

Экологический маркетинг включает комплексную деятельность, направленную на определение, прогнозирование и формирование потребительских запросов по поводу воспроизводства природных ресурсов, продвижения товаров и услуг экологического назначения от производителя к потребителю.

Под экологическим менеджментом понимается организация охраны окружающей среды во всей ее совокупности. Использование данного механизма позволяет снизить степень воздействия на окружающую среду; выявить потенциал экономии ресурсов, включения в производственный оборот отходов и снижения себестоимости продукции; обеспечить хорошую репутацию; получать более выгодные кредиты в

банках; заключать договора о страховании на более выгодных условиях.

Экологический аудит (ЭА) является независимым исследованием хозяйственной деятельности предприятия для определения его воздействия на окружающую среду. ЭА может и должен стать основой для становления и развития экологического предпринимательства.

По данным Всемирного банка, возможное повышение стоимости проектов, связанное с проведением оценки воздействия на среду и последующим учетом экологических ограничений, окупается в среднем за 5-7 лет. Включение экологических факторов в процедуру принятия решений еще на стадии проектирования обходится в 3-4 раза дешевле последующей установки дополнительного очистного оборудования, а затраты на ликвидацию последствий от использования неэкологической технологии и оборудования оказываются в 30-35 раз выше расходов, которые потребовались бы для разработки экологически чистой технологии и применения экологически совершенного оборудования.

Зарубежный опыт показывает, что при помощи экологических фирм многие предприятия решили проблемы утилизации, превратив отходы в сырье для других отраслей, нашли более эффективные методы их очистки и переработки. Ежегодно в мире такие фирмы оказывают услуги на 200-230 млрд долл., причем этот показатель имеет устойчивую тенденцию к росту (на 4-15% ежегодно в зависимости от видов предоставляемых услуг)

Однако, прямое использование зарубежного опыта в этой области без учета особенностей социально-экономической и экологической ситуации может лишь усугубить эколого-экономический кризис. Дело осложняется тем, что прямое введение в практику классических методов экономического механизма природопользования, характерных для развитых рыночных систем, даст недостаточный, а в некоторых случаях и обратный эффект.

Использование предложенных подходов будет способствовать сохранению и увеличению количества рабочих мест с гарантированной оплатой за произведенную продукцию, преодолению кризиса неплатежей, своевременной уплате налогов в бюджет, установлению экономической и социальной стабильности.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ

студент Кугук І.О.

(наук. керівник асист. Костюченко Н.М.)

Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища" було встановлено засади формування економічних механізмів природокористування та природоохоронної діяльності.

Одним із важливих напрямків вирішення проблем сталого розвитку є створення та розвиток ринку екологічних послуг в Сумській області.

За наявності в Сумській області значного підприємницького персоналу недостатньо розвиваються такі напрямки екологічного підприємництва, як переробка відходів, консалтинг, забезпечення передовими технологіями, екологічний аудит, екологічне страхування, виробництво природоохоронного обладнання та інші.

Сучасний ринок екологічних послуг ще не може суттєво впливати на екологічну ситуацію в області. Основними причинами цього є проблеми недостатнього розвитку законодавства, відсутність сприятливих умов та належної підтримки всіх форм екологічного підприємництва.

В той же час, з огляду на досвід розвинених країн, наведені вище напрямки підприємництва є достатньо прибутковими та відіграють значну роль у вирішенні суспільних проблем. Досвід країн з ринковою економікою демонструє, що найбільш ефективним способом вирішення екологічних проблем є формування самостійної галузі економіки – екологічного підприємництва суб'єктів господарювання, які в своїй практичній діяльності поєднують власні економічні інтереси з державними природоохоронними цілями і пріоритетами.

Серед основних напрямків вирішення екологічних проблем на рівні області можна зазначити наступні:

- активна участь у загальнодержавному законодавчому процесі підтримки екологічного підприємництва шляхом надання конкретних пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства (податкові пільги, механізм перерозподілу платежів за забруднення навколишнього середовища, пільгове кредитування закупок обладнання, тощо) з використанням накопиченого в області досвіду;

- інформаційна підтримка екологічного підприємництва (забезпечення відкритості та доступу підприємців до екологічної

інформації, організація безоплатних консультувань з правових та екологічних проблем у періодичних виданнях та через мережу Інтернет, створення електронної бази екологічних підприємств області, тощо);

- сприяння інвестиціям у природоохоронний бізнес;
- вдосконалення процедур тендерного відбору виконавців природоохоронних робіт, що фінансуються на території області за рахунок державного та місцевих бюджетів;

- вдосконалення та спрощення процедури оренди об'єктів державної та комунальної власності, включаючи пільгові, з метою сприяння окремим формам екологічного підприємства (переробка відходів звалищ тощо);

- підтримка створення і діяльності асоціації екологічних підприємств та підприємців області з метою сприяння вирішенню проблем екологічної безпеки області, врахування думки екологічних підприємців при прийнятті рішень на обласному рівні, вирішення екологічних питань, що відповідно до міжнародного законодавства відносяться до компетенції неурядових організацій (екологічний аудит, реєстрація екологічних аудиторів, та інші);

- розробка прогнозних оцінок та програми розвитку екологічного підприємництва в області (з формуванням ринку послуг на основі вітчизняних та міжнародних стандартів).

Реальні можливості оптимізації виробничого процесу на підприємствах в сучасних умовах надає проведення екологічного аудиту. Приватний сектор повинен, безумовно, бути активно залученим до попередження і усунення екологічних проблем, а також до оптимізації економічної діяльності шляхом раціонального використання природних ресурсів і зменшення викидів у навколишнє природне середовище, впровадження системи управління природоохоронною діяльністю, а також можливістю отримання прибутку від екологічно спрямованої діяльності.

Отже, формування системи екологічного менеджменту може забезпечити успішну реалізацію економічної політики держави, призвести до формування екологічно орієнтованого бізнесу і сприяти ефективному сталому еколого-безпечному розвитку Сумської області.

ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНИХ ВТРАТ ВІД ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ АВТОТРАНСПОРТУ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ

студент Лисенко О.А.

(наук. керівник к.е.н., доц. Сотник І.М., асп. Старченко Л.В.)

Перед світовою спільнотою стоїть завдання шляхом раціонального використання зберегти багатства природи сьогодні і відвернути негативні наслідки втручання людини у майбутньому. Для цього необхідне всебічне вивчення характеру антропогенного навантаження, оскільки однією з найгостріших еколого-соціальних проблем розвитку людства є збільшення обсягів забруднення атмосферного повітря антропогенними джерелами (промисловість, транспорт). В 2002 р. обсяг викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел та автотранспорту становив 85,9 тис. т., в 2005 р. - 26,1 тис. т. (що більше не 70%).

Сучасний стан основних виробничих фондів багатьох промислових підприємств та рівень їх технологій виробництва не відповідають вимогам екологізації виробництва.

Недоліки природокористування минулих років, дефіцит коштів на переозброєння виробництва і впровадження прогресивних екологічно безпечних технологій при одночасному впливі цих факторів привели до загострення екологічної ситуації.

Значним забруднювачем довкілля є транспортна галузь, зокрема її рухомі засоби (автомобілі, тепловози, морські та річкові судна), що використовують як пальне різні види нафтопродуктів, а також стаціонарні об'єкти матеріально-технічного забезпечення: склади пально-мастильних матеріалів, заправні станції, станції технічного обслуговування, майстерні тощо (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1998, N 38-39, ст.248).

Значної шкоди довкіллю завдають відпрацьовані гази автомобілів. Через великі обсяги використання пального автотранспорт забруднює навколишнє природне середовище токсичними компонентами, а саме солями свинцю - 25%, оксидом вуглецю – 50%.

У 24 великих містах України (зокрема в Києві, Харкові, Севастополі, Одесі) шкідливі викиди в атмосферне повітря внаслідок

роботи автотранспорту перевищують 50% їх загальної кількості.

Щорічно в атмосфері викидається велика кількість різноманітних речовин, кожна з яких небезпечна для живих організмів і завдає шкоди матеріальним цінностям (будівлям, спорудам, дорожньому покриттю тощо), наносячи великі економічні збитки.

Антропогенне забруднення атмосфери становить лише 0,5% від загального забруднення природними явищами (пилові бурі, виверження вулканів, лісові пожежі тощо), але саме цей тип забруднення має найбільш негативний вплив на навколишнє середовище.

Економічний збиток визначається суспільно необхідними витратами, що виникають внаслідок екодеструктивного впливу. Збиток характеризує зміну інтегральної еколого-економічної оцінки комплексу природних факторів або якогось природного блага в результаті погіршення його стану. Дія еколого-економічного збитку супроводжується погіршенням економічного стану суб'єктів господарювання.

Внаслідок дослідження впливу пересувних джерел на атмосферне повітря в Сумській області за 2005 рік було виявлено, що найбільш забрудненими районами є Сумський (1632,8 т.) та Білопільський (1553,5 т.), найменш забрудненими – Шосткінський (320 т.) і Середино-Будський (466,1 т.).

Проаналізувавши динаміку обсягів викидів шкідливих речовин в атмосферу пересувними джерелами забруднення визначено наступні тенденції: в 2004 р. їх загальна кількість по області становить 50583,1 тис. т., щодо 2005 р. то становище змінилося на краще – 50083,6 тис. т.

Література

1. Статистичний щорічник Сумської області за 2003 р.
2. Статистичний щорічник Сумської області за 2004 р.
3. Статистичний щорічник Сумської області за 2005 р.

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ СТИМУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

студент Мареха І.С.

(науковий керівник асп. Іщенко Н.В.)

Головний принцип стратегії розвитку сучасної світової енергетики базується на безумовному визнанні обмеженості й неминуче швидкій вичерпаності енергетичних ресурсів. За таких умов актуальним стає розвиток відновлюваних джерел енергії.

Внесок відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) у загальний енергетичний баланс світу постійно зростає і, за оцінками, складає 10-14%. Сумарна частка відновлюваних джерел в енергобалансі України оцінюється в 6,5%, у кількісному плані лідерами є велика гідроенергетика та вітроенергетика.

Перехід України до використання екологічно чистих відновлюваних енергоджерел потребує розробки законодавчих і нормативно-правових актів, які б регулювали економічні механізми стимулювання відновлюваних джерел енергозабезпечення. Показовою у цьому відношенні є європейська модель розвитку енергетики.

У Європі економічний механізм підтримки відтворювальної енергетики (ВЕ) представлений двома основними моделями: компенсацією витрат виробників "зеленої" електроенергії шляхом впровадження фіксованих тарифів і так званою моделлю квот (рис.1).

Рис.1 Розподіл фінансових схем підтримки ВДЕ у Європі

У випадку моделей, що ґрунтуються на квотах, держава визначає об'єм або відносну частку ВЕ у національному енергетичному балансі. Власне такий об'єм повинні виробити, продати або придбати учасники ринку - виробники, трейдери, мережеві оператори, споживачі - протягом встановленого проміжку часу. Для контролю дотримання зобов'язань енергія, вироблена за рахунок ВДЕ, "сертифікується".

За моделями фіксованих тарифів на електроенергію з ВДЕ, яка постачається в мережу, енергокомпанії зобов'язані виробляти, купувати і постачати в енергомережу екологічно чисту електроенергію. Водночас зазначені моделі передбачають впровадження на певний період фіксованих цін на електроенергію, вироблену за рахунок ВДЕ.

Так, наприклад, у Німеччині інвесторам протягом 20 років гарантуються фіксовані тарифи на вироблену з ВДЕ електроенергію, що постачається в мережу. Модель Іспанського законодавства передбачає фіксовані тарифи на весь "життєвий" цикл електростанції. Угорщина (8 років) та Естонія (7 років - для біомаси й гідроенергетики, 12 років - для решти ВДЕ) також гарантують інвестиційну безпеку на відносно тривалий період.

Стосовно України до першочергових завдань, які стосуються її енергетичної стабільності та безпеки, слід віднести реалізацію економічних інструментів просування відновлюваної енергетики та виокремити податкове стимулювання заходів господарської діяльності, спрямованих на використання екологічно чистих відновлюваних енергоджерел.

Розвиток відновлюваної енергетики, в тому числі наукове забезпечення та становлення її як відповідного сектора виробничої сфери, повинен здійснюватися в інтегрованому, тісно взаємопов'язаному і взаємозалежному комплексі законодавчої, нормативно-правової, інституційної, фінансово-економічної та організаційної систем.

У сфері енергетичної політики України відновлювана енергетика потребує економічної підтримки як одна з важливих і потенційно високозначимих складових у системі заходів із забезпечення сталого розвитку і підвищення енергетичної безпеки. Такі заходи вважаються одними з пріоритетних в європейських країнах і є актуальними для України у зв'язку з обраною стратегією євроінтеграції.

ВЛИЯНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ФАКТОРА НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ

студент *Баранова А.С.*

(научный руководитель *асист. Шкарупа Е.В.*)

Экологические проблемы за последние пять десятилетий вызвали множество вопросов по поводу взаимосвязи между экономическим развитием и окружающей средой. Многие государства прилагают все усилия для разрешения локальных экологических проблем и улучшают свое ближайшее окружение, так как планета становится менее пригодной для жизни. Фундаментальные экологические проблемы, такие как разрушение озонового слоя, глобальный парниковый эффект и сокращение биологического разнообразия, привели к сильной критике стратегий, которые избрали страны для обеспечения экономического развития.

История экономического развития ведущих индустриальных экономик содержит множество противоречий, связанных с задачами улучшения благосостояния. Противоречия возникают в основном из-за серьезных просчетов руководителей и администраторов в отношениях между экономическим развитием, благосостоянием и качеством окружающей среды. Фундаментальным фактором, который способствует этой ситуации, является сложная сама по себе природа концепции развития окружающей среды. Если страны мира достигают развития, которое является устойчивым в долгосрочной перспективе, эти взаимосвязи должны быть приняты в расчет в проектировании и осуществлении любого вида человеческой деятельности.

Комплексность окружающей среды и растущие экологические проблемы требуют перестройки взаимоотношений между экономическим развитием и обеспечением экологического качества. Общая экономическая ситуация имеет значительное влияние на деятельность экологических субъектов. Экологическая политика подвергается особому давлению в периоды спада, а также заинтересована в экономическом развитии и может иметь преимущество в глобальной рыночной экономике.

Стремление к экономическому росту и развитию в процессе эксплуатации и переработки природных ресурсов в товары с течением времени принесли значительный вред качеству окружающей среды. Последствия имеют экономическую и экологическую природу. С экономической точки зрения, истощение основных природных

ресурсов, таких как сырая нефть, вода и лес, представляют серьезную опасность в будущем в случае непринятия соответствующих мер. С экологической точки зрения чрезмерное использование запасов природных ресурсов привело к уменьшению биологического разнообразия и нанесло вред системе поддержки жизни. Также огромное количество отходов домохозяйств является источником большого риска для здоровья. Например, в США, крупнейшем производителе отходов, количество твердых отходов на душу населения возросло на 65 % за последние 25 лет. Темп роста муниципальных отходов членов ОЕСД в Европе составил 3 % в год. Средний европеец производит от 150 до 600 кг отходов каждый год.

Промышленное развитие в ведущих странах мира является основной причиной загрязнения планеты. Процесс индустриализации в этих странах объясняется чрезмерной эксплуатацией мировых запасов природных ресурсов. Также увеличилось содержание газов, вызывающих парниковый эффект, вследствие сгорания топлива, уменьшение лесных массивов и связанное с этим увеличение содержания двуокиси углерода. Например, ежегодно в воздух выбрасывается около 6 млрд. тонн углерода от сжигания природного топлива, что ежегодно прибавляет 3 млрд. к 170 млрд., которые накопились еще со времен Промышленной Революции. Сокращение лесных массивов влечет к высвобождению лишних 2,8 млн. тонн двуокиси углерода в год.

Экологические и экономические издержки, которые несут развитые и развивающиеся страны, должны быть хотя бы сведены к минимуму, если невозможно их полное избежание, путем стремления к экономическому росту и задаче обеспечения высокого качества окружающей среды. Это требует формулировки и выполнения как краткосрочных, так и долгосрочных стратегий.

Использование и добыча имеющихся ресурсов должны быть оптимизированы способом, который не вызывает структурных дисбалансов в сырьевой базе. Кроме того, процесс развития должен обеспечить равенство в распределении богатства среди населения.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ПОРУШЕННЯ БАЛАНСУ СИСТЕМИ "ЛЮДИНА-ПРИРОДА"

студент Марочко С.С.

(науковий керівник асист. Шкарупа О.В.)

Людина є складовою частиною біосфери, виступаючи в ролі фактора регулятора її стану. Науково-технічний прогрес стимулює економічне зростання та економічний розвиток, при цьому використовуються всі наявні засоби для досягнення поставлених цілей. Водночас це сприяє виснажливому ресурсовикористанню і порушенню рівноваги природних систем. Використовувана таким чином на протязі багатьох десятиріч практика призвела до необхідності оцінювання не лише результатів діяльності, а й її наслідків, які суттєво знижують економічну ефективність та можуть звести її в подальшому нанівець, що особливо яскраво спостерігається сьогодні.

Проблеми взаємодії людини з природою досліджували такі вчені як Дж.Форрестер, О.Дуглас, Д.Меддоуз, І.Рендерс, в Україні даним питанням займались О.Ф.Балацький, М.К.Шапочка, Л.Г.Мельник та ін.

Не вирішеним і особливо актуальним сьогодні є питання розбалансованості у взаєминах між людиною та природою, що проявляється у певних порушеннях всіх сфер життєдіяльності суспільства (демографічної, економічної, екологічної та ін.).

Тому, аналіз гармонізації взаємодії людини та оточуючого середовища як головного фактора ефективності людської діяльності, збалансованості між всіма складовими системи "людина-природа" як головної умови сталого розвитку, є вкрай важливим сьогодні, під час соціально-економічних перетворень та подоланні цілого спектру криз.

Для характеристики системи "людина-природа" потрібно визначити її складові та вплив одна на одну. Вплив на систему "людина-природа" здійснюють багато параметрів, але головні з них – це демографічний фактор, промислове та сільськогосподарське виробництво, утилізація побутових та виробничих відходів, забруднення навколишнього середовища. Дані фактори є взаємопов'язаними і розвиваються під впливом одне на одного.

Економічна, соціальна та політична кризи, які ми спостерігаємо сьогодні, викликані постійним порушенням параметрів системи "людина-природа" у ході багаторічних трансформацій, де не було

враховано системних змін у кожній сфері народного господарства, суспільства в цілому і, особливо, у навколишньому середовищі. Застосовувалися впродовж тривалого періоду і досі застосовуються методи на поліпшення не перспективної, а поточної ситуації, внаслідок чого з'являється безліч негативних наслідків (економічна нестабільність, криза ресурсозабезпеченості з усіма витікаючими при цьому проблемами у паливно-енергетичному комплексі, значні диспропорції у виробничих структурах, соціальна напруга тощо).

Вплив на кожен складову системи "людина-природа" не може дати належного результату: знаходження нових запасів природних ресурсів не виправить ситуацію, адже при цьому промислове виробництво досягне ще більш високого рівня та значно підвищить забруднення навколишнього середовища. Науково-технічний прогрес також не здатний значно покращити кризове становище – виникне або надмірне ресурсів, що використовуються, або сильне зростання витратності виробництва, що створить загострену ситуацію на споживчому ринку та виведе з ладу економічну систему. Якщо навіть контролювати народжуваність (як це зараз відбувається у Японії) можна буде отримати короткостроковий ефект, який все ж таки завершиться непередбаченими наслідками через виникнення відразу трьох криз: сировинної, екологічної та продовольчої.

Дані обставини ще більш ускладняться, якщо врахувати національну ментальність та ідеологічні принципи людей, які безпосередньо взаємодіють з природою та мають з нею лише "споживчі" відносини.

Найбільш важливим завданням, що стоїть сьогодні перед суспільством, є раціональне та бережливе ставлення до природи, що є найкоротшим шляхом до сповільнення темпів екологічної кризи. На промисловому рівні це означає спрямування значної частини коштів на екологізацію виробництва, а саме введення в дію ресурсозберігаючих технологій, створення продукції екологічного спрямування тощо.

Держава в свою чергу має використовувати комплекс інструментів, спрямованих на заохочення економічних суб'єктів до переорієнтації своєї діяльності вбік екологізації шляхом додаткового фінансування, надання податкових та інших пільг, що дуже важливо зробити в сучасних трансформаційних умовах, коли не потребується подвійної заміни та перебудови основних фондів.

МІСЬКІ ВІДХОДИ: НАКОПИЧЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ УТИЛІЗАЦІЇ

студентка **Нужна А.В.**
(науковий керівник асист. **Шкарупа О.В.**)

Сучасне існування суспільства ґрунтується на всебільшому використанні природних ресурсів для створення матеріальних благ. Це веде до утворення різного роду відходів, які потрапляють та забруднюють навколишнє середовище. Слід зазначити, що відходи – це будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворюються у процесі людської діяльності і не мають подальшого використання в природі внаслідок штучного походження. Проблеми накопичення та знешкодження відходів розглядають та намагаються вирішити науковці. Такі вчені як Л.Г.Мельник, О.Ф.Балацький, Д.І. Муравей та багато інших в своїх працях описують види та наслідки забруднення навколишнього середовища, можливі заходи щодо їх усунення.

На сьогодні в Україні гостро постає питання щодо накопичення відходів, особливо від діяльності різного виду промисловості. В результаті промислової діяльності відбувається забруднення ґрунту, води та повітря. Основні види промислових відходів – шлаки теплових електростанцій і металургійних заводів, відходів хімічної, целюлозно-паперової промисловості та інше.

Найбільшим джерелом накопичення відходів у містах є побутове сміття. Типовий склад міських відходів такий: папір та картон – 41%, сміття – 17,9%, гума, шкіра та деревина – 8,1%, харчові відходи – 7,5%, метали – 8,7%, скло – 8,2% та ін. – 1,6%. Звісно, що структура відходів залежить від національних особливостей та традицій населення. В Індії частка харчових відходів мізерна, а в США, навпаки, значна і досягає 21%. Для міст розвинутих країн характерна вища частка у відходах пластику різних видів, який особливо шкідливий для навколишнього середовища. Якщо брати тверді відходи, то їх загальний об'єм перевищує 300 млн. т., а в Україні їх він складає понад 10 – 11 млн. тонн/рік.

Проблема утилізації відходів має високу гостроту через низьку швидкість їхнього розкладення. Папір руйнується через 2-10 років, консервні баки майже за 100 років, поліетиленові матеріали – за 200 років, пластмаса за 500 років, а скло для повного розпаду вимагає 1000 років.

Сучасні напрямки поводження з відходами є: складування або навіть захоронення таким чином, щоб вони не впливали негативно на навколишнє середовище; зменшення кількості відходів шляхом їхнього спалювання; очистка від шкідливих речовин (механічна, хімічна, фізико-хімічна та біологічна).

У більшості міст світу переважає вивіз відходів на сміттє-звалища. Складування відходів на міських звалищах є найбільш екологічно недосконалим способом поводження з ними. Стічні води звалищ токсичні і забруднюють ґрунтові води та ріки. Відбувається забруднення атмосфери газоподібними речовинами, що утворюються при розкладанні матеріалів.

Дуже розповсюдженим способом знищення міських твердих відходів є спалювання. Найчастіше сміття спалюють на звалищах відкритим способом. Недоліки спалювання полягають в накопиченні великої кількості токсичних газоподібних викидів, а також попелу.

Особливу категорію міських відходів становлять стічні води. У складі комунальних стоків є фекальні води, які особливо небезпечні для здоров'я людини, адже в їхньому складі є мікроби і віруси, що спричиняють виникнення багатьох хвороб.

Знешкодження різних промислових та побутових стоків відбувається методами фізичної, хімічної та біологічної очистки. Але, економічно доцільно було б не переробляти відходи, а мінімізувати їх утворення.

Україна має використовувати закордонний досвід в розробці програм, які забезпечують, в цілях комплексної переробки природних ресурсів та сировини методи екологізації виробництва. Для поліпшення існуючого становища потрібні кошти і значні організаційні заходи.

Оскільки міські відходи значно погіршують умови життя населення, впливаючи безпосередньо на стан здоров'я, це потребує негайних дій для вирішення даної проблеми. У промисловій діяльності необхідно застосовувати екологічно безпечні технології. У побуті в багатьох випадках достатньо змінити характер упаковки товарів, які мають швидко розкладатися, щоб різко знизити збиток, що наноситься природі та суспільству.

ОПТИМІЗАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ РУХОМ ТРАНСПОРТУ, ЯК ФАКТОР ЗМЕНШЕННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

студент **Провозін М.В.**
(наук. керівник асп. **Лямцев О.В.**)

Останнім часом чітко намітилась тенденція до збільшення транспорту у містах. Дуже складно збільшити пропускну здатність міст, тому виникають затори.

Організація руху транспорту є однією з проблем при плануванні міст. Ось лише кілька проблем, що завдає транспорт у містах:

- шкідливі викиди у атмосферу, забруднення ґрунтів і поверхневих вод сміттям та залишків від згоряння пального;
- шумове забруднення;
- теплове забруднення (лише 23% енергії від згоряння палива йде на рух, решта 77% – на нагрівання міст);
- погіршення загальної екологічної ситуації у містах та ін.

Над зменшенням впливу окремих чинників зараз працюють конструктори автомобілів, локомотивів та інших пересувних засобів.

Транспорт дає 70% всього атмосферного забруднення міст. Більшість шкідливих викидів відбувається через часту зміну швидкості руху, роботі двигуна вхолосту при світлофорах, зрушенню з місця та ін.

Цікавий факт: сучасна середня швидкість автомобілів у містах – 12 км/год; в кінці XIX ст. середня швидкість кінних екіпажів становила 15-20 км/год.

Скорочення терміну проходження транспортним засобом шляху дозволить вирішити два питання: скорочення терміну постачання вантажу/перевезення пасажирів, зменшення шкідливих викидів.

Шляхи подолання транспортного забруднення атмосфери:

- будівництво багаторівневих вузлів магістралей (вперше було запропоновано у 60-ті роки японськими вченими);
- створення електронних систем управління рухом транспорту через світлофори (у Москві діє унікальна електронна система „Старт“: на основі даних про кількість автотранспорту, його швидкість та стан погоди комп'ютерна програма регулює тривалість чергування червоного та зеленого кольорів світлофора);

- будівництво кільцевих доріг навколо міст, з метою вилучення „зайвого“ автотранспорту (вантажівок) з вулиць міст та ін.

Зменшити вплив шумового забруднення міст автомобільним і залізничним транспортом можна завдяки:

- будівництву автошляхів та магістралей на відстані більше, ніж 50 м від жилих кварталів, залізниць – 100 м;
- насадження шумопоглинаючої рослинності 10-30 м від автошляхів;
- використання шумопоглинаючих матеріалів при будівництві споруд і будинків;
- збільшення частки транспортних засобів, що рухаються на електроенергії (як відомо, ці транспортні засоби майже безшумні, на відміну від аналогів, що працюють на горючому паливі).

Транспорт здійснює внесок у глобальне потепління планети. Загалом, через низький коефіцієнт корисної дії (ККД) двигунів відбувається не раціональне використання енергії. Для подолання теплового забруднення можна впроваджувати нові двигуни із значно більшим ККД, відводити, де це можливо, автошляхи і залізниці від межі міст.

Можна відзначити, що приватний автомобільний транспорт у місті перестав бути ефективним. Надмірне забруднення, проблеми із заторами міст, із пошуком місць під паркування та автостоянки змушують задуматись над використанніям цього виду транспорту у майбутньому.

В Японії існує план будівництва міста майбутнього, яке розраховане на 750 тис. чоловік. На воді, поблизу берега в м. Токіо до 2010 року планують збудувати гігантську піраміду, в якій будуть поєднані як житлові будинки, так і транспортні магістралі, які будуть працювати виключно а електроенергії.

У всіх міста світу автошляхи надто переповнені, тому перехід на швидкісний електричний, залізничний транспорт, з використанням підземних, і, особливо, надземних транспортних сполучень є не просто доцільним, а й економічно і екологічно вигідним для мешканців міст.

Місто майбутнього буде складатися з кількох центрів: жилого, промислового, рекреаційного та ін., які сполучатимуться швидкісними залізничними шляхами, прокладеними над землею. Автомагістралі, якщо й залишаться, то будуть далеко оминати майбутні міста.

ЗЕЛЕНІ НАСАДЖЕННЯ, ЯК ФАКТОР ЗНИЖЕННЯ АВТОТРАНСПОРТНОГО ЗАБРУДНЕННЯ В МІСТАХ

студент Березова С.М.

(науковий керівник асп. Лямцев О.В.)

Для всіх розвинених країн світу екологічна ситуація, в містах, є предметом уваги не лише влади але й широких верств населення. Екологічна ситуація міст – «дзеркало», в якому відображується рівень соціально-економічного розвитку країни. Важливою характеристикою екологічної ситуації в містах є стан атмосферного повітря.

Атмосферне повітря найважливіший для всього живого природний ресурс, від якісного стану якого в значній мірі залежить здоров'я людини. Саме тому наукові дослідження щодо оцінки антропогенного навантаження на повітряний басейн великих промислових міст, розробка методів його регулювання відносяться до актуальних проблем сьогодення.

Останнім часом головну екологічну небезпеку для здоров'я міського населення становить автомобільний транспорт, який забруднює довкілля різноманітними високотоксичними компонентами, особливо важкими металами (кадмій, свинець, молібден, цинк, мідь, хром). Викиди автотранспорту містять сажу, що сприяє глибокому проникненню важких металів в організм людини. Отже, автомобільний транспорт посідає перше місце не лише за перевезенням вантажу і пасажирів, але й по забрудненню навколишнього середовища шкідливими викидами. Екологічна ситуація, що склалася в багатьох містах України вимагає здійснення дійових природоохоронних заходів.

Одним із ефективних факторів захисту повітря від шкідливих домішок, пилу і шуму є зелені насадження. Рослинність, забезпечує комфортність умов проживання людей в місті, регулює газовий склад повітря і рівень його забруднення, кліматичні характеристики міських територій, та знижує вплив шумового фактора. Так, наприклад, одне середнє дерево відновлює стільки кисню за добу, скільки його потрібно трьом людям. Великі лісопаркові масиви є активними провідниками чистого повітря в центральні райони міст. Тому нормальне існування людини в місті безпосередньо залежить від кількості парків та скверів, особливо для північних широт, де, ліси що

оточують місто не в змозі забезпечити такий рівень відновлення повітря, як в середній смузі.

Суттєвою особливістю кисню, що виробляється зеленими насадженнями, є його насиченість іонами, які несуть негативний заряд. В цьому також проявляється корисний вплив рослинності на стан людського організму. На іонізацію повітря впливає як ступінь озеленення, так і природний склад рослин. Найкращими іонізаторами є змішані хвойно-листяні насадження. Тому, ліси, що створюють зелений пояс навколо міст, здійснюють позитивний вплив на оздоровлення міського середовища, збагачуючи повітря легкими іонами. Найбільше сприяють підвищенню концентрації легких іонів в повітрі акація біла, береза карельська, дуб червоний і черешчатий, верба біла і плакуча, клен сріблястий і червоний, піхта сибірська, горобина звичайна, бузок звичайний, тополя чорна.

До санітарно-гігієнічних властивостей рослин також відносять їх можливість виділяти особливі леткі органічні сполуки, що називаються фітонцидами, які вбивають хвороботворні бактерії або затримують їх розвиток. Серед дерево-кущових порід, володіючих антибактеріальними властивостями, що позитивно впливають на стан повітряного середовища можна виділити барбарис, березу бородавчату, грушу, дуб, граб, ялину, жасмин, калину, каштан, липу, черемху, сосну.

Слід зазначити, що озеленення повинно проводитися відповідно до науково обґрунтованих принципів і нормативів. Тобто потрібно рівномірне розміщення серед забудов садів, парків, та інших великих зелених масивів, з приміськими лісами і водоймами в єдину і безперервну систему. Формування системи озеленення і його нормативи в різних населених пунктах залежать від їх географічного положення і місцевих умов: кліматичних (кількість атмосферних опадів, температурний режим, швидкість і напрям вітрів, характер інсоляції), природно-ландшафтних (існуючі лісові масиви, особливості побудови рельєфу і склад ґрунтів, розташування водойм), розмірів, народногосподарського профілю і планувальної структури міст.

Таким чином, за сучасних умов високого забруднення автотранспортом переважної більшості міст постає нагальна необхідність в їхньому озелененні: збільшенні площ приміських лісових насаджень, кількості садів та скверів.

ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРИ УКРАЇНИ

студентка Карпенко О.Г.

(науковий керівник асп. Лямцев О.В.)

Однією з найгостріших екологічних та соціальних проблем є забруднення атмосферного повітря антропогенними джерелами. Антропогенне забруднення атмосфери становить лише 0,5% від загального антропогенного забруднення, але саме цей тип забруднення має найбільш негативний вплив на навколишнє середовище.

На формування антропогенних забруднень атмосферного повітря впливає характер джерел забруднень - технологічних агрегатів, що виділяють у процесі експлуатації шкідливі речовини в атмосферу. Розрізняють стаціонарні та пересувні джерела забруднення атмосферного повітря; стаціонарні джерела в свою чергу, поділяються на організовані та неорганізовані.

Основними антропогенними джерелами забруднення атмосферного повітря шкідливими речовинами є організовані стаціонарні джерела (48,5%), пересувні засоби (33,0%), неорганізовані стаціонарні джерела (5,8%) та очисні споруди (12,7%).

Компонентний склад і кількісна характеристика викидів промислових підприємств залежать від профілю підприємств-джерел забруднень. Основними антропогенними стаціонарними джерелами забруднення атмосферного повітря шкідливими речовинами є підприємства-виробники електроенергії, газу та води (35,2% всіх викидів), підприємства обробної промисловості (36,1%) та підприємства добувної промисловості (24,0%).

Не всі види економічної діяльності є однаково шкідливими для стану атмосферного повітря. Наприклад, добувна промисловість посідає третє місце за рівнем забруднення атмосферного повітря шкідливими речовинами за рахунок наявності в її складі такої забруднюючої підгалузі як видобування кам'яного, бурого вугілля та торфу, тоді як видобування вуглеводнів та металевих руд посідають 10 та 8 місця. Аналогічна ситуація в металургії, яка посідає друге місце

за рівнем забруднення атмосфери за рахунок металургійного виробництва.

Повітря забруднюють майже всі види сучасного транспорту, кількість якого постійно збільшується. Майже всі складові вихлопних газів автомобілів однаково шкідливі для людського організму.

Нерівномірне розміщення виробництва по території України наслідок - нерівномірного антропогенного навантаження на атмосферне повітря. Існують центри надмірного зосередження промисловості, що характеризуються підвищеною фондо-, ресурсо-, трудомісткістю і високим антропогенним впливом на навколишнє середовище.

Інтенсивне забруднення атмосфери вимагає певних заходів для його зниження або взагалі ліквідації. Основним заходом запобігання викидів шкідливих речовин є впровадження ефективних систем уловлення і утилізації газів.

Охорона повітряного басейну від забруднення шкідливими речовинами ефективна, якщо вона спрямована на зменшення маси шкідливих речовин, що відходять в атмосферу, тобто якщо вона здійснюється безпосередньо винуватцями забруднення атмосфери. Управління охороною повітряного басейну передбачає проведення системи планових заходів як щодо зменшення загального обсягу викидів в атмосферу у тому чи іншому регіоні, так і щодо зміни структури викидів за рахунок уловлення найбільш небезпечних токсичних речовин.

Сучасний кризовий стан економіки України ускладнює вирішення екологічних проблем. Зменшення обсягів промислового виробництва супроводжувалося зниженням інвестиційної активності в Україні, тому офіційні данні про зменшення негативного антропогенного впливу на атмосферне повітря необхідно розглядати у двох розрізах: зменшення обсягу виробництва та нестача інвестиційних ресурсів, спрямованих на підтримку екологічної рівноваги. У зв'язку з цим важливим є створення таких умов діяльності підприємств, за яких вони були б змушені займатися атмосфероохоронною діяльністю.

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ЕКОЛОГО-СТІЙКОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

*студентка Бондар Т.В.
(наук. керівник асп. Сапун Л.В.)*

На сучасному етапі розвитку в Україні має місце збільшення питомої ваги застарілої техніки, технології, зниження рівня відновлення основних фондів. Відтак природні ресурси використовуються інтенсивніше, збільшується кількість та ймовірність виникнення техногенних катастроф. Фахівці вважають, якщо очікуване зростання економіки України почнеться при існуючій сьогодні структурі і технології виробництва, то техногенний вплив на 20-30 % перевищить відповідні екологічні показники навіть на рівні 90-х років. Якщо ж буде досягнуто економічних показників виробництва докризового рівня, екологічні наслідки можуть стати для України катастрофічними.

Проте в Україні відбуваються певні структурні зрушення, виявляється її орієнтація на пріоритети світового ринку. Зараз країна вступила до Світової Організації Торгівлі (СОТ). Це вимагає підвищення конкурентоспроможності економіки.

Стає важливим формування інноваційного потенціалу та його інфраструктури. Інфраструктура в Україні представлена спеціальними економічними зонами, технопарками, регіональними інноваційними центрами, бізнес - інкубаторами, бізнес - центрами, лізинговими компаніями, інвестиційними та інноваційними фондами, кредитними спілками. На сьогодні кількість таких суб'єктів зменшилася і за прогнозами ця тенденція буде продовжуватися. Стратегія економічного розвитку України має передбачати інвестування коштів у венчурний капітал та стимулювання венчурного бізнесу. В Україні розвиток наукоємних компаній знаходиться в процесі становлення. Ринок венчурного капіталу становить близько 400 млн дол. Ці кошти інвестуються у будівництво і нерухомість, і поки що слабо орієнтовані на "хай-тек" технології.

Поряд з інтенсифікацією виробництва, Україна має забезпечувати комплексну екологізацію промисловості, науково-технічного прогресу (НТП), що неможливо без прискорення екологізації інновацій та інвестицій. Україна має забезпечити стійкий розвиток, перехід до

якого можливий, якщо забезпечується стабільне економічне зростання, економіка розвивається за відновлюваними природними ресурсами, впровадження ресурсо - та енергозберігаючих технологій тощо. Суб'єкти інноваційного підприємництва повинні здійснювати еколого-економічне управління, дотримуватися вимог природоохоронного законодавства, реалізовувати стратегію сталого розвитку [1].

Основа стійкості країни закладена в еколого-економічній стійкості суб'єктів інноваційного підприємництва, що має розвиватися за такими напрямками: виготовлення та експлуатація очисних споруджень, розроблення та впровадження екологічно чистих технологій, виробництво екологічно чистих продуктів, управління життєвим циклом товарів, переробка та поховання відходів, ліквідація токсичних відходів, енергозбереження, збереження земельних ресурсів, водний, повітряний контроль, екоаудит, екологічне кредитування та страхування, екотуризм, підтримка рівноваги екосистем тощо. В Україні ж не забезпечується еколого-економічний розвиток і здебільшого не припиняється екодеструктивний вплив. Природа розглядається як засіб розвитку продуктивних сил.

Доведено, що інновація є основою НТП, ефективним інструментом якого є технопарки, що потребують свого подальшого розвитку. Технопарки не забезпечують розвиток малого бізнесу в Україні.

Таким чином, Україна має забезпечувати не тільки еколого-економічний розвиток, але й контролювати загальну оцінку впливу на навколишнє природне середовище для встановлення його якості. Правильне використання інструментарію оцінки впливу дасть змогу істотно поліпшити якість довкілля, підвищити ефективність господарської діяльності, конкурентоспроможність продукції, що дуже важливо для України на етапі євроінтеграції та перебування в СОТ, формування відповідального стилю вітчизняного підприємництва.

Література:

1. Ватаманюк-Зелінська У. З. Еколого - економічні засади управління інноваційною діяльністю підприємств (на прикладі Львівської області). - Автореферат .- Львів. - 2003

2. Карпіщенко Т. О. Економічний механізм інновацій екологічної спрямованості. - Автореферат. - Суми. - 2000

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

студент Олійник О.В.

(наук. керівник проф. Шапочка М.К.)

Проблема захисту довкілля постала перед людством порівняно нещодавно. Але вже в нашому столітті, що характеризується масштабним виснаженням природних ресурсів, величезною кількістю шкідливих викидів в атмосферу і гідросферу, знищення лісів і багатьма іншими факторами, що погіршують стан довкілля на планеті, спричинюючи екологічну катастрофу.

В зв'язку з цим важливого значення набуває моніторинг, метою якого є оцінка якості природного середовища. Завдання контролю якості природного середовища полягають у забезпеченні додержання вимог законодавства про охорону навколишнього середовища всіма органами, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами. Контроль за якістю довкілля є частиною регулювання управління природокористуванням.

Багато фахівців, у тому числі і юристи, у розвинутих країнах вважають екологічні проблеми, по суті, проблемами економічними. Така позиція обумовлена з тим, що в даний час у багатьох країнах і особливо в США спостерігається ослаблення економічних методів регулювання економіки. Економічні методи адресні, однозначно визначають вимоги до керованого об'єкта, однак на відміну від адміністративних враховують, що об'єкти управління свідомо ставлять перед собою мету і настільки ж свідомо прагнуть до їх досягнення. Така цільова настанова - важлива відмінна риса управління в соціальних і економічних системах. Тому сутність економічних методів полягає в організації діяльності керованих об'єктів шляхом створення переваг у споживанні. Цим управління економічними методами відрізняється від стимулювання, що передбачає заохочення і санкції неекономічного характеру. Роль економічних методів виявляється у створенні механізмів управління, що стимулюють природоохоронну діяльність і пошук шляхів мінімізації економічних витрат, що понесе суспільство заради досягнення бажаного стану навколишнього середовища і його окремих компонентів. До економічних інструментів екологічного регулювання можна віднести:

- платежі або податки за право користування природними ресурсами;

- компенсаційні платежі за вибуття природних ресурсів з цільового використання або погіршення їхньої якості, викликане виробничою діяльністю;

- платежі або податки за викиди забруднюючих речовин у навколишнє середовище;

- додатковий податок із прибутку підприємств, що випускають екологічно шкідливу продукцію або небезпечні технології, що використовуються на підприємстві.

Усі ці чисто економічні інструменти служать дотриманню екологічних стандартів найбільш ефективним шляхом.

Основним методом контролю за забрудненням у розвинутих капіталістичних країнах є введення податків природокористувачів і забруднювачів навколишнього середовища, переважно на регіональному і місцевому рівнях. Так, у ФРН порівняно недавно законодавчо введена система оподаткування всіх забруднюючих виробництв. У Нідерландах така система функціонує вже протягом 10 років, у Франції - починаючи з 60-х років.

Система податків на забруднення повітря і водного басейну дуже складна.

Вона ґрунтується на встановленні плати за одиницю забруднення для всіх джерел на такому рівні, при якому прагнення до мінімізації витрат привело б до загального зниження забруднення, достатнього для досягнення стандартів.

Податкова система має дві головних переваги в порівнянні із системою адміністративного досягнення стандартів ГДВ.

По-перше, у результаті дії забезпечуваних податків системою стимулів виникає ситуація, при якій боротьба з забрудненням буде концентруватися на тих об'єктах, де вона дешевше всього. Кожен забруднювач буде зменшувати забруднення доти, поки граничні витрати запобігання забруднення не зрівняються з установленою платою за забруднення.

По-друге, податкова система може функціонувати за нестачі вихідної інформації. Іноді можна просто установити величину податкової ставки, спостерігати за наслідками, а потім підвищувати або знижувати її доти, поки не буде знайдений оптимальний рівень.

В екологічному плані емісійний податок, тобто податок за викиди в атмосферу, розміщення твердих відходів, скидання у водойми, сприяє заміні або скороченню екологічно шкідливих виробничих процесів, зміні структури випуску продукції в напрямку її екологізації, введенню екологічно більш коштовних технологій виробництва, технологій очищення, переробці вторинних ресурсів. Однак після адаптації фірм до перерахованих змін співвідношення попиту та пропозиції нормалізуються і ціни встановлюються на колишньому рівні. Альтернативою емісійному податку є платежі, встановлювані для будь-якого джерела викидів і стягнуті тільки в тому випадку, якщо викиди перевищують заздалегідь встановлений рівень. Практика таких платежів існує з 1973 року в Японії.

Податки на використання ресурсів застосовуються для обмеження попиту, коли немає необхідності встановлення максимуму сукупного використання ресурсів. Перед уведенням податку повинні бути ліквідовані субсидії й інші фактори, що спотворюють ціну на ресурси. Податки і платежі повинні відображати реальну вартість ресурсів. Високі податки і ціни на ресурси повинні стимулювати більш високі технології і структуру споживання, але вони повинні вводитися поступово, щоб уникнути економічного спаду.

У деяких країнах Заходу застосовується схема застав - відшкодувань. Відповідно до цієї схеми застава стягується з екологічно брудних і небажаних продуктів і компенсується, як тільки цей продукт належним чином знищується. Заставні внески на відшкодування екологічного збитку дозволяють також уникнути нелегальних скидів забруднень, тому що застава більша ніж витрати на поховання відходів. Екологічні цілі можуть бути досягнуті і за допомогою спільних витрат фірм. Прикладом тому можуть служити водні асоціації в районі Руру в Німеччині. У цих асоціаціях членство обов'язкове для кожного забруднювача.

Глобальна екологічна криза торкається всього людства, усі сторони життя людей, але по-різному виявляється в кожній країні в залежності від її природних умов, економічної і соціальної ситуації. Тому потрібна розробка концепції екологічної безпеки для кожної країни окремо. Така робота ведеться в багатьох країнах, хоча на міжнародному рівні вона ще недостатньо скоординована.

ОПЫТ РЕШЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ

студентка Гончарова Д.В.

(научный руководитель проф. Шапочка Н.К.)

Одной из негативных тенденций экстенсивного экономического развития является загрязнение окружающей среды. Инструментарий решения экологических проблем зарубежом представляет особый интерес для Украины, что и обуславливает актуальность данной тематики.

Перед каждой из 27 стран региона Европы и Центральной Азии (ЕЦА) стоят разнообразные экологические проблемы. Среди наиболее насущных экологических проблем можно отметить существенное ухудшение качества системы водоснабжения и канализации, загрязненность воды отходами сельскохозяйственного и промышленного производства, низкую эффективность использования энергоресурсов, проблемы, связанные с утилизацией вредных и промышленных отходов, загрязненность воздуха в городах, ухудшение состояния нефтепроводов и низкую эффективность управления природными ресурсами.

В законодательстве зарубежных государств большая роль принадлежит закреплению системы компетенции государственным органам управления в области охраны природы. Поэтому для развития законодательных систем Германии, Венгрии, Болгарии издается целый ряд постановлений: об охране растительного и животного мира, об отдыхе населения, о содержании в чистоте городов и населенных пунктов, о защите от шума и т. д.

В зарубежных странах в качестве основных мер контроля загрязнений предусмотрено введение налогов и штрафов, налагаемых на природопользователей и загрязнителей окружающей среды.

Так, в Германии законодательно введена система налогообложения всех загрязняющих производств, в Нидерландах такая система функционирует уже на протяжении более четырех лет, во Франции - начиная с 60-х годов нынешнего столетия.

Во многих странах мира остается актуальной проблема ускоренной эрозии и дефляции почв. Самый рациональный способ защиты почв - система лесонасаждений, что уменьшает интенсивность загрязнения.

По мнению специалистов, противодефляционные лесонасаждения сокращают количество выдуваемой почвы примерно в 4 раза.

Экологическая политика Швеции ориентирована на разработку экологически чистых мало- и безотходных производственно-технологических процессов и оборудования, которые не только способствуют предотвращению, но и гарантируют элиминацию антропогенных воздействий и загрязнений атмосферы, вод, почв и других природных объектов.

В связи с массовыми отравлениями населения ртутью, кадмием и другими особо опасными промышленными отходами Япония была вынуждена под давлением общественности разработать самые жесткие санитарно-гигиенические стандарты по отдельным природным объектам, например водные, должны располагаться только в тех районах страны, где отрицательное воздействие на природную среду будет наименьшим, а затраты и капиталовложения — наиболее эффективными.

Проблемы охраны окружающей среды в Голландии стоят острее, чем в других европейских странах, из-за увеличения плотности населения, индустриализации, роста числа автомобилей и интенсификации ведения сельского хозяйства. Большая часть этих проблем решается техническими средствами, использование которых находится на более высоком уровне, чем в среднем по Европейскому Союзу (ЕС).

В Голландии широкое распространение получило такое явление как заключение прямых договоров между фермерами и государством. Согласно договору фермеры берут на себя обязательства по охране природы на собственной земле или на земле, находящейся в ведении какой-либо организации по защите природы. Приняв в 1990 году план природопользования, государство продемонстрировало намерение вернуть природе в Нидерландах то место, которое ей должно принадлежать.

Огромный опыт решения экологических проблем в зарубежных странах, должен служить примером для Украины в решении вопросов охраны окружающей среды.

ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА ЗЕМЛИ

студент **Боронос Д.В.**

(науч. руководитель ассист. **Коваленко Е.В.***)*

Изменение климата является проблемой, которая несет в себе угрозу всему миру. Сегодня трудно привести пример другой столь комплексной проблемы, которая с такой остротой когда-либо стояла бы перед человечеством.

На протяжении всей истории нашей планеты ее климат неоднократно менялся, но изменения происходили куда медленнее, чем сейчас.

Существует множество факторов, которые влияют на изменение климата. Эти факторы можно разделить на две группы: природные (естественные) и антропогенные (вызванные деятельностью человека).

Основным антропогенным фактором является так званый «парниковый эффект» - повышение температуры нижних слоёв атмосферы планеты. Стремительное увеличение содержания парниковых газов в атмосфере приводит к увеличению температуры на всей планете. На сегодняшний день факт глобального потепления климата не вызывает сомнений: глобальный рост температуры воздуха и океана, таяние льда и снега, повышение уровня моря – очевидны. В частности, 12 из 13 последних лет (включая 2007 г.) являются самыми теплыми за весь период инструментальных наблюдений за глобальной температурой (с 1850 г.). За последнее столетие (1907-2006 гг.) изменение средней глобальной температуры воздуха составило 0.74°C , причем линейный тренд температуры в последние 50 лет (0.13°C за десятилетие) почти вдвое превышал соответствующее значение для столетия. Согласно наблюдениям с 1961 г., повышение средней температуры Мирового океана проникло до глубины 3 км. В течение 20-го века подъем среднего уровня моря составил 0.17 м. За период спутниковых наблюдений (с 1978 г.) произошло значительное сокращение ледяного покрова океана в Северном полушарии, в летние месяцы составившее, в среднем, 7.4% за десятилетие. Значимые изменения произошли не только в средних климатических характеристиках, но и в изменчивости и экстремальности климата.

Изменение климата может подорвать достижения в области развития, полученные с таким трудом за последние несколько десятилетий. Согласно оценкам Межправительственной группы по климатическим изменениям Организации Объединенных Наций (МГКИ), неуклонное повышение температуры поверхности Земли приведет к следующему:

- уменьшению количества и ухудшению качества воды во многих засушливых и полузасушливых регионах;
- росту заболеваемости трансмиссивными болезнями (например, малярией и лихорадкой), болезнями, передаваемыми посредством воды (например, холерой);
- снижению производительности сельского хозяйства в тропических и субтропических регионах, где уже наблюдается голод;
- ускорению исчезновения биологических видов и деградации ключевых экосистем;
- таянию ледников, что в последствии приведет к поднятию уровня мирового океана и затоплению прибрежных территорий материков, а также многих островов Тихого океана; и т.д.

К проблеме изменения климата необходимо подходить как к международной проблеме, требующей немедленного решения. Богатые страны должны показать пример, перейдя к использованию климатически благоприятных моделей производства и потребления энергии в целях уменьшения выбросов парниковых газов, а также увеличить инвестиции в исследования и разработки в энергетическом секторе (развитие альтернативных источников энергии, повышение эффективности использования топлива, переход на комбинированное производство тепла и электроэнергии (когенерация)). Они должны также расширить масштабы помощи развивающимся странам, с тем чтобы они могли последовать их примеру, а также облегчить им доступ к новым технологиям посредством соответствующих механизмов передачи технологии. Все страны должны улучшить проводимую ими политику в отношении жизненно важных секторов энергетики, транспорта и водоснабжения, в том числе путем принятия соответствующей политики ценообразования, что позволит им более эффективно использовать ограниченные природные ресурсы. Кроме того, климатические проблемы должны более полно учитываться в национальном экономическом планировании.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ВИРОБНИЦТВА ТА СПОЖИВАННЯ ГЕНЕТИЧНО МОДИФІКОВАНИХ ПРОДУКТІВ

студент Білопільська О.О.

(науковий керівник асист. Коваленко Є.В.)

Що таке генетично модифіковані організми?

Генетично модифіковані продукти (ГМО) – це ті, які містять генетично модифіковані організми, ДНК яких змінено в такий спосіб, який не можна досягти в природі. ГМО можуть містити фрагменти ДНК із будь-яких живих організмів. Технологія створення ГМО настільки недосконала, що результат може бути джерелом біологічних і екологічних ризиків для людини та навколишнього середовища.

У світі великий ажітаж викликають продукти що містять ГМО. Ніхто точно не знає де саме нас чекають трансгени. Варіантів багато – від хліба до солодких напоїв. Основною причиною появи ГМ продуктів є недостатня кількість продуктів харчування на планеті.

Світове виробництво геномодифікованих продуктів.

Вперше ГМО були отримані у 1980. Хоча перші модифіковані організми були створені на основі тварин, нині найпоширенішими є трансгенні рослини. Перші посадки трансгенних злаків були зроблені в 1988 році. За даними Міжнародної служби моніторингу за застосуванням агробіотехнологій площа під вирощування ГМР за 2007 рік зросла до 114,3 млн.га. Основними ГМР, що вирощувались в 2007 році в світі є: соя - 58,6 млн.га, кукурудза - 35,2 млн.га, бавовник – 15 млн. га, ріпак – 5,5 млн.га. Світовими лідерами по виробництву генетично модифікованих олійних і зернових культур залишаються США (57,7 млн. га), Аргентина (19,1 млн. га), Бразилія (15 млн.га), Канада (7 млн. га). Новими країнами, які розпочали вирощування ГМР в промислових масштабах, стали Китай та Польща.

Від трансгенних культур гинуть бджоли та пацюки.

Нещодавно 828 вчених з 84 країн виступили з відкритим листом, де розповіли про загрози пов'язані з ГМ продуктами. Ці попередження є і в доповіді комісії Євросоюзу. За 20 років спостереження за трансгенними культурами виявилось, що вони не поліпшили споживчі якості продуктів. Тільки про одне досягнення можна сказати з упевненістю, це колосальні прибутки виробників ГМО продуктів.

В США звернули увагу, що в районах вирощування ГМ культур раптово зникли бджоли. З дослідження російського вченого Єрмакової, ми дізнаємося про вплив на нове покоління пацюків: ті пацюки, попереднє покоління яких, годували ГМ соєю – не дали другого покоління.

Чим розплачується людина за дешеvu і шкідливу їжу?

За словами доктора біологічних наук Катерини Картаваї, медики до кінця не знають, які хвороби можуть здолати людину після вживання продуктів ГМО. Але життя показало, що вживання таких продуктів може спричинити алергію, порушення обміну речовин, стійкість мікрофлори до антибіотиків і внаслідок чого ускладнення лікування низки хвороб, а також потрапляння в організм гербіцидів.

Платою України за вступ до СОТ можуть стати ГМ продукти?

У багатьох країнах світового співтовариства частково або повністю накладена заборона на генетично модифіковану продукцію до того часу поки вона не пройде відповідне випробовування на безпеку.

З 1 листопада 2007 року на всіх харчах, що продаються в Україні, мало з'явитися маркування про вміст ГМО і відповідне застереження: якщо продукт містить більше ніж 0,9% генетично модифікованих компонентів, він може бути шкідливим для здоров'я. Запровадити таке маркування було рішенням Кабінету міністрів на виконання вимог СОТ. Однак американська сторона СОТ виступає категорично проти таких дій. Адже США є одним з найбільших експортерів саме таких продуктів харчування. Тому, мабуть, їхні дії можна розцінити, як небажання втрачати ринки збуту для своєї продукції.

Не шкодь, якщо не можеш допомогти..

Виявити ГМО коштує 380 гривень, а їхній обсяг — плюс ще 200. Наразі на всю Україну — лише три таких лабораторії, всі в столиці. Створення однієї лабораторії коштує 500 тисяч гривень. А вони тепер потрібні в кожному обласному центрі. Ознайомившись з інформацією про склад харчових продуктів, людина сама вирішуватиме — купувати дешевші харчі з ГМО чи дорожчі без них. У Європі дуже мало біологічно натуральних продуктів, і вони вдвічі дорожчі за геномодифіковані. Маючи чорноземні ґрунти, Україна може собі дозволити вирощувати органічні рослини. Нині ж ми платимо однакові гроші за обидва різновиди харчів. І не знаємо, яка небезпека чатуватиме на нас після ласування генетично модифікованими продуктами.

НАУКОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОПОЛІСІВ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ АНТРОПОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ

студент Олійник О.В.

(науковий керівник. асп. Бурлакова І.М.)

На даному етапі розвитку цивілізації основною глобальною тенденцією навколишнього середовища є зростання його антропогенності. Це означає, що серед існуючих стійких зв'язків між суспільством і природою слід перш за все виділити закон управлінської ролі суспільного устрою стосовно характеру природокористування, зумовленого зростанням кількості мешканців у містах та концентрацією промислового виробництва.

Процес розвитку природокористування потребує глибокого осмислення наукових аспектів проблеми ставлення людини до природного середовища. Розвиток продуктивних сил завжди пов'язаний з використанням природних ресурсів і умов. На сучасному етапі масштаби господарської діяльності наблизилися за обсягом до природних процесів. Швидко формується і прогресує господарський кругообіг речовин і енергій. Все це значно впливає на природні системи — як позитивно, так і негативно.

Забруднення довкілля відходами виробництва та споживання призводить до уразливості біосфери, збільшення економічних втрат та збитків. Нераціональне використання природних ресурсів, збільшення втрат і шкоди довкіллю впливають на обсяг подальших вимушених витрат, пов'язаних з його забрудненням.

Сучасний науково-технічний потенціал, спроможний перетворити у продукцію лише близько 7,5% сировини, яку залучає економіка на потреби виробництва. Більш ніж 80% цієї кількості знову повертається в навколишнє середовище. Таким чином, природокористування стало найважливішим фактором соціально-економічного розвитку суспільства.

Метою розвитку соціально-економічних систем є оптимізація взаємовідносин між суспільством і природою, а економічною основою ухвалення управлінських рішень - економія живої, минулої й майбутньої праці та природних ресурсів. Для забезпечення

справедливості у взаємовідносинах між поколіннями людей необхідно здійснити довгострокове прогнозування стану та використання ресурсів, яке повинно лежати в основі соціально-економічного розвитку.

Коли мова йде про соціально-економічний розвиток як про визначальний фактор досягнення стратегічної мети суспільства, слід підкреслити, що фізичне і духовне життя людини нерозривно пов'язане саме з природою. У своїй діяльності з виробництва матеріальних благ людство може діяти тільки так, як діє сама природа. Зрозуміло, що як соціальна істота людина вже не може існувати без створеного нею штучного середовища. Але без природної основи неможливе саме життя. Отже, без існування природи неможливе існування людського суспільства.

Створення екопоселень - це спроба усвідомлення природних кругообертів й узгодження своєї діяльності із природними циклами, що дозволяє спрогнозувати й регулювати наслідки своєї діяльності в будь-яких масштабах і на будь-який строк, тобто забезпечити створення стійких, практично стаціонарних систем.

Сучасне екопоселення - це, перш за все, спосіб життя, в якому виробнича діяльність (в тому числі сільськогосподарська) погоджується з природними процесами й турботливим ставленням до землі й всіх, хто на ній проживає.

Існуючі екопоселення не можна вважати цілісними, тому що вони намагаються вписати в кругообіг природи тільки людину, без того великого індустріального світу, який вона вже створила. Екопоселення нового типу, що отримало назву ЕКОПОЛІСу, повинно включати в цей природний цикл і людину, і весь промисловий потенціал сучасної цивілізації, з максимальним збереженням природних циклів.

Важливим моментом в концепції ЕКОПОЛІСу можна вважати і те, що в такому поселенні мають поєднуватися виробництво й діяльність із відновлення навколишнього середовища. Наприклад, з одного боку, такі технології дають можливість отримати прісну воду, набір чистих хімічних сполук, агропромислової продукції й морепродукти, а з іншого боку, дозволить нарощувати родючий пласт пустельних територій для збільшення сільськогосподарських угідь і лісозахисних насаджень, домогтися чистоти акваторії прибережних поселень.

БЛАГОСОСТОЯНИЕ, ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ

студентка Могиленец Т.В.

(наук. керівник асп. Горобченко Д.В.)

Одним из наиболее значимых экономических показателей является уровень благосостояния. На сегодняшний день становится очевидным, что данный показатель зависит не только от объемов потребления, а также и от качества окружающей среды. Любая теория экономического роста включает в себя вопросы долгосрочного изменения благосостояния..

В связи с ограниченностью некоторых природных ресурсов устойчивое развитие может идти в разрез с возможными путями наиболее эффективного развития экономических систем. Эффективное использование ресурсов сегодня лишает будущие поколения возможности использовать их в своих интересах.

Большинство ученых-экономистов до недавнего времени связывали экономический рост в основном с накоплением физического капитала. Устойчивое развитие в этом контексте, по их мнению, трактуется как некоторое желаемое постоянство в состоянии окружающей среды и ее экономических функций. В связи с этим понятия слабой и сильной устойчивости получили широкое распространение.

Слабая устойчивость предполагает уменьшение природного капитала со временем и его переход в иные формы капитала. Сильная устойчивость требует сохранения объема природного капитала на постоянном уровне. Во втором случае предполагается наличие неких «заменителей» убывающего природного капитала.

Для реализации концепции сильной устойчивости человечество сталкивается со следующими двумя проблемами: во-первых, возобновляемые ресурсы должны добываться в таком количестве, в каком их может регенерировать природа; во-вторых, уровень выбросов вредных веществ не должен превышать способность природной среды к самоочищению.

Для невозобновимых ресурсов проблема стоит еще острее, т.к. они не могут добываться бесконечно. Однако, как замечают некоторые ученые, истощение запасов данных ресурсов еще не означает, что

благосостояние человека также будет убывать, а некоторые виды ресурсов и вовсе не будут оказывать на него влияние. Тем не менее концепция сильной устойчивости имеет ряд значительных преимуществ перед концепцией слабой устойчивости в виду следующих причин: неизвестно, насколько накапливаемый человеком капитал в состоянии заменить его природный аналог; существует так называемая асимметрия между различными видами ресурсов, которая означает, что не все виды невозобновляемых ресурсов могут быть заменены созданными человеком аналогами; никто на данный момент не может дать оценку возможным последствиям истощения природного капитала.

Иными словами, человечество нуждается в некотором количестве постоянных запасов природного капитала, т.к. окружающая среда сможет лишиться некоторых важнейших для человеческой жизнедеятельности функций, которые не смогут быть восстановлены или заменены на определенные альтернативы без потери состояния устойчивости. Человек же, в свою очередь, не согласится ограничивать себя в своем благосостоянии пока не станет очевидной проблема истощения ресурсов.

Концепция сильного устойчивого развития должна предостеречь человечество от чрезмерного использования ресурсов, однако приведенные факторы еще не означают, что сильная устойчивость явится панацеей от возможных экологических катастроф. Некоторые ученые считают, что взаимозаменяемость природного и созданного человеком капитала может быть подсчитана с использованием некоторых методик. Так называемое «квази-устойчивое» использование невозобновимых ресурсов может быть достигнуто путем уменьшения норм их добычи вместе с увеличением норм добычи возобновляемых аналогов. Однако в этом случае будет оставаться проблема динамического изменения использования любых природных ресурсов с течением времени.

В итоге можно заключить, что изменение уровня благосостояния не всегда зависит от уровня истощения природных ресурсов, однако проблема уменьшения благосостояния в будущем будет оставаться открытой в силу прямого или непрямого воздействия природной среды на человеческий капитал.

ЕКОЛОГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

студентка Яценко Е.І.

(наук. керівник асист. Дерев'янюк Ю.М.)

В екологічному плануванні як інструменті управління в сфері природокористування і охорони навколишнього середовища необхідно дотримуватися такої ієрархії: державна екологічна політика, регіональна екологічна політика, що включає екологічну політику територій і екологічну політику суб'єктів господарювання.

Важливу роль у реалізації цілей екологічної політики суб'єкту господарювання відіграють економічні механізми. Головними економічними інструментами виступають податки, кредити, збори, платежі і субсидії. Платежі і збори за використання природних ресурсів, можливість здійснення господарської діяльності, сплата адміністративних штрафів і грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням природоохоронного законодавства реалізуються шляхом вилучення доходів суб'єктів господарювання. Не менш важливим напрямом стимулювання екологічно збалансованої діяльності підприємств є субсидії і дотації. Вагомим фактором могла б стати система пільгових податкових інструментів.

Реалізація комплексу заходів на основі підвищення техніко-економічних показників функціонування виробництва, його реконструкції і структурна перебудова на основі впровадження енергозберігаючих, маловідходних і безвідходних технологій і установок мінімізації відходів забезпечить досягнення основної мети екологічного управління.

Метою екологічного управління м. Сум є стійкий розвиток міста, який передбачає узгодженість економічного, соціального та екологічного аспектів розвитку міста.

В Сумській області протягом 2006 року складено 1901 протокол, накладено 1881 штраф на загальну суму 117,276 тис. грн. Протягом останніх років спостерігається порівняно високий рівень стягнення штрафів. Особлива увага приділялась дотриманню вимог природоохоронного законодавства на екологічно небезпечних об'єктах області – ВАТ «Сумхімпром» та ВАТ «Шосткинський завод хімічних

реактивів», також перевірялись підприємства нафтогазового комплексу, які працюють в області.

До механізмів реалізації екологічного управління на регіональному рівні відносяться правові, економічні, інформаційні та організаційні. Економічний механізм включає в себе засоби економічного стимулювання природоохоронної діяльності та засоби економічного покарання за порушення чинного екологічного законодавства.

Враховуючи соціально-економічний стан міста, в основу фінансового забезпечення природоохоронних заходів покладається принцип комплексного залучення коштів з різних джерел. Джерелами фінансування заходів є: кошти міського бюджету; кошти міського фонду охорони навколишнього природного середовища; кошти обласного фонду охорони навколишнього природного середовища; кошти державного фонду охорони навколишнього природного середовища; кошти підприємств, установ та організацій; кошти інвесторів; кошти з інших джерел, у т.ч. місцевих екологічних фондів, міжнародних благодійних фондів.

Механізм економічної відповідальності за неефективне використання природних ресурсів та забруднення навколишнього середовища, що застосовується у м. Суми, включає в себе: відшкодування збитків, завданих порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища; збір за забруднення навколишнього природного середовища; плату (відшкодування) за погіршення якості природних ресурсів.

Для забезпечення екологічної безпеки регіону необхідно розробити чітку стратегію екологічного управління. Вона повинна виходити з того, що: екологічні проблеми носять глобальний характер, але вирішувати їх необхідно на локальному рівні. Тобто доцільно буде використовувати найбільш дієві еколого-економічні інструменти регулювання діяльності підприємств, наприклад – податкове стимулювання (система пільгових податкових інструментів). Також необхідно удосконалити законодавчу базу, регулярно розробляти програми охорони навколишнього середовища на місцевому, регіональному, державному і міжнародному рівнях, створити мережу громадських організацій, стимулювати інвестицій у розвиток виробничих технологій, що може забезпечити безвідходне (маловідходне) виробництво, мінімальні викиди в атмосферу.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ

студентка Сиротенко О. А.

(науковий керівник асп. Шевченко Т.І.)

Масштаби і характер діяльності сучасного суспільного виробництва призвели до того, що обсяги споживання природних ресурсів уже впродовж декількох десятиріч перевищують асимілятивні можливості глобальної екосистеми Землі.

З метою урахування екологічних факторів та запобігання можливим негативним екологічним наслідкам майбутньої діяльності промислового об'єкта має здійснюватися екологічна експертиза інвестиційних проектів.

Екологічна експертиза являє собою дослідження впливу певного об'єкта на стан навколишнього середовища та відповідності цього об'єкта нормативам екологічної безпеки.

Актуальність екологічної експертизи в сучасних умовах визначається таким обставинами:

- по-перше, кінцевий результат антропогенного впливу на навколишнє середовище внаслідок реалізації певного інвестиційного проекту виявляється повною мірою не раніше ніж через 10-30 років після початку реалізації проекту, що обумовлює необхідність завчасного прогнозуванні характеру і масштабів можливих негативних екологічних наслідків, які супроводжують проект;
- по-друге, використання математичних моделей, які звичайно розроблюються для аналізу великомасштабних інвестиційних проектів, не завжди; може забезпечити отримання точних результатів впливу проекту на довкілля та здоров'я людей, що обумовлює необхідність застосування відповідних експертних оцінок.

Окремим різновидом екологічної експертизи є оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС), що охоплює природні, технічні, економічні, соціальні та інші аспекти реалізації проектів.

Метою ОВНС є визначення доцільності і прийнятності планованої діяльності і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, санітарних, державно-правових і інших заходів щодо забезпечення безпеки навколишнього середовища.

Серед існуючих недоліків організації екологічної експертизи в Україні доцільно виділити такі моменти:

- по-перше, здійснювана в Україні екологічна експертиза ста-

новить собою відносно вузьке спеціалізоване дослідження з погляду впливу проекту діяльності або певного рішення на компоненти довкілля;

- по-друге, висновки екологічної експертизи звичайно є обмеженими з огляду на порядок її виконання, оскільки процедура проведення експертизи передбачає просте порівняння впливу певного об'єкта на довкілля з існуючими нормативами та вимогами екологічної безпеки;

- по-третє, не завжди виконується принцип незалежності екологічної експертизи, оскільки переважне значення для реалізації проекту мають висновки державної експертизи;

- по-четверте, на даний момент екологічна експертиза в Україні є переважно формальною процедурою, тому що чинне законодавство не забезпечує створення необхідних економічних стимулів для розвитку та впровадження екологічної експертизи на добровільній основі.

У сучасних умовах частково ОВНС та значно більшою мірою може бути винятково корисне і на глобальному, і на локальному рівнях у вирішенні таких комплексних і взаємопов'язаних проблем, як зміна клімату, втрата біорізноманіття, забруднення довкілля.

Для посилення ролі ОВНС у вітчизняній практиці прийняття рішень та вдосконалення цієї процедури пропонується:

- проектним організаціям виконувати попередню ОВНС уже на етапі передпроектних досліджень;

- органам управління у сфері екології розробляти та вимагати впровадження сучасних методів ОВНС як основного засобу вдосконалення і реалізації екологічної політики;

- науковцям вести інтенсивніші дослідження щодо визначення загальної економічної вартості товарів і послуг довкілля та інтегрувати їх в ОВНС;

- органам управління у сфері екології та інформаційних технологій формувати відповідні регіональні бази екологічних даних для полегшення виконання ОВНС;

Ефективне використання інструментарію оцінки впливів дасть змогу істотно поліпшити якість довкілля, наповнити новим змістом питання еколого економічної ефективності виробничо-господарської діяльності, підвищити конкурентоспроможність на підприємстві.

ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ПОВ'ЯЗАНІ З ВІДХОДАМИ ТА ВИРІШЕННЯ ЦИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНІ

студентка Гончарова В.В.

(науковий керівник асп. Шевченко Т.І.)

Охорона навколишнього середовища нині дедалі більше стає невід'ємною частиною економічної політики сучасного суспільства. Україна відзначається безпрецедентними для Європи обсягами утворення та накопичення відходів, у тому числі токсичних. Це зробило проблему поводження з ними однією з головних у справі охорони довкілля та екологічної безпеки в цілому. Але водночас у суспільстві не склалося реального усвідомлення ризиків, пов'язаних з відходами. На території України накопичено значний обсяг відходів. Питання ліквідації відходів, у першу чергу токсичних і не придатних пестицидів, є актуальним для всіх регіонів України і потребують вирішення на державному рівні. Не вирішується головне завдання створення інфраструктури поводження з невідомими відходами головною складовою є еколого безпечне знешкодження.

Екологічний ризик є ймовірність виникнення будь-якої екологічної проблеми в цілому або ймовірність небажаної зміни окремих показників якості довкілля. Екологічні ризики є імовірнісною характеристикою реалізації екологічної небезпеки, і вони в принципі є визначальними й при визначенні природоохоронно-реабілітаційних заходів. Формування сучасних суспільних відносин у цій сфері потребує ґрунтованого теоретичного аналізу.

У 90-ті роки ХХ ст. в Україні спостерігалось зменшення обсягів утворення відходів. Починаючи з 2000-2001 років, відходи демонструють зворотну тенденцію до повторного зростання. Красномовним свідченням цього є динаміка показників утворення і накопичення різних відходів у розрахунку на одиницю реального валового внутрішнього прибутку, на одиницю території тощо, наведена в таблиці 1. Проаналізувавши - можна зробити наступні висновки: постійне зростання протягом 8 років спостерігається у показниках «Шкідливі викиди в атмосферу токсичних відходів на 1млн. ВВП» спостерігається тенденція постійного зниження, це пов'язано із тим, що ВВП в Україні постійно зростає, але показники індикаторів відходів на 1 млн. ВВП протягом даного періоду залишаються майже незмінними, коливаються в межах 0,2-0,5. Частка забруднених вод на території України з 2001р постійно зростає.

Таблиця 1

Динаміка індикаторів Природоохоронної діяльності в Україні

Показники індикатори	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Інтенсивність утвор.відходів, т на 1млн грн ВВП	5,87	5,34	6,21	6,65	6,41	6,36	6,11	5,89
Інтенсивність токсичних відходів, кг на млн ВВП	40	32	35	31	28	18	23	20
Рівень використ.відходів як вторин.сировини	40,4	44,2	39,7	41,2	58,4	60	52,2	58,5
Забруд. скидні води у загальному водовідведенні, %	34	38	34	30	28	29	31	37
Шкідливі викиди в атмосферу, т на 1км ² території	9,9	10	9,7	9,8	10	10,1	10,1	10,3

Програми діяльності Кабінету Міністрів впродовж останніх років постійно декларують увагу до вирішення проблеми відходів, але їм бракує, як конкретики так і послідовності у виконанні прийнятих рішень. Послаблення контролю над розв'язанням проблеми відходів, стало прийняття ВРУ 23 грудня 2004р ЗУ «Про внесення зміни до статті 4 ЗУ «Про відходи». Цей закон став прикладом зухвалого лобіювання корпоративних інтересів, оскільки безпідставно вивів з-під сфери дії закону багатомільйонні за тоннажем відходи.

Щодо проблем загального нормативного регулювання, зазначимо: нерозвинутим залишається регулятивний та організаційно економічний механізм стимулювання підприємницької діяльності, спрямованої на нарощування темпів утилізації відходів;

не відповідає європейській практиці за концептуальними засадами система платежів за утворення та розміщення відходів;

не реформується система державного статистичного обліку відходів і не розробляється їхня нова статистична класифікація.

Перехід до ринкових засад господарювання значною мірою визначає специфіку використання і відтворення природних ресурсів України.

ОРЕНДНІ ВІДНОСИНИ В МЕХАНІЗМІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

студентка Опара Т. В.

(наук. керівник доц. Чигрин О. Ю.)

В умовах перехідної економіки оренда є гнучким інструментом у становленні сучасної структури агропромисловості, реалізації соціально-економічних програм, формуванні ефективних господарів-власників. Орендний механізм дозволяє формувати оптимальні розміри землекористування, ефективно використовувати землю.

Оренда землі - це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для проведення підприємницької та інших видів діяльності.

Економічні інструменти екологічної політики – це методи, що створюють зацікавленість природокористувачів в ресурсозберіганні і охороні природного середовища заходами позитивної і негативної мотивації.

Досвід регулювання земельних відносин в розвинених країнах показав, що основним інструментом формування раціонального землекористування є оренда, а не операція купівлі - продажу. Держава приймає активну участь у функціонуванні ринку землі, застосовуючи економічні, адміністративно - правові та інші інструменти впливу.

На сучасному етапі в Україні проводиться масштабна земельна реформа, направлена на демонополізацію держави як землевласника на користь приватного сектору. При цьому орендна плата – є центральним елементом економічного механізму оренди землі, бо платність є сутнісною характеристикою оренди, формує її як економічне явище. Об'єктивний критерій визначення її розміру – це грошова оцінка землі, яка ґрунтується на всебічній характеристиці землі як основного засобу виробництва. Грошова оцінка землі виступає основою розрахунку розміру орендної плати за землю, її величина перевищує розмір земельного податку, бо власник землі завжди ставить за мету мати прибуток від зданої в оренду землі. Необхідно провести більш точну оцінку сільгоспугідь підприємств, враховуючи не лише економічні, а й екологічні чинники.

Це дозволить розрахувати фіксований сільгосп податок, орендну плату у найбільш оптимальному розмірі для їх платників. Оптимальним при цьому будуть стовідсоткові грошові розрахунки за оренду землі. До цього спонукає той факт, що значна кількість землевласників

проживає в містах та не має нагальної потреби в наявності у себе великої кількості сільгоспродукції чи отриманні послуг.

Крім того, впровадження повноцінного функціонування ринку земель сільгоспризначення може сконцентрувати в руках великих землевласників (в т. ч. банків) значні земельні ділянки с.-г. призначення. Мета їхньої діяльності не обробіток землі, а отримання прибутку у вигляді орендної плати в грошовому вигляді.

Сільський житель, маючи в руках “живі гроші”, як землевласник матиме ширший спектр їх використання. Вартість придбаної продукції, робіт і послуг буде залежати від ринкових умов, а не від орендаря. Таким чином “конфлікт інтересів” обох сторін буде мінімальним.

Оренда дозволяє різним агроформуванням досягти оптимальних розмірів землекористування. У цьому випадку не потрібно купувати землю, оскільки це дорого і не швидко окупиться.

Оренда землі - це лізингова угода із землею, виплата власнику землі частини раніше витраченого капіталу і процента на нього. Вона дає змогу направляти капітал на вдосконалення технологій і розширення оборотних засобів.

Сучасне сільськогосподарське землекористування не має достатньої кількості інвестицій для поліпшення земельних ресурсів – основи агрокапіталу країни. Одним із напрямків розвитку орендних відносин на перспективу є впровадження механізму застави права оренди земельних ділянок, оскільки цей процес не призводить до зміни власника на земельну ділянку, а для орендаря має суттєву вигоду – дозволить залучити значні кошти для розвитку виробництва.

Метою діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є отримання прибутку. Якщо землевласник може отримувати прибуток шляхом делегування частини своїх прав (права користування земельною ділянкою) орендарям, то це може зробити і орендар. Підтвердженням цьому виступає ст. 8 Закону України “Про оренду землі”, де розкривається порядок передачі земельної ділянки в суборенду. Враховуючи це, підприємствам-орендарям необхідно враховувати окремо “право оренди земельної ділянки” як нематеріальний актив. Таким чином орендована земельна ділянка буде відображена на балансі, у відповідності до положення Стандартів бухгалтерського обліку № 8.

Визнання права оренди земельної ділянки нематеріальним активом дозволить проводити різні господарські операції (застава, внесення засновниками до статутного фонду, або реалізації).

МЕЖДУНАРОДНЫЕ АСПЕКТЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ

студент Яценко Э.И.

(науч. руководитель доц. Мишенина Н.В.)

Формирования экологической политики началось с 1970-х годов, когда проявилась быстрая деградация окружающей среды в различных рамках мирового сообщества. Она привела к тому, что сейчас в более чем 100 странах мира созданы министерства или ведомства, которые специально занимаются охраной окружающей среды. Практически одновременно во всех странах мира началась разработка экологических нормативов качества среды жизни, и право человека на пользование окружающей средой стало включаться в конституции государств. Стало развиваться природоохранно-экономическое законодательство. Способы политического обеспечения охраны окружающей среды в разных странах неодинаковые. Лидером в формировании принципов экологической политики и ее проведения, безусловно, являются страны Западной Европы. В современной Европе, по мнению французского ученого *Т. Лаво* (1991), выделяются четыре больших региона, которые отличаются экологической политикой, которую они проводят.

В 1993 году Евросоюз принял новый стандарт (B5 7750) относительно широкого круга продуктов промышленного и сельскохозяйственного производства и деятельности предприятий, соответственно которому более жестко регламентируются загрязнения окружающей среды, затраты энергии на производство и создание шумового загрязнения. Продукция, которая выдерживает этот стандарт, получает знак «Зеленого голубя», что дает преимущества на рынке товаров.

Украина как европейское государство присоединилось к процессу государственного и правового регулирования сохранения качества окружающей среды. В 1991 году было создано Министерство охраны окружающей естественной среды Украины. Украина внесла предложение об экологической конверсии производств, приняла на себя обязательства обеспечивать экологизацию экономики Украины принимает участие в работе программы ООН по окружающей среде (ЮНЕП). Только за период с 1980 года до 1991 года Украина приняла участие в 10 международных актах по охране природы. Объективная необходимость международного

сотрудничества в области охраны природы на межгосударственном уровне вытекает из глобального характера экологических проблем. На межгосударственном уровне начался процесс формирования новой системы ценностей социального, экономического и этического характера, который включает в себя экологический императив.

Постепенно формируется механизм взаимной ответственности государств за состояние окружающей среды. Стали нормой международного общения сотрудничество в области решения экологических проблем, взаимные консультации и обмен информацией. Главной целью международного сотрудничества является создание эффективной системы мировой экологической безопасности.

Особое место в международном сотрудничестве в области экологии имеет охрана водных массивов (рек), так как во-первых в последние годы были зафиксированы случаи поступления из трансграничных участков рек на территорию Украины опасных загрязнителей, которые наносили не только одноразовые убытки рыбному хозяйству страны, но и создавали условия для нанесения ущерба в последующие годы, и во-вторых объемы «заграничного» стока в несколько раз превышают объемы местного стока, и поэтому качество имеющегося стока водных ресурсов в значительной мере определяется качеством «пришлых» вод (особенно это характерно для Южных регионов).

Для обеспечения экологической безопасности страны в целом, а также отдельных ее регионов необходимо разработать четкую стратегию экологической политики. Она должна исходить из того, что: экологические проблемы носят глобальный характер, а решать их необходимо на локальном уровне. Целесообразно будет использовать наиболее действенные эколого-экономические инструменты регулирования деятельности хозяйствующих субъектов. Также необходимо усовершенствовать законодательную базу, регулярно разрабатывать программы охраны окружающей среды на местном, региональном, государственном и международном уровнях, создать сеть общественных организаций, провести политику стимулирования инвестиций в развитие производственных технологий, которые обеспечат безотходное (малоотходное) производство, минимальные выбросы в атмосферу.

МОТИВАЦІЯ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ В КОНТЕКСТІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ТА ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ

асп. Шаповал А.І.

асп. Дмитренко А.О.

З розвитком науково-технічного прогресу, збільшенням народонаселення планети постало питання про вичерпність природних ресурсів. Рівень життя населення якісно збільшується і потребує для цього більшого споживання ресурсів. Враховуючи факт вичерпності деяких видів ресурсів в поточному столітті, почався глобальний процес ресурсозбереження та створення стандартів ресурсозбереження. Об'єктами стандартизації вимог ресурсозбереження є всі види діяльності, пов'язані з видобуванням, переробленням, транспортуванням, зберіганням, розподілом, споживанням та утилізацією матеріальних ресурсів.

Розглядаючи питання ресурсозбереження в контексті стійкого розвитку та трансформаційних перетворень, слід зазначити, що саме поняття «стійкий розвиток» залежить від принципової, основоположної точки зору на взаємостосунки форм власності і управління ними в контексті рішення глобальних задач всього людства, а не окремої його цивілізованої частини.

Мотивація ресурсозбереження в контексті трансформаційних перетворень для забезпечення стійкого розвитку, прийнятого Всесвітньою комісією із питань навколишнього середовища і розвитку (Комісія Брутланд), звучить так: «...задовольнити потреби сучасних поколінь, не ставлячи під загрозу майбутніх поколінь задовольняти свої потреби»

Розробка заходів ресурсозбереження та трансформаційних перетворень почала зароджуватися за часів ресурсної кризи 1973 року, та опублікованої після цього доповіді «Межі зростання» Римського клубу вчених. Результати вивчення рівня споживання вичерпних ресурсів показали, що «всього на всіх» при збереженні темпів споживання, і при подальшому зростанні народонаселення на планеті, може вистачити тільки на короткий, обмежений час.

Перший всесвітній форум ООН з питань стійкого розвитку людства в Ріо-де-жанейро, в якому брала участь і делегація з України

ухвалив Концепцію стійкого розвитку людства, яка була змотивована переважно екологічними цілями - накладення певних добровільних обмежень на споживання природних ресурсів і викидів відходів (сміття) в навколишнє середовище. Першорядними недоліками програми, яка була ухвалена форумом, є неповне врахування мотивацій збоку країн з перехідною економікою та країн третього світу. Зі «споживацької» точки зору все людство може бути розділене на дві нерівні частини. З одного боку, це країни великої вісімки, а також країни що мають трансформовані економічні системи, розвинені в технологічному і інформаційному відношенні і з високими рівнями споживання енергії і природних ресурсів (країни Північної Америки і Західної Європи - «багата північ») А з іншого, вся решта країн, мотивації якої не були повністю враховані у контексті трансформаційних перетворень в економіці. Розвинені країни за даними світової статистики споживають енергії і природних ресурсів в 10 разів більше порівняно з іншими і скидають в навколишнє середовище відходів в 7 разів більше.

Нерівномірний розподіл природних ресурсів по території планети зумовив появу світових ринків ресурсів. Але в зв'язку зі зростанням та заохоченням неоліберальних напрямків трансформації світової політики всі наявні ресурси планети вважаються багатством людства, незалежно від того, де вони знаходяться. Мотивація ресурсозбереження в даному контексті не є досить етичною, так як розвиток відсталих країн, трансформаційні перетворення в економіці цих країн гальмуються тими економічними відносинами, що мали місце на ринку світових ресурсів (наприклад «нафта в обмін на продовольство»).

В урядовому законопроекті Концепції стійкого розвитку України, ключовою метою в понятті стійкого розвитку, перш за все, є проблема розвинутої економіки і соціальної справедливості. Мотивація вирішення екологічних проблем та ресурсозбереження є досить завищеною при впровадженні трансформаційних перетворень економіки України у контексті стійкого розвитку. Остаточне вирішення екологічних проблем можливе лише за умов становлення розвинутої та повністю відкритої економіки України, а також зовнішньої допомоги, яка передбачена концепцією світового сталого розвитку.

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЛОГІСТИКИ

студент Масло В.В.

(наук. керівник асп. Чортюк Ю.В.)

Панування техногенної концепції розвитку протягом тривалого часу призвело до розвитку економіки у відсутності гармонії з природою, що викликало безліч екологічних проблем. Під їх тиском світове співтовариство дійшло висновку про необхідність трансформації ставлення до своєї життєдіяльності та визнання пріоритетом збереження екології. Тому нинішня концепція розвитку підприємств вже потребує врахування еколого-економічного підходу до розробки стратегії управління суб'єктами господарювання.

У загальнодержавній стратегії соціального та економічного розвитку України на (2004-2015 рр.) велика увага приділяється ефективності функціонування торгівлі. У зв'язку з цим дослідження об'єктивних передумов екологізації логістики та еколого-економічних механізмів логістичного управління торговельними підприємствами набуває особливої актуальності.

Відомі дослідники у сфері логістики Е. Мате та Д. Тиск'є вбачають мету логістики «в оптимізації пропозиції продукції компанією таким чином, щоб ця продукція знайшла свого споживача в найбільш вигідних щодо загальної рентабельності умовах».[2] На відміну від загальноприйнятих, логістичні методи дозволяють не «латати дірки», а концентрувати ресурси на тих напрямках, які пов'язані з нововведеннями.

Наявність значного негативного впливу на довкілля та зростання екологічних проблем зумовили появу нової підсистеми логістики – екологічної. Сутність класичного визначення загальних цілей логістики полягає у тому, що споживач повинен отримати необхідні за якістю і кількістю товари, у потрібний час, потрібному місці, від надійного постачальника з гарним рівнем обслуговування (як до здійснення продажу продукції, так і після нього) і при заданому рівні загальних витрат.

З урахуванням цих правил можна сформулювати наступне визначення *екологічної логістики* як підсистеми управління потоками продукції від первинного джерела до кінцевого споживача з мінімальним рівнем екодеструктивного впливу на навколишнє середовище. Метою екологічної логістики є мінімізація шкідливого впливу господарської діяльності на навколишнє середовище на всіх

стадіях руху матеріального та пов'язаних з ним потоків. Одним з напрямків досягнення поставленої мети можна вважати оптимізацію економічних збитків від порушення природного середовища за умови збереження економічної ефективності здійснюваної господарської діяльності.

Отже, екологізацію логістичних процесів можна визначити як процес переходу суб'єктів господарювання до стратегії екологічно орієнтованої діяльності, який передбачає застосування принципів мінімізації екодеструктивного впливу на довкілля і забезпечення охорони навколишнього середовища.

Управління процесами екологізації передбачає формування чотирьох взаємозалежних системних компонентів, що, умовно кажучи, утворюють «квадрат управлінського механізму» екологізації: 1) мету і завдання екологізації; 2) об'єкти екологізації; 3) суб'єкти екологізації; 4) інструменти екологізації.[1]

На цій основі, можна сформулювати основні пункти стратегії екологічної логістики для торгових підприємств:

1. Перехід від великих вантажівок до менш габаритних, які використовують менше палива, а отже, викидають менше шкідливих речовин в атмосферу.

2. Розміщення складських приміщень з оптимальним урахуванням економічної вигоди та впливу на навколишнє середовище.

3. Використання надійної тари та упаковки, яка б забезпечувала безпеку вантажних робіт та транспортних перевезень.

4. Обробка замовлень та організація транспортних перевезень у відповідності до умов зберігання та транспортування;

5. Використання безвідходних або маловідходних технологій (повторне використання тари та упаковки).

6. Виділення коштів на фінансування заходів природоохоронного призначення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Основи стійкого розвитку: Навчальний посібник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 654 с.
2. Пономарьова Ю.В. Логістика: Навчальний посібник: Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.

ЕКОДЕСТРУКТИВНИЙ ВПЛИВ ТРАДИЦІЙНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ НА ЗМІНУ КЛІМАТУ В КОНТЕКСТІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ

студент Пашенко Г.І.

(науковий керівник асп. Телепенко І.В.)

Функціонування традиційної енергетики та її подальший екстенсивний розвиток становлять велику загрозу для всього живого на Землі через глобальні та локальні зміни клімату. Ці зміни зумовлені підвищенням рівня температури, що викликає танення льодовиків, підвищення рівня світового океану, затоплення великих територій, збільшення частоти й потужності руйнівних штормів, тайфунів. У місцях зосередження потужних ТЕС і АЕС неухильно підвищується рівень радіоактивного випромінювання, що негативно впливає як на здоров'я людини, так і на рослинний та тваринний світи, які зазнають впливу на генетичному рівні. З опроміненням техногенного походження пов'язують підвищення рівня іонізації верхніх шарів атмосфери, що призводить до збільшення числа цунамі й тайфунів.

Глобальні зміни клімату значною мірою пов'язані з надмірно великими обсягами споживання викопного органічного палива та викидами в атмосферу парникових газів, зокрема діоксиду вуглецю (CO_2), абсолютна частка якого у викидах є найбільшою. Парникову дію має також ряд інших газів, в молекулярному складі яких присутні три та більше атомів. Таким газом є метан (CH_4), парниковий ефект від якого більший, ніж від діоксиду вуглецю, в 21 раз.

Окрім викидів, що мають техногенне походження, є ще викиди метану в атмосферу, спричинені природними процесами та джерелами. В атмосферу метан потрапляє також зі сміттєзвалищ, з тваринницьких ферм, з підземних вод, викачаних на поверхню, з боліт, торфовищ, гнилої біомаси тощо. У більшості випадків цей газ можна утилізувати й спалити, що зменшило б його негативний вплив на довкілля і стало додатковим джерелом енергії.

Основним джерелом потрапляння в атмосферу закису азоту (N_2O), парникова активність якого в порівнянні з CO_2 більша в 310 разів, є котли, печі та інші пристрої, в яких для спалювання органічних видів палива використовують атмосферне повітря.

Стосовно викидів парникових газів у вигляді фтористих сполук (PFCs , HFCs , SF_6), парникова активність яких більша, ніж у CO_2 , в

140-23 900 разів, обсяги їх виникнення у теплоенергетиці дуже незначні. Більшою мірою за їх викиди в атмосферу відповідальні металургійні, коксохімічні, а також інші підприємства хімічної галузі.

Локальні зміни клімату, пов'язані з функціонуванням ПЕК, найчастіше виникають в місцях зосередження ТЕС і АЕС. Близько двох третин тепла, отриманого на ТЕС і АЕС, йде на обігрів атмосфери і прилеглих територій. Якщо врахувати сумарні обсяги генерування енергії на Землі, у докiлля щорічно скидається близько 30 трлн. кВт·год тепла. Ці скиди викликають місцеве підвищення температури, але вони матимуть і глобальний вплив. Внесок у локальні зміни клімату роблять також великі ГЕС. За статистикою Держкомгідрометцентру України, після спорудження Київського моря на цій території підвищилася швидкість вітру. Збільшилося число днів і годин з штормовими вітрами. Гідроелектростанції, накопичуючи великі маси води, порушують гідрологію ґрунтових вод, піднімають їх рівень, створюють болота й малі озера.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що використання традиційних видів палива веде до суспільних втрат, забруднення навколишнього середовища, змін клімату; паливно-енергетичний комплекс, що базується на традиційних енерготехнологіях, надзвичайно інтенсивно забруднює докiлля, значно погіршуючи санітарно-гігієнічні умови життя людей та існування рослинного й тваринного світів.

На жаль, ухвалена Урядом України Енергетична стратегія до 2030 року консервує відставання України у ефективному використанні енергії та розвитку поновлюваних джерел на багато років і орієнтує країну на економічно недоцільний і небезпечний шлях екстенсивного розвитку традиційних видів енергії. Пріоритетом модернізації ПЕК необхідно зробити масштабне застосування поновлюваних джерел енергії та енергоефективних технологій за відмови від будівництва АЕС та ТЕС на вугіллі.

Таким чином, для успішного вирішення проблеми енергозабезпечення Україні необхідно реалізувати низку організаційно-правових і технічних заходів із енергозбереження. Потенціал таких заходів у нашій країні надзвичайно великий, також існує велика кількість перспективних технологій використання альтернативних джерел енергії, які здатні забезпечити сталий розвиток і енергетичну незалежність України.

ФУНКЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО КОНФЛІКТУ

доц. Сабадаш В.В.

Темпи залучення матеріальних ресурсів у суспільно-економічні відносини становлять суттєву загрозу стійкому економічному розвитку й екологічній безпеці як окремих територій, так і держав [1, 2]. Досить часто неефективна ресурсна політика економічних суб'єктів є чинником екологічних конфліктів (ЕК) [3, 4], основними з яких є: 1) за типом: а) „земельні”; б) „водні”; в) „лісові”; г) „мінеральні”; д) „продовольчі”; е) „асиміляційні” і ж) комплексні; 2) за територіальною ознакою: а) глобальні; б) міжнародні; в) національні; г) регіональні; д) локальні; 3) за ієрархією учасників: а) міждержавні; б) міжкорпоративні; в) міжнаціональні (міжетнічні); г) міжгрупові; д) між індивідуумом і групою; 4) за належністю учасників: а) конфлікт держав; б) користувачів; в) власників; г) посередників; д) прийдешніх поколінь; 5) за напрямом дії: а) горизонтальні; б) вертикальні і в) змішані; 6) за ступенем прояву: а) відкриті і б) латентні (приховані); 7) за чинниками (причинами): а) конфлікт, керований дефіцитом ресурсу і б) конфлікт, керований надлишком ресурсу (детальну характеристику див. [5, 6]).

Відповідно до типу ЕК виділяємо такі рівні їх врегулювання: локальний (місцевий), регіональний, національний, міжнародний.

Методи, які можуть бути використані сторонами для врегулювання ЕК, можуть мати таку спрямованість: 1) політичну (міждержавні угоди, домовленості тощо); 2) інституційну (нормативи, законодавчі і правові акти, правила тощо); 3) технологічну (норми, стандарти, ліміти, переміщення виробництв, впровадження новітніх технологій тощо); 4) фінансово-економічну (тарифне і нетарифне регулювання, перерозподіл фінансових потоків, допомога, компенсації тощо); 5) торгіву (ліцензування, обмеження, заборони тощо); 6) інноваційно-інформаційну (зближення рівнів соціально-економічного розвитку, обмін знаннями, досвідом, навичками, екологічна освіта, доступ до інформації, пропаганда, консультації тощо); 7) соціокультурну (спільність екологічних інтересів, підвищення життєвого рівня, соціальна підтримка тощо).

Коузер Л.А. вважав, що конфлікт може мати як інтеграційні, так і дезінтеграційні наслідки [7]. ЕК як соціальне явище [4] може виконувати як негативні, так і позитивні функції у соціально-економічних системах (рис. 1).

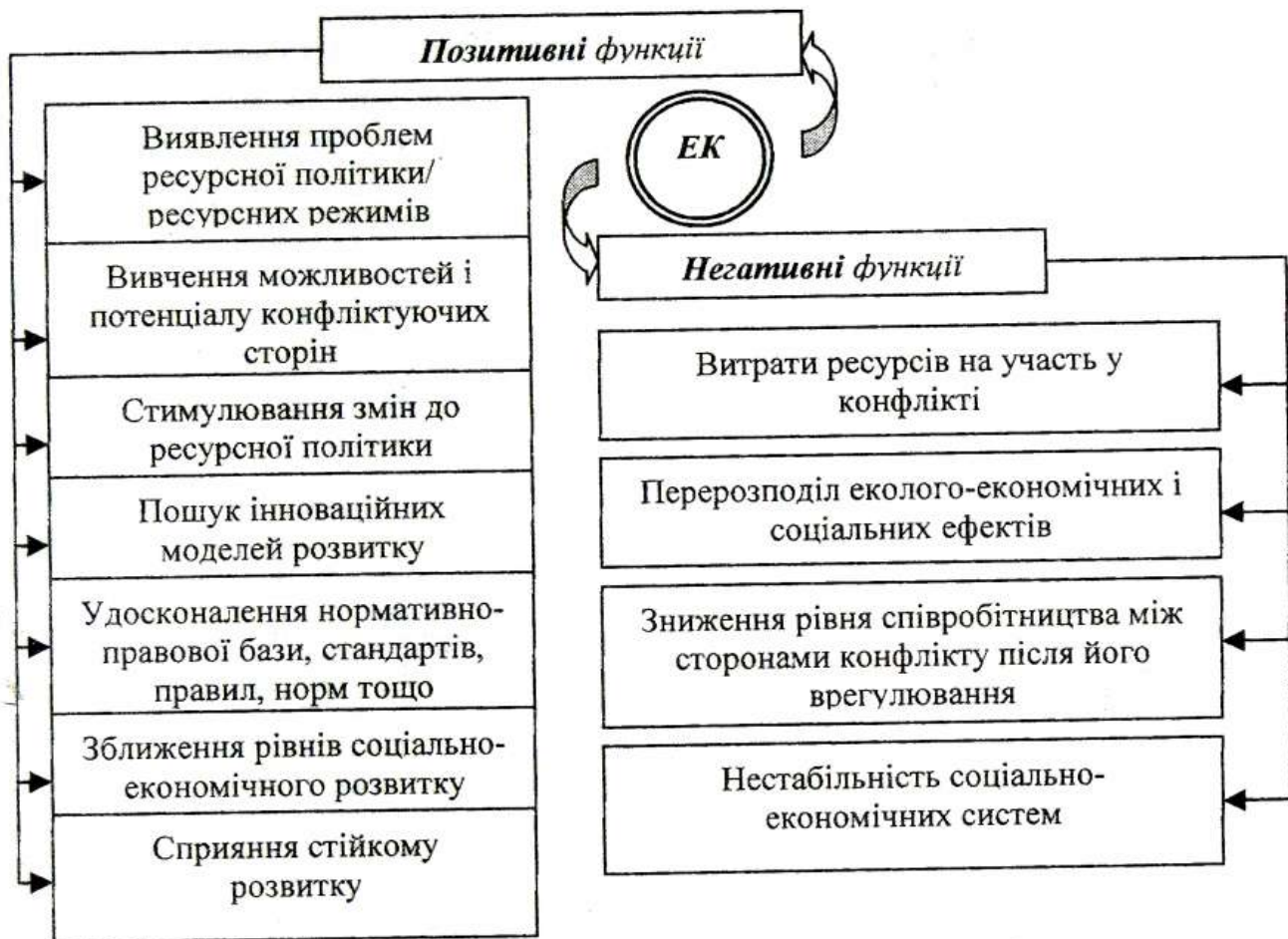

Рис. 1 Основні функції екологічного конфлікту

Список літератури

1. Мельник Л.Г., Сабадаш В.В., Калашник С.Д. Екологические конфликты и сотрудничество в глобальной экономике / Методы решения экологических проблем: Монографія / Под ред. Л.Г. Мельника и В.В. Сабадаша. – Сумы: Винниченко Н.Д., ОАО „СОТ” изд-во „Козацький вал”, 2005. – С. 245-269.
2. Сабадаш В.В. Тенденції сучасної ресурсної політики у забезпеченні еколого-економічної безпеки // Механізм регулювання економіки. – 2007. – № 2. – С. 50-59.
3. Сабадаш В.В. Екологічні конфлікти у сучасній системі природокористування // Механізм регулювання економіки. – Сумы: ВТД “Університетська книга”, 2004. – № 4. – С. 73-79.
4. Сабадаш В.В. Соціально-економічні виміри екологічного конфлікту // Механізм регулювання економіки. – Сумы: ВТД “Університетська книга”, 2006. – № 2. – С. 190-201.
5. Сабадаш В.В. Екологічні конфлікти у системі суспільних відносин соціально-економічного розвитку територій // Земельні відносини і просторовий розвиток в Україні: матеріали Міжнар. наук. конф. – У двох частинах (Київ, 13-14 квітня 2006 р.) / НАН України, Рада по вивченню продуктивних сил України. Редкол.: Данилишин Б.М. (відп. ред.), Бистряков І.К., Новоторов О.С., Ніколаєнко Т.С., Кучер О.О., Осипенко В.М. – К.: РВПС України НАН України, 2006. – Ч. I. – С. 95-98.
6. Сабадаш В.В. Типологія екологічних конфліктів // Механізм регулювання економіки. – 2007. – № 1. – С. 22-34.
7. Coser L.A. The Functions of Social Conflict. – London: Free Press, 1956.

МЕТОД ЩІЛЬНОСТІ РОЗПОДІЛУ ЯК ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОСТІ СПОЖИВАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

аспірант **Маценко О.М.**

(*наук. керівник к.е.н., проф. Шапочка М.К.*)

Однією із основних передумов стійкого розвитку є забезпечення такого стану економіки, при якому досягався б найвищий рівень ефективності використання всіх видів ресурсів [1].

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується «хижацьким» споживанням як відновних, так і невідновних ресурсів. У якості «хижаків» виступають суб'єкти господарювання, конкурентні дії яких підпорядковані природним законам відбору. Інструментом, що наочно ілюструє споживання ресурсу може бути статистичний метод щільності розподілу.

Даний метод полягає у наступному: для аналізу використовуються дані про споживання ресурсу всіма суб'єктами. В зв'язку з цим, необхідно знати, скільки кожний суб'єкт використовує того чи іншого ресурсу за певний проміжок часу. Вихідні дані впорядковуються за величиною споживання ресурсу. При цьому, вісь абсцис розбивається на досить малі інтервали таким чином, щоб з одного боку була збережена інформація, а з іншого величина статистичного шуму була у межах гаусівської норми. Кожний інтервал формується таким чином, щоб дані про споживання ресурсу були представлені не менше, ніж п'ятьма суб'єктами. Тоді, вісь ординат представляє собою щільність розподілу P :

$$P_i = \frac{f_i}{h_i}, \quad (1)$$

де P_i - щільність розподілу для i -го інтервалу; f_i - кількість суб'єктів в i -му інтервалі; h_i - величина i -го інтервалу.

Для зручності наочності вісі логарифмують, і якщо між суб'єктами існує конкуренція за ресурс, в результаті отримаємо розподіл Парето.

Дослідження Б.А. Трубнікова диференціальних спектрів [2] свідчать, що за допомогою розподілу Парето можна описати багато природних явищ, у тому числі і розподіл біомаси за розмірам. Досить цікавим виявляється те, що показник щільності розподілу Парето при цьому дорівнює «-2». Зважаючи на те, що вміст води в активно

функціонуючих живих організмах варіює від 70% до 98%, можна припустити, що показник щільності розподілу Парето розподілу живих організмів за споживанням води також буде дорівнювати «-2». Відомо, що природа найбільш раціонально використовує водні ресурси, тому значення показника «-2», на нашу думку, можна прийняти за індикатор оптимальності використання водних ресурсів в економічній системі (рис. 1).

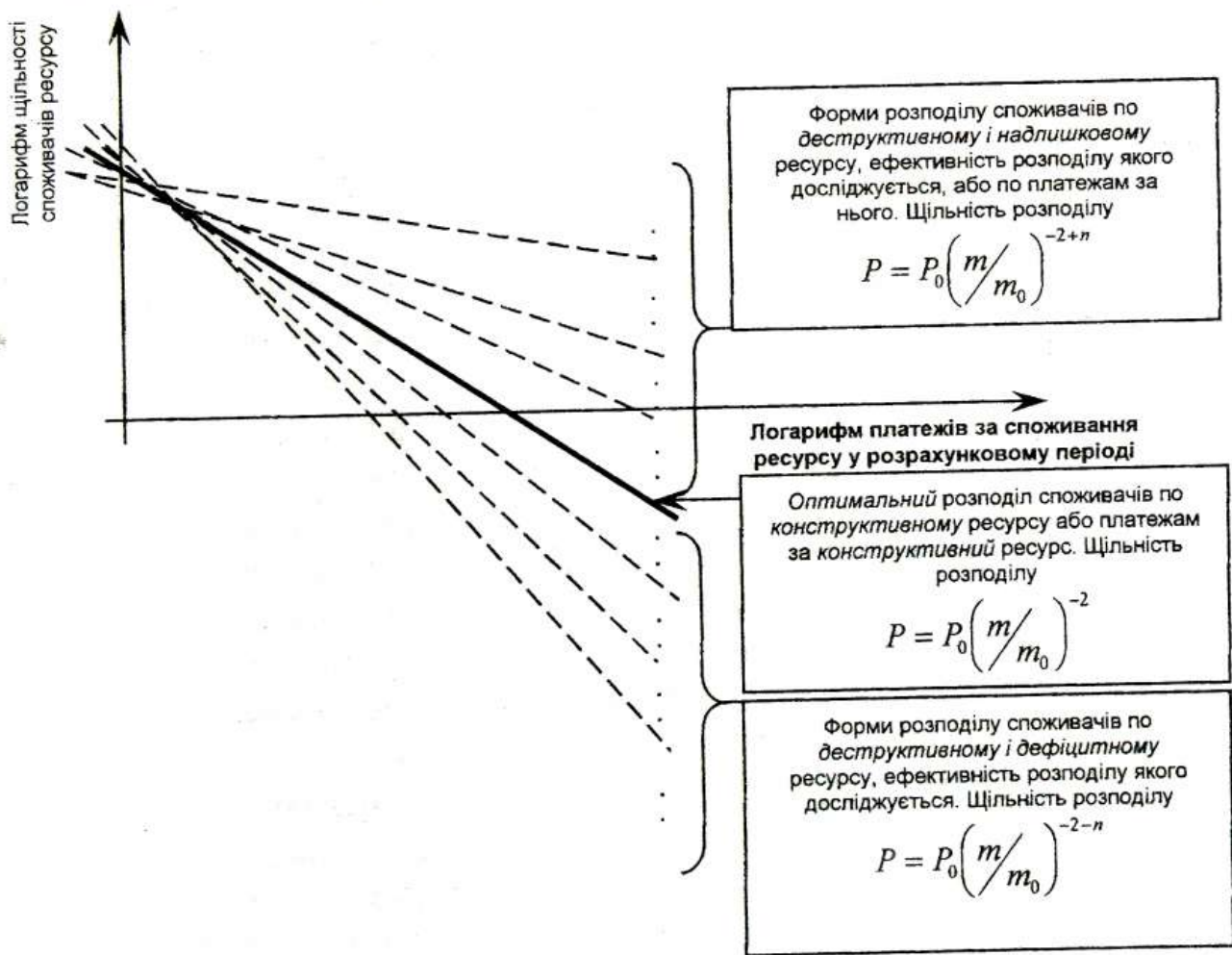

Рис. 1. Використання розподілу Парето для визначення ступеня ефективності споживання ресурсу ($n=2 \div \infty$)

Можна припустити, що в природі конкуренція реалізує відомий принцип відбору, тобто живі організми розподіляються в такий спосіб, при якому їх ентропія буде мінімальною.

НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПРОГРЕС І ЯКІСТЬ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

студент Гльоза В.В.

(наук. керівник проф. Шапочка М.К.)

Актуальність даної теми обумовлена бурхливим розвитком науково-технічного прогресу, зокрема одним із його здобутків – генетично модифікованою продукцією (ГМП). Створення ГМП – це альтернатива у розв'язанні продовольчої проблеми, лікуванні спадкових захворювань, очищення довкілля від різних забруднень й освоєння нетрадиційних ресурсів.

Разом з тим, невирішеним питанням у використанні ГМП є їх вплив на організм людини. Дослідження цього питання є однією з актуальних проблем сучасності.

ГМП – це ті продукти, до складу яких входять компоненти генетично модифікованих рослин. На сьогодні отримано генетично модифіковану сою, кукурудзу, рапс, картоплю, помідори і ряд інших рослин. Після відповідної переробки вони входять як компонент в продукти харчування. Наприклад, соєва мука, соєвий текстурат або ізолят активно впроваджуються в харчові продукти.

Спектр застосування ГМО в продуктах харчування досить значний. Це можуть бути м'ясні й кондитерські вироби, до складу яких входить соєвий текстурат і соєвий лецитин, також плодоовочева продукція, наприклад консервована кукурудза. Проте на смак і на запах присутність ГМ-інгредієнтів визначити неможливо. Тільки сучасні методи лабораторної діагностики дозволяють виявити ГМО в продуктах харчування

Тестування безпечності таких ГМП, які існують на сьогоднішній день - недосконале. Є дані, що ГМП можуть викликати алергію, особливо в малюків, порушення обміну речовин, кишково-шлункові захворювання, виробляти стійкість до антибіотиків. Дехто з дослідників вважає, що основна небезпека ГМП у так званих мутагенних ефектах. Це означає, що людина, яка зазнала впливу генетично модифікованих організмів, може отримати небажані зміни у структурі ДНК, що спричиняє негативний вплив на потомство. Тому екологи вимагають дотримання принципу застереження, що

означає - поки не відомо, що ГМП – безпечні, їхнє застосування неприпустиме.

В Європі у 2003 році знайшли компроміс - обов'язкове маркування продуктів із вмістом ГМП від 0,9%. Аналогічну норму планувалося запровадити і в Україні, адже в Законі України «Про право споживача на інформацію про продукцію» говориться про те, що інформація про продукцію повинна містити позначку про наявність у її складі генетично модифікованих компонентів, але на сьогодні в Україні питання щодо відсоткової межі вмісту генно-модифікованих інгредієнтів ще не вирішено.

Активісти екологічної організації Грінпіс розповсюдили перелік фірм, які практикують використання ГМП. До нього, зокрема, увійшли: *Coca-Cola* – «Кока-Кола», «Спрайт», «Фанта»; *Heinz Foods* – кетчупи, соуси; *Hershey's* – шоколад, безалкогольні напої; *McDonalds* – мережа ресторанів швидкого харчування; *Cadbury* – шоколад, какао; *Mars* – шоколадні батончики «Марс», «Снікерс», «Твікс»; *Nestle* – шоколад, кава, кавові напої, дитяче харчування; *Unilever* – дитяче харчування, майонези, соуси тощо; *Danone* – йогурти, кефір, сир, дитяче харчування; *Similac* – дитяче харчування. Доки науковцями не буде доведено безпечності вживання продуктів, що містять генетично модифіковані компоненти, ми можемо споживати їх лише на власний розсуд і ризик.

За даними минулорічних досліджень експерти виявили наявність генетично модифікованих організмів у половині продуктів харчування на полицях магазинів у м. Києві. Встановлено, що у 42% з них маса мутагенних організмів перевищує безпечну норму (0,9%) в 5 разів. Особливо небезпечними виявилися сосиски, ковбаси й пельмені – саме в ці продукти найчастіше за все потрапляє модифікована соя.

У США, де ГМП широко застосовуються в раціоні харчування, дуже серйозною проблемою національного масштабу є боротьба із зайвою вагою. Саме зайва вага є наслідком вживання ГМП. Проблема поглиблюється тим, що такого роду ожиріння дуже погано виводиться з організму й потребує, як правило, хірургічного втручання.

Отже, слід посилювати контроль на всіх рівнях виробництва та застосування ГМО, запроваджувати стандарти й норми експертизи та аналізу харчових продуктів з урахуванням уже відомих ризиків.

СТРАХУВАННЯ ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ

студент Тарасова К.В.

(науковий керівник проф. Шапочка М.К.)

Суспільству потрібно усвідомити необхідність орієнтування не на боротьбу з наслідками, які руйнують природу, а на усунення самих причин знищення природи. Кожен майбутній економіст, спеціаліст народного господарства, кожна свідома людина повинна обов'язково мати загальне уявлення про особливості сучасного екологічного стану, а також про основні напрямки державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Екологізація економіки та свідомості суспільства не є абсолютно новою проблемою. Уже сьогодні відчутно зросла захворюваність, спричинена різними забрудненнями, неможливістю використовувати певні водні та земельні ресурси. Уряди багатьох країн ухвалили закони, що регулюють питання відповідальності та компенсацій за забруднення.

Одним з дієвих економічних інструментів екологізації виробничої сфери є екологічне страхування.

Страхування відповідальності за забруднення довкілля ефективно захищає здоров'я людей, інтереси суспільства й держави (завдяки створенню сприятливого інвестиційного клімату, гарантіям податкових надходжень і соціальної стабільності), а також інтереси підприємств в отриманні прибутків.

Воно є, по-перше, гарантом права осіб, які зазнали шкоди внаслідок аварії на потенційно небезпечному об'єкті, на отримання компенсації за шкоду життю, здоров'ю та майну. По-друге, засобом захисту майнових інтересів власників промислових об'єктів — джерела підвищеної небезпеки — в зв'язку з пред'явленням їм претензій особами, що постраждали в результаті аварії. По-третє, засобом запобігання банкрутству підприємств на випадок великої аварії і водночас одним із джерел фінансування заходів із гарантування безпеки. І по-четверте, екологічне страхування сприяє запобіганню аваріям, підвищенню безпеки потенційно небезпечних об'єктів (аудиторські перевірки, превентивні заходи, фінансування виробництва безпечної та екологічно чистої технології з фонду екологічного страхування і т.п.).

Останні 10-15 років у зарубіжних країнах запроваджується інститут екологічного страхування як економіко-правовий інструмент екологічної політики, здатний забезпечити захист від непередбачуваних та надзвичайних випадків. Досвід зарубіжних країн свідчить про те, що розвинута страхова справа сприяє розвитку підприємництва та вирішенню багатьох соціальних проблем.

Страхування – об'єктивно необхідний атрибут ринкової економіки, ступінь його розвитку свідчить про зрілість ринкових відносин. Страхування цікавить країни, в першу чергу, як джерело додаткового недержавного фінансування природоохоронних заходів, внесків на ліквідацію наслідків забруднення навколишнього середовища та виплат відшкодувань потерпілим сторонам.

Вже діє ціла низка законодавчих актів, які встановлюють відповідальність за забруднення середовища проживання. Саме вони є основою для обов'язкового страхування, приміром, при транспортуванні небезпечних речовин і експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки. У кожному разі, цю, по суті, першу в Україні спробу запровадження якнайсуворішої відповідальності за заподіяння шкоди довіллю можна лише підтримувати. Адже страхові продукти, розроблені на основі законодавства про охорону навколишнього середовища, — перший серйозний досвід застосування в нашій країні ринкового механізму розв'язання екологічних проблем.

Страхування відповідальності за забруднення довкілля здатне дати максимальний результат лише тоді, коли всебічно й глибоко буде проаналізована й узагальнена практика добровільного страхування. Якщо ж потужного ринку саме такого страхування немає, то запровадження обов'язкової форми навряд чи дасть очікуваний ефект. Тому потрібно сформувати стимули для фінансового забезпечення зобов'язань з компенсації шкоди від аварій і надзвичайних ситуацій. Найзручніше і найбільш доступно проконтролювати платоспроможність суб'єкта господарювання з допомогою механізму страхування відповідальності.

Таким чином, екологічне страхування є одним із дієвих стимулів зростання національної економіки.

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В ЕКОНОМІЦІ ТРАНЗИТИВНОГО ТИПУ

*студенти Колода І.М., Колода В.М.
(науковий керівник доц. Таранюк Л.М.)*

Економічна політика трансформаційного періоду – складний соціальний феномен, котрий відображає переплетіння виробничих, соціологічних, політичних та ідеологічних факторів. В умовах трансформаційного періоду здобувають зовсім нові риси багато аспектів соціально-економічної системи, зростає роль податкового регулювання.

Модель системи оподаткування, що застосовується в Україні, стримує розвиток вітчизняного виробництва, оскільки має фіскальну спрямованість, яка зумовлює високий податковий тиск й адміністративне втручання податкових органів в господарську діяльність суб'єктів підприємництва, що призвело до формування істотних суперечностей у системі відносин «держава – власник», які виявляються у низькому збиранні податків, тінізації значного сектору вітчизняної економіки, появі у межах чинного правового поля схем ухилення від сплати податків. Податкова реформа має вирішувати зазначену суперечність характерну для транзитивного типу економіки, а також забезпечити раціональний баланс між фіскальною та регуляторною функціями податків, забезпечити підпорядкованість податкової політики стратегічним завданням довгострокового економічного зростання та якісної структурної перебудови національної економіки.

Метою аналізу є необхідність визначення основних проблем реформування податкової системи в умовах транзитивного типу економіки України, які формуються з урахуванням особливостей розвитку правових, демократичних засад державного устрою, відносин між державою та економічними суб'єктами.

З основних проблем реформування податкової системи характерних для України можна назвати саме такі: по-перше, податковий тягар нині розподілено між платниками різних галузей нерівномірно, а практику надання податкових пільг не можна визнати справедливою та суспільно корисною. В Україні набула поширення практика, коли тягар податкового тиску перекладається на ті підприємства, які працюють легально і доволі прибутково. Це спонукає керівників таких компаній шукати шляхи отримання податкових пільг. По суті, подат-

кові пільги часто перетворюються на ухилення від податків, таким чином пільги стимулюють розвиток тіньової економіки; по-друге, витрати платників на виконання вимог податкового законодавства лишаються надмірно високими; по-третє, залишаються нераціональними перелік і принципи адміністрування запроваджених податків. Зокрема, й досі існує велика кількість малоефективних податків, які потребують істотних адміністративних витрат і їх доцільніше було б скасувати. Інша проблема – податок на додану вартість, який в Україні уже давно став синонімом корупції; по-четверте, відсутня стабільність правового регулювання оподаткування, а діюча нормативно-правова база непрозора та заплутана. Чинні закони про оподаткування приймалися у різний час, за різними принципами, багато законодавчих актів було схвалено внаслідок лобіювання певних інтересів, що спричиняє прогресуюче ускладнення податкових процедур і правил; по-п'яте, багаторазове оподаткування (оподатковуються дохід, додана вартість, справляються акцизний збір тощо), високі ставки деяких податків, переважно фіскальний характер податкової системи створюють несприятливі умови для підприємництва та стримують економічну активність.

На сьогодні фіскально-економічна система України в основному сформована. Завдання укладається в тім, щоб максимально адаптувати її до сучасних умов. Для цього прийнятний закордонний досвід, але не шляхом його автоматичного копіювання, а з позицій вивчення фіскальної політики, що проводилася при аналогічних обставинах, виявлення закономірностей еволюції податкових систем і податкової політики, які характеризують їхній взаємозв'язок з об'єктивними й суб'єктивними умовами соціально-економічного розвитку. Саме ці закономірності, а не модель податкової системи тієї або іншої країни в її сучасному вигляді необхідно враховувати в процесі перебудови податкової системи України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Єфименко Т.І. Основні напрямки трансформації податкової системи України // *Фінанси України*. – 2007. – № 9. – С. 10 – 11.
2. Налогообложение: проблемы науки и практики: Монография. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2006. – 232с.
3. Романюк М.В. Податкова система та інвестиційна привабливість економіки України // *Фінанси України*. – 2006. – № 1. – С. 38 – 40.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВО - ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ

студентка **Ю.І. Владікова**
(науковий керівник доц. **Л.М. Таранюк**)

Конкурентні умови функціонування підприємств у ринковому середовищі, а також їх взаємини з державою, інвесторами, кредиторами породжують різноманітність форм економічних і фінансових ситуацій, що істотно впливають на фінансово-економічний стан підприємств. Уміння здійснювати ефективне управління фінансово-економічним станом підприємства, у тому числі й у плані перспектив його розвитку, залежить не лише від мети його проведення, а й від доцільності використання того чи іншого методу оцінки фінансово-економічного стану підприємства.

Сьогодні широко застосовуваний у світовій практиці *коефіцієнтний метод*. Він базується на розрахунку системи коефіцієнтів, що відображають різні аспекти діяльності підприємства і враховують чинники внутрішнього й зовнішнього впливу на фінансово-економічний стан підприємства.

При *комплексній оцінці* фінансово-економічного стану підприємства найзагальніші показники його діяльності аналізують у динаміці і групують за двома напрямками. До першого напрямку включають показники й чинники доброго фінансово-економічного стану: стійку платоспроможність; ефективне використання капіталу; своєчасну організацію розрахунків; наявність стабільних фінансових ресурсів. До другого напрямку включають показники незадовільного фінансово-економічного стану: відсутність власних оборотних коштів; неефективне розміщення ресурсів; наявність стійкої заборгованості з платежів; негативні тенденції у виробництві. До загальних показників комплексної оцінки фінансово-економічного стану підприємства належать показники дохідності (абсолютна величина прибутку чи доходу) і рентабельності (відсоткове відношення прибутку від реалізації продукції до її собівартості або товарообігу).

Комплексний метод дає змогу виявити проблемні напрямки в діяльності підприємства і досліджувати причини, що їх зумовили,

однак на його основі дуже складно зробити обґрунтовані висновки про фінансово-економічний стан підприємства в цілому.

При аналізі кредитоспроможності, інвестиційної привабливості та прогнозуванні кризових явищ і банкрутства використовують *інтегральний метод* для оцінки фінансово-економічного стану підприємства. Інтегральний показник залежить від рівня платоспроможності, рівня фінансової незалежності й рівня якості активів підприємства і визначається як їхня середня геометрична.

Запропонований підхід дає змогу комплексно оцінювати фінансово-економічний стан підприємства за допомогою одного інтегрального показника. *Безбитковий метод* базується на ролі операційного важеля у формуванні результатів діяльності підприємства, на можливості керування його витратами й результатами для досягнення необхідних показників безбитковості виробництва. Як критерій оцінки фінансово-економічного стану підприємства в цьому випадку виступає запас фінансової міцності підприємства (ЗФМ), тобто той виторг від реалізації (ВР), що підприємство має після проходження порога рентабельності (ПР) (в абсолютному і відносному вираженні).

Рівноважний метод базується на понятті ліквідності й оцінці фінансово-економічного стану підприємства з позицій досягнення рівноваги між ліквідними потоками у сфері господарсько-інвестиційної і фінансової діяльності підприємства. Перша виступає як зона створення коштів, а друга як зона споживання коштів.

Таким чином, систематизація методів оцінки фінансово-економічного стану підприємства дала змогу встановити переваги й недоліки наявних методів, необхідність їхнього удосконалення з позицій поєднання позитивних сторін кожного методу й зручності їхньої практичної реалізації для управління фінансовим станом у потрібному напрямку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Фінанси підприємств: Підручник/ Кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 4-те вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 571 с.

2. Финансовый менеджмент: теория и практика: Учебник/ Под ред. Е.С. Стояновой. – М.: Изд-во «Перспектива», 2002. – 656 с.

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ТРАНСАКЦИОННЫМИ ИЗДЕРЖКАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ассист. Коваленко Е.В.

Управление транзакционными издержками (ТИ) предприятия реализуется через разработку и внедрение на предприятиях системы управления этими расходами. Это дает им возможность снизить уровень транзакционного риска, избежать излишних расходов и потерь и, в конечном итоге, повысить эффективность работы предприятия в целом. Функционирование системы управления ТИ предприятия базируется на сочетании различных подходов к управлению издержками, типов управленческой деятельности в их взаимосвязи с функциями управления ТИ предприятия. По мнению Э. Уткина [1], система управления представляет собой комплекс действий, необходимый для обеспечения согласованной совместной деятельности специалистов и их групп, а также совокупность звеньев, которые осуществляют управление, и связей между ними. Она обеспечивает необходимое влияние на управляемый объект, а управленческая деятельность распределяется между должностными лицами или специализированными подразделениями организации. В. Савчук [2] рассматривает систему управления расходами как комплекс действий, который состоит из измерения, анализа и контроля расходов, а также совокупности мероприятий по их снижению.

Таким образом, система управления ТИ предприятия – это совокупность управляющей и управляемой подсистем. Управляемой подсистемой, в данном случае, выступают сами ТИ предприятия, а элементами управляющей подсистемы – подразделения предприятия, ответственные за выполнение соответствующих функций управления ТИ предприятия, в рамках которых также реализуются процессы принятия управленческих решений.

Управление ТИ предприятия должно носить циклический характер. Цикл управления ТИ предприятия должен быть замкнутым и обеспечивать непрерывное управление этими расходами. Это объясняется тем, что осуществляемые предприятием единичные и повторяющиеся транзакции находятся в основе его успешной хозяйственной деятельности, обеспечивая бесперебойное снабжение предприятия всеми необходимыми ресурсами (материальными трудовыми, финансовыми), а также сбыт готовой продукции.

Модель системы управления ТИ может быть построена:

1) В зависимости от стадий управленческого цикла и места функций управления ТИ предприятия.

2) В зависимости от этапов осуществления самих трансакций.

3) В зависимости от этапов жизненного цикла продукции.

В первом случае цикл управления ТИ предприятия может рассматриваться как последовательность следующих управленческих действий:

- разработка и принятие управленческого решения, связанного с реализацией рыночной трансакции и оптимизацией ТИ предприятия;
- реализация принятого управленческого решения;
- контроль над выполнением принятого управленческого решения.

Во втором случае рыночная трансакция может рассматриваться как процесс, состоящий из ряда этапов (поиск и выбор контрагента, проведение переговоров и согласование условий сделки, заключение контракта, выполнение сторонами условий контракта и контроль над их выполнением, защита нарушенных прав).

В третьем случае предприятие анализирует всю цепочку затрат (в т.ч. и трансакционных), связанных с созданием стоимости продукции, в которой оно (предприятие) может быть лишь одним из звеньев. Оценивая целесообразность интернационализации внешних ТИ, предприятие может добиться контроля над всей цепочкой затрат в процессе создания стоимости или совместного ее регулирования с другими участниками этой цепи. Результатом этого может быть оптимизация конечного результата, т.е. может быть получен своеобразный синергетический эффект для всех связанных цепочкой создания стоимости предприятий. Ярким примером этого может быть вертикальная интеграция компаний [3].

Список литературы

1) Уткин Э.А. Финансовый менеджмент. – М.: Издательство «Зерцало», 2001. – 272 с.

2) Савчук В.П. Финансовый менеджмент предприятий: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций. – К.: Издательский дом «Макимум», 2001. – 600 с.

3) Коваленко Е.В. Научно-методические подходы к управлению трансакционными издержками предприятия. // Вісник СНАУ, серія «Економіка та менеджмент», випуск 8(15), 2004, с.217-223

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ІНВЕСТУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

студент Доценко В.О.

(наук. керівник асист. Кліменко О.В.)

Сталий розвиток передбачає збалансоване функціонування трьох складових: природи, суспільства й економіки. З погляду економіки розвиток може вважатися сталим лише за умов дотримання балансу між господарською діяльністю людини і навколишнім природним середовищем. Соціальний підхід орієнтований на боротьбу з нерівністю можливостей. Екологічний аспект передбачає спрямування зусиль суспільства на збереження природних ресурсів шляхом введення обмежень на різні види діяльності з огляду на віддаленні результати впливу на навколишнє середовище.

Сталий економічний розвиток вимагає формування адекватної ринкової інфраструктури, з усім різноманіттям форм фінансових, кредитних механізмів, економічних інститутів й інших інструментів і важелів економічної системи, що сприяють досягненню гармонічного розподілу всіх видів ресурсів.

Одним з найважливіших компонентів такої системи є динамічна рівновага на інвестиційних ринках країни, що не просто забезпечує відновлення виробничих фондів, але формує новий технологічний вигляд країни, який обумовлює рівень добробуту населення й ступінь антропогенного навантаження необхідний для його досягнення.

Сталий розвиток соціальної сфери означає такий якісний стан цієї системи, в якому впродовж тривалого періоду під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників не порушуються раціональні комбінації між її основними елементами: об'єктами (трудові, фінансові, матеріальні, інформаційні і ін. ресурси) і суб'єктами (держава, галузі, підприємства всіх форм власності, приватні підприємці, домашні господарства, населення).

До числа основних принципів, що забезпечують підготовку і прийняття стратегічних інвестиційних рішень у процесі формування регіональної стратегії інвестування об'єктів соціальної сфери відносяться:

Розгляд сектора соціальної сфери як *відкритої соціально-економічної системи, здатної до самоорганізації.* Даний принцип

стратегічного управління полягає в тому, що при розробці регіональної інвестиційної стратегії інвестування об'єктів соціальної сфери, цей сектор розглядається як певна система, цілком відкрита для взаємодії з факторами зовнішнього інвестиційного середовища.

Врахування регіональної стратегії розвитку, а також базових стратегій діяльності окремих підприємств соціальної сфери. Будучи частиною загальної стратегії розвитку регіону, регіональна інвестиційна стратегія невиробничої сфери носить стосовно неї підлеглий характер. Тому вона повинна бути погоджена зі стратегічними цілями і напрямками інвестиційної діяльності всього регіону.

Виділення домінантних сфер стратегічного інвестиційного розвитку регіону. Цей принцип дозволяє забезпечити ідентифікацію пріоритетних напрямків інвестиційної діяльності, які забезпечують успішну реалізацію її головної цільової функції – досягнення високого соціального розвитку регіону у довгостроковій перспективі.

Забезпечення гнучкості регіональної інвестиційної стратегії. Майбутньому розвитку інвестиційної діяльності властива значна невизначеність. Тому практично неможливо зберегти в незмінному виді розроблену інвестиційну стратегію на всіх стадіях процесу її реалізації. Стратегічна гнучкість являє собою потенційну можливість швидко корегувати або розробляти нові стратегічні інвестиційні рішення при змінних зовнішніх або внутрішніх умовах здійснення фінансової діяльності.

Забезпечення альтернативності стратегічного інвестиційного вибору. В основі стратегічних інвестиційних рішень повинен лежати активний пошук альтернативних варіантів напрямків, форм і методів здійснення інвестиційної діяльності, вибір найкращих з них, побудова на цій основі інвестиційної стратегії і формування механізмів її ефективної реалізації.

Облік рівня інвестиційного ризику в процесі прийняття стратегічних інвестиційних рішень.

Забезпечення розробленої регіональної стратегії інвестування об'єктів соціальної сфери відповідними організаційними структурами управління.

МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

студент Кіріченко В.В.

(наук. керівник доц. Сотник І.М.)

Відомо, що головною ознакою підвищення рівня ефективності використання основних фондів підприємства є зростання обсягу виробництва продукції. Кількість же виробленої продукції за наявного виробничого апарату залежить, з одного боку, від фонду часу продуктивної роботи машин та устаткування протягом доби, місяця або року, тобто від їхнього *екстенсивного завантаження*, а з іншого – від ступеня використання знарядь праці за одиницю часу (*інтенсивного завантаження*).

Заходи екстенсивного напрямку:

— 1.) постійна підтримка пропорційності між виробничими потужностями окремих груп устаткування на кожній виробничій ділянці, між цехами підприємства в цілому;

2.) дотримання передбаченої технології виробництва, удосконалювання організації виробництва і праці, що сприяє правильній експлуатації устаткування, недопущенню простоїв і аварій, здійсненню своєчасного і якісного ремонту;

3.) проведення заходів, що підвищують питому вагу основних виробничих операцій у витратах робочого часу, підвищення змінності роботи виробничого устаткування;

4.) зниження частки недіючого устаткування, а також виведення з експлуатації зайвого і неефективного використовуваного устаткування та організація завдяки цьому повноцінної двозмінної роботи.

За існуючими розрахунками, здійснення таких заходів дало б можливість підвищити фондівіддачу на підприємстві на 10-15 і більше відсотків.

Досягти успіху в підвищенні рівня ефективності використання ОВФ неможливо без поєднання декількох методів і способів. Тому на ряду зі здійсненням заходів екстенсивного напрямку потрібно також паралельно проводити заходи інтенсивного поліпшення використання основних фондів. Хоча варто зазначити, що підвищення рівня інтенсивного використання виробничого апарату зв'язане зі значними інвестиціями, проте останні порівняно швидко окупаються за рахунок

одержаного внаслідок інтенсифікації додаткового економічного ефекту. Значного підвищення інтенсивного навантаження устаткування на підприємстві можна досягти шляхом:

1.) своєчасна заміна та модернізація фізично спрацьованого і технічно застарілого устаткування.

2.) запровадження нових технологій;

3.) удосконалювання технологічних процесів: організації безперервно-поточкового виробництва на базі оптимальної концентрації виробництва однорідної продукції; вибору сировини, підготовки до виробництва відповідно до вимог заданої технології і якості продукції, що випускається; забезпечення рівномірної, ритмічної роботи підприємства, цехів і виробничих ділянок та ін.

Поліпшення використання основних фондів і потужностей залежить значною мірою також і від *кваліфікації кадрів*, особливо від майстерності робочих, що обслуговують машини, механізми, агрегати й інші види виробничого устаткування, так як *творче і сумлінне відношення працівників до праці* є важливою умовою поліпшення використання основних фондів і виробничих потужностей.

Аналіз ефективності використання основних виробничих фондів який був проведений на діючій ВКФ «Побутсервіс» ТОВ, показав, що фірма потребує в поліпшенні використання ОВФ. Всі описані вище засоби поліпшення використання основних виробничих фондів можна використати для досліджуваної фірми. Але конкретними порадами у підвищенні використання ОВФ на фірмі є такі :

1.) оновлення матеріально-технічної бази фірми на 30-40 % за рахунок отриманих прибутків і можливо залучення більшої кількості інвестицій;

2.) виведення з експлуатації зношене, непридатне до експлуатації обладнання: щорічно замінювати 4-6 % і модернізувати 6-8 % діючого парку машин, устаткування та інших видів знарядь праці.

3.) введення додаткових робочих змін для працівників, при цьому обов'язково повинно бути присутнє матеріальне заохочення працівників у вигляді додаткової заробітної плати, яка нараховувалася б у вигляді % від виробітки.

Одержаний в наслідок інтенсифікації додатковий економічний ефект у вигляді додаткового прибутку від збільшення обсягів випуску продукції дасть можливість швидко окупити вкладені інвестиції і підвищити рівень ефективності виробництва.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ШЛЯХ ПЕРЕХОДУ УКРАЇНИ НА НОВИЙ РІВЕНЬ РОЗВИТКУ

студентка **Панченко Ю.С.**
(*наук. керівник, доц.* **Таранюк Л.М.**)

Реалії функціонування України свідчать про недостатньо високий рівень стійкості національної економіки і її схильність до збалансованості. Такі тенденції в розвитку обумовлені внутрішніми і зовнішніми факторами. Найбільш негативно на економіку впливає той факт, що практично всі ресурси екстенсивного росту вичерпані. Тому проявляється необхідність пошуку нової моделі розвитку (інноваційної), яка сприяла б застосуванню в різних галузях більш модернізованих і ефективних методів, форм, а головне спонукала до більш прогресивного розвитку.

Інноваційна діяльність здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу, що охоплює такі види діяльності: випуск і поширення принципово нових видів техніки і технології, реалізацію довгострокових науково-технічних програм, фінансування фундаментальних досліджень тощо.

Вивченням різних аспектів інноваційної діяльності та їх впливу на розвиток економіки України займалися як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники, а саме: А. Гальчинський, В. Гаєць, М. Данько, В. Денисюк, В. Любімов, Є. Мансфілд та інші.

Завданням тези є визначення сутності інноваційної діяльності, аналіз напрямків трансформації економіки України і подання свого бачення щодо необхідності переходу до нової моделі розвитку.

Основа інноваційного процесу – це створення й освоєння нових технологій, націлених на одержання нових даних про розвиток природи і суспільства. Дані процеси характеризуються сукупністю безперервно виникаючих у часі і просторі прогресивних, якісно нових змін. Результатом інноваційних процесів є новини, а їх впровадження у господарську практику визнається нововведенням. При цьому даний процес характеризується винятково високим ступенем ризику, пов'язаний з низькою вірогідністю успішного втілення нової ідеї у новому виді продукції (ця вірогідність становить, як правило, близько

9-10 %) [1].

В цілому у структурі інноваційного процесу можна виділити такі стадії: стадію фундаментальних досліджень, стадію теоретичних і прикладних досліджень, практичні розробки, промислове освоєння та дифузію (процес передачі по комунікаційним каналам між суб'єктами впровадження).

В Україні, практично не створені умови для ефективного здійснення інноваційної діяльності, що спричиняє низький рівень активності і результативності інноваційних процесів.

Протягом 2004-2006 рр. збереглася тенденція збільшення промислового виробництва, позитивними результатами цих років в умовах фактичної відсутності зовнішнього кредитування української економіки стали активізація інвестиційної діяльності, збільшення експортного потенціалу, збільшення валютних резервів, відродження діяльності промислових підприємств традиційних галузей, їхній розвиток і модернізація за умов зваженої інноваційної політики. [3].

Дослідження О.І. Амоши щодо інноваційного шляху розвитку України, показують, що за останні роки рівень інноваційної активності промислових підприємств суттєво знижується. У 2006 р. інноваційною діяльністю у промисловості займалося 981 підприємств, тоді як у 2004 р. - 1120, а у 2003 р. - 1506. У 2005 р. кожне друге підприємство витрачало кошти на продуктивні інновації, 44,6% - на процесні інновації [2].

На нашу думку, основними причинами, що стримують розвиток інноваційної діяльності в Україні є: відсутність ефективної законодавчої бази стимулювання залучення інновацій в суспільне і економічне життя; недостатня державна підтримка підприємств, бажаючих впровадити інноваційні проекти; низький рівень зацікавленості інвесторів в розвитку

Список літератури

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року №40-IV // zakon.rada.gov.ua.
2. Амоша О.І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення // Економіст. - 2005. - №6 - С.28.
3. Солоха Д.В. Інноваційний розвиток як запорука забезпечення економічного зростання // Актуальні проблеми економіки. - 2007. - № 6 (72). - С.26.

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

студент Грушка Н.

(науковий керівник асп. Волк О.М.)

В умовах розвитку міжнародної торгівлі і споріднених їй видів діяльності, конкурентоспроможність усіх підприємств та галузей економіки на зовнішньому і внутрішньому ринках повністю залежить від того, наскільки їх продукція або послуги відповідають стандартам якості. Тому проблема забезпечення і підвищення якості продукції актуальна для всіх країн і підприємств. Від її вирішення в значній мірі залежить успіх і ефективність національної економіки. При цьому необхідно враховувати те, що підвищення якості продукції — задача довгострокова і безперервна. На кожному часовому етапі якість продукції повинна бути оптимальною, тобто такою, що максимально задовольняє потреби споживачів при відносно мінімальних затратах на її досягнення.

З розвитком науково-технічного прогресу проблема якості не спрощується, а, навпаки, стає складнішою. Тому проблема забезпечення якості продукції є комплексною: науковою, технічною, економічною і соціальною, і у її вирішенні повинні приймати участь висококваліфіковані спеціалісти, які вільно володіють сучасними методами управління якістю, незалежно від того, в якому секторі вони працюють: державному чи приватному, на великих підприємствах чи в малому і середньому бізнесі, тому що загальні принципи організації і забезпечення високої якості продукції та послуг не залежать від розміру підприємства.

При побудові системи управління якістю переслідуються мета організаційного об'єднання всіх управлінських функцій, від реалізації яких залежать забезпечення і підвищення якості. У рамках структур такого типу координуються всі роботи, пов'язані з дослідженнями, розробками й освоєнням нової продукції, підвищенням продуктивності праці, ефективності виробництва і якості. Такі структурні схеми дозволяють створювати організаційні умови для об'єднання зусиль усього персоналу, спрямованих на підвищення економічних і виробничих показників діяльності всієї компанії.

Проблеми управління якістю породили задачі кількісної оцінки якості, необхідні для об'єктивного вибору і прийняття управлінських рішень при стандартизації і сертифікації продукції, плануванні підвищення її якості і т.д.

Оцінка якості може розглядатися як основа формування всього механізму управління якістю продукції на всіх стадіях життєвого циклу підприємства.

В основі всіх систем якості лежить «петля якості». Забезпечення якості — це планована і систематично здійснювана діяльність у рамках системи якості, необхідна для створення впевненості в належній якості об'єкта (продукції, процесу, системи). Управління якістю являє собою методи і види діяльності оперативного характеру, що використовуються для задоволення вимог до якості й орієнтовані на усунення недоліків на всіх стадіях «петлі якості».

Актуальність теми аналізу якості продукції підприємства полягає в тому, що визначення якості продукції є однією з найважчих задач, що стоять перед будь-яким підприємством. Мета дослідження — вивчити процес управління якістю продукції на підприємстві ВАТ «Насосенергомаш», яке функціонує в Україні, тобто в державі з ринковою економікою та недосконалою конкуренцією.

Відкрите акціонерне товариство ВАТ «Насосенергомаш» — це підприємство, яке робить живильні, конденсатні, нафтові, мережні, зрошувальні, вакуумні насоси, насоси для атомних електростанцій, а також і блокову автоматику.

На прикладі ВАТ «Насосенергомаш», на якому система управління якістю була розроблена і продовжує вдосконалюватися, проведено оцінку якості продукції й аналіз управління якістю.

Унаслідок того, що з моменту створення підприємства ВАТ «Насосенергомаш» перейняло систему менеджменту у своїх англійських інвесторів, що вже були в той час сертифіковані по стандартах ISO 9000, розробка і впровадження системи якості на досліджуваному підприємстві були здійснені в рекордно короткий термін.

Пропонується на ВАТ «Насосенергомаш» розвиток системи управління якістю проводити на базі концепції TQM (Total Quality Management).

МЕТОДОЛОГИЯ И СРЕДСТВА ПОДДЕРЖКИ МОДЕЛИРОВАНИЯ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ В УСЛОВИЯХ РЕИНЖИНИРИНГА

асп. Гриценко П.В.

В странах с переходной экономикой вопросы, связанные с оптимизацией производственных процессов, рассматривались давно и постоянно. Постепенно начали возникать определенные правила и стандарты, направленные на поддержку этого процесса. Появлялись и продолжают появляться новые методологии и теории.

Опыт практического реинжиниринга породил ряд методологий и стандартов по разработке и моделированию бизнес-процессов. В основном они сводятся к регламентации построения и описания схемы бизнес-процесса на базе современных CASE-средств (Computer-Aided System of Engineering). "Компьютерно-ориентированные системы инжиниринга" предназначены для моделирования и анализа технологии работы, а также проектирования, разработки и сопровождения программного обеспечения.

Использование CASE-средств в реинжиниринге направлено в основном на моделирование деятельности информационных потоков и потоков документов. Модель какой-то системы - это представление набора компонентов системы или подчиненной области и их взаимодействие. Модель используется для описания, анализа, уточнения или замены системы. Модель представляет систему с помощью интерфейса или взаимозависимых частей, которые работают вместе, чтобы выполнить полезную функцию. Частью системы может быть любая комбинация объектов или функций, включая людей, информацию, программное обеспечение, процессы, оборудование, документы, изделия или сырье.

Существуют два глобальных подхода в моделировании - это статическое и динамическое моделирование. Для статического моделирования бизнес-процессов обычно используется методология SADT (точнее, ее подмножество IDEF0), поддерживаемая пакетами BPWin, Design/IDEF и др. Однако статическая SADT-модель, как отмечалось, может не обеспечивать полного решения задач перепроектирования, так как необходимо иметь возможность исследования динамических характеристик бизнес-процессов. При

динамическом моделировании бизнес-процессов для каждого элемента модели задаются множественные (статические модели, как правило, ограничиваются одним или двумя) количественные параметры (временные затраты, ресурсы, стоимость, уровень риска и т.п.), а затем с помощью специальной процедуры анимации прослеживается поведение модели в динамике. С учетом того, что динамическое моделирование на порядок более затратно статического, наиболее приемлемым для облегчения задач реинжиниринга является методология SADT и основанная на ней группа стандартов IDEF.

Группа стандартов IDEF разработана в 1980-1990-х годах несколькими группами американских ученых под общим руководством Лаборатории Армстронга авиабазы Райт-Паттерсон ВВС США. Целью этих стандартов первоначально была унификация методов построения распределенных гетерогенных информационных систем. По мере разработки последующих стандартов становилось ясно, что группа IDEF потенциально имеет гораздо больший спектр применений.

При высокой степени абстрактности исходных категорий в стандартах IDEF имеется возможность легко переходить к описанию любых областей практической деятельности человека. Другой фактор, обусловивший распространение стандартов IDEF за пределы их первоначальной сферы применения - наличие достаточно простого и удобочитаемого графического языка, принципиально облегчающего разработку и понимание структуры рассматриваемых областей. Эти два фактора обеспечили принципиальную формализуемость описаний рассматриваемых областей, называемых IDEF-описаниями. В результате весьма быстро возникли программные средства автоматизации проектирования новых и моделирования существующих систем различного назначения. Одной из основных областей применения стандартов IDEF стала банковская и кредитно-финансовая сферы.

Таким образом, мы ознакомились с основными терминами, стандартами и методологиями процедуры описания и реинжиниринга бизнес-процессов организаций, а также представили описание необходимого для этих целей современного программного обеспечения.

ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

студентка Черниш Я.С.
(наук. керівник доц. Чигрин О.Ю.)

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства є важливою і невід'ємною сферою господарської діяльності, яка при ефективному використанні комплексу сучасних форм і методів міжнародного бізнесу здатна позитивно впливати на ефективність виробництва, його технічний рівень, якість продукції, що виробляється.

У сучасних умовах демонополізації ЗЕД основною ланкою зовнішньоекономічного комплексу країни є підприємство. Для ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю на рівні підприємства потрібна адекватна умовам його функціонування структура управління, його склад, мету і завдання якої кожне підприємство визначає окремо для себе залежно від спрямованості функціонування.

До числа найбільш складних проблем, що стають перед вітчизняними підприємствами щодо їх експортоорієнтованого виробництва і регулювання, необхідно віднести: стрімке зростання цін, в першу на енергоносії; різку зміну цінових співвідношень у народному господарстві, викликану лібералізацією зовнішньої торгівлі; втрату значної частини оборотних коштів, основним джерелом яких були грошові накопичення підприємств, що зберігались на їх банківських рахунках; значне посилення податкового тягаря; високий ступінь зносу основних фондів, що знижує конкурентоспроможність продукції; труднощі зі збутом виробленої продукції.

Першочергові протекціоністські заходи з підтримки експорту власних товаровиробників доцільно реалізувати в таких-напрямах:

- стимулювання експорту високотехнологічної і наукомісткої машинотехнічної продукції цивільного та військового призначення;
- скасування ввізного митного збору і ПДВ на продукцію, отриману вітчизняними підприємствами у якості плати за поставлену ними продукцію на експорт у межах міжурядових угод;
- захист сегментів внутрішнього ринку, пов'язаного з виробництвом складної побутової техніки, а також використання

засобів нетарифного регулювання на основі сертифікації експортної продукції та послуг;

➤ державне субсидування вітчизняних підприємств, які отримують патенти і ліцензії на виробництво сучасного обладнання і технологічних ліній.

Першочерговими завданнями в галузі економічного сприяння експорту підприємств з урахуванням сучасного стану економіки України й актуальних проблем у розвитку її загальноекономічного комплексу є:

➤ надання урядом гарантійних зобов'язань під кредитні ресурси, залучені уповноваженими банками для забезпечення оборотними коштами експортоорієнтованих виробництв і організацій;

➤ сприяння гарантуванню і страхуванню експортних кредитів для забезпечення захисту експортерів від комерційних та політичних ризиків.

Шляхами поступового вдосконалення зовнішньоекономічної стратегії вітчизняних підприємств є:

➤ формування і розвиток нових зв'язків, побудованих на спільному використанні прогресивних технологій;

➤ розвиток кооперації у виробництві технічно складних і капіталомістких виробів, орієнтованої на реалізацію продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках;

➤ підвищення конкурентоспроможності основних товарів українського експорту (машинобудівна продукція, продукція агропромислового та хімічного комплексу, продукція металургії) з метою збереження традиційних ринків збуту;

➤ створення на взаємовигідних умовах транснаціональних і міжнаціональних корпорацій у пріоритетних галузях, сферах і видах виробництва та експорту;

➤ сприяння на вигідних для інтересів держави умовах експорту українського капіталу в формі прямого інвестування гірничо-видобувних підприємств держав СНД або концесійного освоєння родовищ корисних копалин.

Таким чином, розглянуті основні проблеми ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємств в Україні потребують комплексного підходу до їх розв'язання та використання сучасних ринково орієнтованих інструментів.

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ЛОГІСТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТОРГОВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

студент Барут О.І.

(наук. керівник асп. Чорток Ю.В.)

Визнано, що логістичне управління є головною підсистемою загальної системи управління підприємством і спрямоване на досягнення стратегічних і тактичних цілей розвитку підприємства. Логістичне управління має забезпечити економічні переваги порівняно з традиційними методами управління. Ключовою ідеєю, що лежить в основі логістичного підходу до організації й управління економічною діяльністю підприємницької структури, є інтеграція діяльності всіх її відділів і підрозділів.

Сформована логістична система повинна являти собою доцільну сукупність взаємодоповнюючих видів діяльності та їх взаємодіючих елементів. Ця сукупність цілеспрямовано формує та реалізує сукупні відносини на всіх етапах відтворення та розвитку її сукупного життєвого циклу на основі інтеграції та адаптації внутрішніх і зовнішніх сукупних функціональних потокових процесів, елементів та ресурсів.

Головним конституюючим елементом торгівлі як галузі економіки країни виступає підприємство. На підприємствах відбуваються головні господарські процеси, створюється і примножується запас економічної міцності держави, формується національний дохід і забезпечується соціально-економічний розвиток суспільства, формуються продуктивні сили і виробничі відносини, а також матеріалізуються наукові розробки (відкриття), що виступають базою для відпрацювання нових технічних, технологічних та організаційних рішень.

Основною метою торговельного підприємства є досягнення конкурентноздатних переваг на споживчому ринку, забезпечення високих темпів розвитку в стратегічній перспективі. Базуючись на теорії загального менеджменту, управління торговельним підприємством має інтегрувати в собі прийоми і методи багатьох функціональних видів управління з урахуванням специфіки торговельної діяльності.

З погляду логістичного підходу торговельне підприємство має свою специфіку. Хоч загальна схема торгівлі багато в чому аналогічна схемі виробничо-підприємницької діяльності, їй властиві й значні відмінності, а саме: менша потреба у виробничих ресурсах, бо в сфері

обігу лише продовжується процес виробництва (транспортування, зберігання, пакування й підготовка товарів до продажу); придбані матеріальні ресурси (товари) призначаються не для переробки, а для реалізації покупцям. Торговельне підприємство як мікрологістична система являє собою відносно стійку, відокремлену від оточуючого середовища соціально-економічну структуру, що інтегрує в часі і просторі процеси реалізації товарів і послуг, виконуючи завершальний етап кругообороту капіталу.

Механізми управління охоплюють усю логістичну діяльність підприємств, починаючи з ресурсного забезпечення і закінчуючи результатами цієї діяльності. Зрозуміло, що кожний механізм управління має свою сферу впливу в загальній системі управління підприємством і володіє певними інструментами і методами.

Обґрунтування механізмів логістичного управління торговельними підприємствами потребує дослідження їх місця і ролі у логістичному ланцюгу, оцінки руху товарів від підприємства-виробника або посередника до кінцевого споживача з метою вчасного та якісного задоволення його потреб. Такі механізми мають забезпечити ефективне формування матеріальних та інформаційних, фінансових і сервісних потоків, що обслуговують їх. Крім того, процесно-системний підхід, по-іншому логістичний, дозволяє виявити взаємозв'язок комерційних інтересів підприємств-виробників і підприємств-постачальників, які не завжди співпадають, а інколи навіть приводять до виникнення ризикових ситуацій.

Основою розробки механізмів логістичного управління виступає процесно-системний підхід до формування й трансформування потоків товарів і послуг. Для більшості торговельних підприємств використання принципів логістичного управління в практичній діяльності є інновацією. Перехід на логістичні засади управління підприємствами викликав необхідність розробки інтегрованої стратегії логістичного управління. Успішне здійснення стратегічних змін діяльності на вітчизняних підприємствах потребує розробки й використання спеціальних управлінських інструментів і механізмів, виявлення причин опору змінам і знання методів їх усунення. Сучасні підприємства мусять бути готовими до сприйняття ефективних змін, тому керівництво при здійсненні стратегічного управління підприємством має вмонтувати в нього цю сприйнятливість.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЛИЗИНГА КАК МЕТОДА ДОЛГОСРОЧНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ ИННОВАЦИЙ В ПРОИЗВОДСТВЕ

студент Шевцов С.В.

(наук. керівник доц. Шевцова С.В.)

На сегодняшний день лизинг является одним из финансовых инструментов, позволяющих осуществлять крупные капиталовложения в развитие материально технической базы любого производства.

Лизинг – это вид предпринимательской деятельности, направленной на инвестирование временно свободных или привлеченных финансовых средств, когда по договору аренды (лизинга) арендодатель обязуется приобрести в собственность имущество у определенного продавца и предоставить это имущество лизингополучателю за плату во временное пользование или с правом выкупа.

Объектом лизинга может быть движимое и недвижимое имущество, относящееся к основным средствам.

Будущий лизингополучатель, нуждающийся в определенных видах имущества, самостоятельно подбирает владеющего этим имуществом поставщика. В силу отсутствия собственных средств и доступа к заемным средствам для приобретения имущества он обращается к будущему лизингодателю, имеющему необходимые средства, с просьбой об участии в сделке. Лизингодатель покупает имущество поставщика в собственность и передает его лизингополучателю во временное пользование на оговоренных условиях.

Эффективность лизинга по сравнению с другими способами приобретения оборудования (банковский кредит, оплата по факту поставки):

1. Лизинг дает возможность предприятию расширить производство без крупных единовременных затрат и необходимости привлечения заемных средств.

2. Смягчается проблема ограниченности ликвидных средств, затраты на приобретение оборудования равномерно распределяются на весь срок действия договора. Высвобождаются средства для вложения в другие виды активов.

3. Не привлекается заемный капитал, и в балансе предприятия поддерживается оптимальное соотношение собственного и заемного капитала.

4. Объект лизинга является частичным лизингового кредита, поэтому дополнительный залог имеет гораздо меньшую величину по сравнению с кредитной схемой.

5. Арендные платежи производятся после установки, наладки и пуска оборудования в эксплуатацию, и предприятие осуществляет платежи из средств от реализации продукции, выработанной на арендованном оборудовании.

6. Лизинговые соглашения могут предусматривать обязательства арендодателя произвести ремонт и техническое обслуживание оборудования. Это особенно важно при лизинге сложного оборудования, требующего привлечения высококвалифицированного персонала для пусконаладочных работ, ремонта и обслуживания. На условиях лизинга можно получить объект «под ключ».

7. Гарантируется предоставление современного высокотехнологичного оборудования, уменьшается инвестиционный риск.

8. Приобретения оборудования по лизингу позволяет предприятию существенно уменьшить налогооблагаемую базу путем оптимизации налоговых отчислений (использование льготного налогового, таможенного режима, механизма ускоренной амортизации).

9. Большинство украинских предприятий имеет низкий кредитный рейтинг, и банки в получении кредитов отказывают. Лизинговая компания берет на себя дополнительный риск работы с такими предприятиями.

Выгоды имеют и лизинговые компании:

1. За лизинговой компанией сохраняется права собственника имущества на весь период действия договора, т.е. лизинговое оборудование является обеспечением сделки.

2. Целенаправленное использование фонда. Отсутствует необходимость постоянного контроля за использованием имущества (в отличие от банковского контроля за использованием выданных кредитов).

3. Благоприятный налоговый режим, предусмотренный для собственника лизингового оборудования.

Применение лизинга выгодно и обществу в целом. Формирование основных фондов с применением лизинга позволяет обеспечить выпуск новых конкурентоспособных товаров, и тем самым создать налогооблагаемую базу. Производители оборудования получают дополнительные каналы реализации своей продукции.

ОЦІНКА КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

*студент Яковлева Г.В.
(наук. керівник асп. Сенько А.Г.)*

У постіндустріальному суспільстві, в якому становлення середнього класу є необхідною умовою соціально-економічного зростання, рівень освіти стає одним з найважливіших чинників.

У таких умовах зародилась і розвивається тенденція до максимального використання наукових здобутків і значного підвищення рівня освіти.

Університетський сектор вищої освіти України динамічно розвивається. До його складу на загальнодержавному рівні входить 184 університети, у яких на 197 науково-дослідних установах діє аспірантура, де навчається близько 14 тисяч аспірантів. У докторантурі, яка функціонує у 55 вищих навчальних закладах та 56 науково-дослідних установах, навчається близько 600 докторантів. В Україні діє 636 спеціалізованих вчених рад.

Отже, вища школа України має значний кадровий потенціал - понад 70 тис. науково-педагогічних і майже 9 тис. наукових працівників. У різних формах наукової та науково-технічної діяльності університетів беруть участь понад 5 тис. докторів і 28 тис. кандидатів наук.

Кадровий потенціал ВНЗ суттєво впливає на якість надання освітніх послуг. За рейтингом впливу на якість вищої освіти 3 місце посідає наявність у викладачів мотивації до успішної діяльності, 5-те - якісний склад викладачів, рівень методичного забезпечення студентів - 11-те місце, рівень наукових досліджень у ВНЗ - 12 місце.

Актуальними сьогодні є проблеми культури мовлення студентів усіх спеціальностей - майбутніх викладачів. Адже частина викладачів не володіють належною мірою нормами літературної мови, що відбивається і на успішності студентів.

На жаль, у ВНЗ України існують прояви корупції, хабарництва, що створює негативний резонанс у суспільстві і свідчить про необхідність вжиття додаткових заходів для забезпечення реалізації державної політики в галузі освіти. Треба здійснити структурні зміни організації навчання та оцінювання знань студентів, спрямованих на повне

забезпечення законних прав громадян на освіту, запобігання та викриття фактів хабарництва і притягнення винних до відповідальності, приділивши особливу увагу цьому питанню під час вступної кампанії та проведення екзаменаційних сесій, створити морально психологічну атмосферу нетерпимості хабарництва і неетичного ставлення викладачів до студентів.

Домінуючим фактором впливу на формування престижу викладача є знання предметної області. На часі створення системи стажування викладачів на підприємствах, організаціях, установах галузі відповідно до напрямку (спеціальності) підготовки студентів, що в свою чергу позитивно вплине на організацію та підвищення якості професійно-практичної підготовки студентів.

Окрім кадрового забезпечення, важливим чинником, що визначає якість освіти, є матеріально-технічна база навчальних закладів. Ефективність наукової діяльності ВНЗ залежить від обсягів її фінансування. Однак вищі навчальні заклади використовують не всі можливості.

Упродовж останнього часу зроблено чимало для поліпшення вузівської освіти. Це стосується передусім кадрового потенціалу - підготовки докторів і кандидатів наук. Сьогодні в багатьох вищих навчальних закладах відкрито аспірантуру і докторантуру, науковий потенціал кафедр зростає, і вже нема помітної різниці в цьому плані між столичними і периферійними вузами.

Але біля 40-46 % громадян схильні оцінювати рівень освіти на всіх її етапах досить низьким. Тому реформування освіти як в структурному, так і в змістовому відношенні, є нагальною суспільною потребою часу.

Крім того, зростає загроза вікового розриву кадрового потенціалу науки внаслідок вибуття науковців продуктивного віку до інших сфер діяльності, а також їх еміграції.

Отже, можна дійти висновку, що на сучасному етапі науково-технологічного розвитку України для неї властива наявність еміграції за відсутності офіційної імміграції науковців, а також переважання традиційних напрямів наукових досліджень.

УПРАВЛЕНИЕ ЛОГИСТИКОЙ В РАБОТЕ ДИСТРИБЬЮТОРА

студент Яковенко М.В.

(научный руководитель асист. Коваленко Е.В.)

Дистрибьюторскому бизнесу в Украине уже больше 10 лет, и можно утверждать, что в нем остаются только самые мощные и профессиональные компании.

Дистрибьютор работает, как правило, с несколькими производителями. Исключения составляют дочерние предприятия производителя или его сбытовые подразделения. Это достаточно часто практикуют крупные компании, как Coca-Cola, Procter&Gamble; а также компании, продающие скоропортящуюся группу товаров (кисломолочные продукты, мясоколбасные). Грамотный дистрибьютор будет очень внимательно формировать свой пакет поставщиков. Они должны гармонично дополнять друг друга. Товарный ассортимент не должен накладываться друг на друга. В противном случае перед самим дистрибьютором будет стоять вопрос, какой ему товар продавать в первую очередь.

Для обеспечения успеха своей деятельности дистрибьютор ставит перед собой несколько задач:

1) Максимизацию товарооборота с минимальными сроками оборачиваемости средств.

2) Укрепление своих отношений с клиентами. Чем более значимые бренды представляет дистрибьютор, и чем лучше контакт его сотрудников, тем выше его положение на рынке.

3) Получение в пакет более привлекательных брендов.

Как видно, 2-ой и 3-ий пункты взаимосвязаны. Чем лучше отношения с ритейлом (клиентами), тем реальней возможность брать на себя более значимые бренды. А чем более серьезные бренды в пакете, тем проще строить отношения с ритейлом.

В современных условиях, в контексте решения этих задач, важным связующим звеном, между максимизацией товарооборота и продвижением брендов, в работе дистрибьютора является отдел логистики. Все больше дистрибьюторов своей основной услугой уже считают не продажу товара, а его логистику.

Потребителям выгодна такая организация работы поставщика, которая обеспечит получение товара в нужное время, в нужном месте, в

требуемом количестве и состоянии при наименьших затратах. Поэтому логистика продвижения товаров по каналам сбыта получила наибольшее развитие в последние годы как перспективное средство повышения конкурентоспособности.

За счет новых технологий управления распределением и движением товаров можно значительно сократить расходы на распределение и содержание товарных запасов и тем самым повысить качество обслуживания клиентов.

Основные организационные задачи, которые помогает решить логистика дистрибьютору — значительное увеличение прибыли путём снижения расходов на хранение товарных запасов за счет сокращения сроков прохождения товаров по товаропроводящему каналу, что возможно только при условии расчета правильной величины товарных запасов, своевременной обработке поступивших заказов и правильной организации их транспортировки; а также за счет сокращения сроков прохождения информации (товаросопроводительной и расчетной документации) — по каналам связи, минимизации затрат на всем пути движения товарных и информационных потоков при максимальном уровне обслуживания посредников и конечных потребителей и ускорении оборачиваемости запасов на складах всех звеньев сбытового канала.

То есть, эффективное выполнение этих задач значительно повышает конкурентоспособность предприятий — участников товаропроводящих каналов.

Чем больше часть совокупных товарных запасов системы сбыта, которая находится в пути от изготовителей к дистрибьюторам, от дистрибьюторов к дилерам и от дилеров к потребителям, тем выше скорость потока во всей системе. Причем эффективность работы и пропускная способность канала сбыта далеко не всегда зависит от его расширения, т.к. чрезмерное расширение канала путем увеличения количества дилеров приводит к распылению усилий и утрате энергии, движущей товарный поток, то есть происходит нарушение скоординированности предложения товара с его спросом.

Эффективность применения дистрибьютором логистических операций, прежде всего, состоит в оценке и анализе издержек, связанных с хранением и транспортировкой товарных запасов, прогнозировании объема спроса и возможности построения наиболее действенной политики обслуживания клиентов, выборе правильных каналов сбыта.

ВПЛИВ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПРИТОК ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ

студент Поляченко С.С.

(науковий керівник асист. Коваленко Є.В.)

На сучасному етапі розвитку економічної науки вчені всього світу працюють над питанням економічного зростання. Відбувається активний пошук факторів, які спричиняють сталий соціально-економічний розвиток, або ж навпаки призводять до гальмування розвитку країни чи галузі господарства. Дослідження в цьому напрямі породили безліч відкриттів в галузі економічної теорії. Так починаючи з Солоу, який визначив, що основними факторами економічного зростання є праця і капітал (знаменита модель Солоу) бере початок новий етап економічної науки який називається теорія економічного зростання. Диференціація рівнів розвитку в різних країнах світу які мають приблизно однакові передумови розвитку, спричинила необхідність пошуку додаткових факторів які визначають економічне зростання. Багато вчених і світовим ім'ям, такі як Р.Барро (Robert Barro), А.Шляйфер та Р.Вішні (Andrei Schleifer and Robert Vishny), Д.Норт (Douglass North) П.Мауро (Paulo Mauro) та багато інших працюють у напрямку пошуку причин диференціації рівнів розвитку в різних країнах світу. Насамперед проводиться пошук причин серед інституціональних факторів.

З одного боку, в країнах, що розвиваються, в зв'язку з низькою капіталонасиченістю існує потреба в притоку іноземних інвестицій. З іншого боку для країн-інвесторів існує можливість залучення дешевої робочої сили до виробництва. Тому залучення іноземного капіталу для багатьох країн стає одним із першочергових завдань. Залучення іноземного капіталу можливе лише за умови сприятливих інституціональних умов: стабільної законодавчої основи, раціональної податкової політики, захисту прав власності інвесторів, поступове зниження корупції в органах державної влади, рівні та прозорі можливості для інвесторів у здійсненні інвестицій.

Основною гіпотезою даної роботи є те, що негативне інституціональне середовище відлякує потенційних інвесторів, таким чином зменшуючи приток прямих іноземних інвестицій в економіку країни.

В даному дослідженні зроблена спроба аналізу впливу інститутів на приток прямих іноземних інвестицій в економіку країни. На основі емпіричних даних виявлена пряма залежність між зростанням доданої вартості продукції промисловості та залученими іноземними інвестиціями в економіку. Даний факт на практиці підтверджує наявність зв'язку між даними факторами, що дає підстави для дослідження факторів впливу на приток прямих іноземних інвестицій.

Нами був виділений ряд факторів, що характеризують інституціональне середовище в країні. Аналіз панельних даних підтверджує висунуту гіпотезу і дає підстави задуматись над покращенням інституціонального середовища в нашій країні. Ефективна інституційна система, що має бути обов'язково побудована в Україні, зробить країну не тільки привабливішою для іноземних інвесторів, але й, також, сприятиме зменшенню обсягів «тіньової» економіки, а саму економіку – відкритою та прозорою для всіх її учасників.

Список використаних джерел:

1. www.worldbank.org
2. www.heritage.org
3. Edward L. Glaeser, Rafael La Porta, Florencio Lopez-de-Silanes, Andrei Shleifer "DO INSTITUTIONS CAUSE GROWTH?" NBER Working papers, June 2004
4. Barro, Robert J. 1997. *Determinants of Economic Growth*. Cambridge, MA: MIT Press.
5. Andrei Shleifer; Robert W. Vishny *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 108, No. 3. (Aug., 1993)
6. Hall, Robert E. and Charles I. Jones. 1999. "Why Do Some Countries Produce so Much More Output per Worker than Others?" *Quarterly Journal of Economics*
7. Mauro, Paolo, 1995, "Corruption and Growth," *Quarterly Journal of Economics*
8. North, Douglass C. 1990. *Institutions, Institutional Change, and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.

НА ПУТИ К УСТОЙЧИВОМУ РАЗВИТИЮ ГОСУДАРСТВ

студент Бунковская Н.С.

(науч. руководитель асист. Костюченко Н.Н.)

Специалисты в настоящее время единодушно настаивают на необходимости конкретизировать концептуальные подходы к проблеме устойчивого развития. Так, на саммите в Йоханнесбурге нередко озвучивалась мысль о том, что эйфория, охватившая многих после принятия исторических решений на международной конференции в Рио-де-Жанейро, сменилась разочарованием по поводу их реализации за десять последующих лет.

В принятых на конференции документах отмечалось, что необходимым условием обеспечения устойчивого развития является позитивное управление, а также что для поступательного экономического роста, искоренения нищеты и создания рабочих мест требуется разумная экономическая политика, демократические институты, реагирующие на потребности населения, улучшение состояния инфраструктуры. Подчеркивалось, что основополагающими факторами такого развития являются свобода, мир, безопасность, внутренняя стабильность, господство права, гендерное равенство, рыночные стратегии и общая приверженность обеспечению справедливости и демократии.

По прогнозам, глобальная экономика уже в 2015 году будет представлять собой не рыхлую совокупность более или менее взаимосвязанных стран, а целостную систему, в которой национальные хозяйства станут составными частями уже более или менее единого всемирного хозяйства. Такая система требует и целостного подхода к управлению.

Преобразования неизбежно должны ставить вопрос и об изменении роли различных международных организаций. На базе осознания необходимости комплексного подхода в решении проблем стратегии устойчивого развития, неизбежно встает и проблема интеграции стран мира на новой основе. Теперь основой интеграции становятся социально-эколого-экономические факторы, их единство, объединяющее и интересы стран, находящихся на разном уровне развития. Современные государства, руководствуясь национальными интересами, интересами своих партнеров для достижения общих целей, должны идти на разумные уступки.

Индустриальная цивилизация поставила человечество на грань экологической катастрофы. И львиная доля вины за это лежит на развитых странах. Они, как главные виновники, с точки зрения формальной логики, должны и исправлять ситуацию. Но реально они не в состоянии принципиально изменить данную ситуацию в связи с недостатком ресурсов. Экологическая безопасность в настоящее время - важнейшая составная часть государственной стратегии обеспечения национальной безопасности. Мировой экологический кризис, связанный с растущей деградацией окружающей среды и подрывом устойчивости биосферы, представляет собой не меньшую опасность, чем угрозы военного характера.

Но не в меньшей степени будущему человеческого общества угрожает проблема социального расслоения мира. В последнее время ее все определеннее начинают связывать с усилением международной напряженности и разгулом терроризма.

При становлении же концепции устойчивого развития эту проблему трактовали как проблему "бедность - угроза экологии Земли". Существует довольно значительная группа ученых и политиков (их немало и теперь), считающих, что основной причиной надвигающейся катастрофы является чрезмерный рост численности населения в развивающихся странах, а также, что это и основная причина ожидаемого абсолютного дефицита природных ресурсов для человечества.

Практически по всем направлениям реализации стратегии устойчивого развития до сих пор развитые страны стремятся переложить значительную часть ответственности за решение общепланетарных проблем на остальную часть человечества. Уже никого в настоящее время, однако, не вводит в заблуждение сравнительно высокий уровень затрат индустриально развитых государств на реализацию разработанных в рамках стратегии устойчивого развития международных программ, потому что ожидаемая отдача от них для этих стран существенно выше, чем для развивающихся стран и стран с переходной экономикой. Вместе с тем, растущая взаимозависимость стран мира усиливает стремление к совершенствованию концепции устойчивого развития и даже к формированию единых управленческих центров, как в масштабах всего мирового сообщества, так и в рамках отдельных регионов и стран.

ОСНОВНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПІДРОЗДІЛУ КОНКУРЕНТНОЇ РОЗВІДКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

студент Манько И.

(наук. керівник асист. Ходун Т.В.)

В умовах трансформації ринкової економіки підприємство не може ефективно працювати не маючи новітньої інформації про те, що ж відбувається в займаному їм сегменті ринку. Нова епоха повинна принести усвідомлення ключової ролі аналітичної складової менеджменту, тобто функції забезпечення менеджерів актуальною, спеціально орієнтованою на прийняття рішень інформацією про зовнішнє середовище підприємства. В даний час в Україні немає чіткої дефініції поняття "конкурентна розвідка". Дане поняття ототожнюється з поняттями: "ділова розвідка", "бізнес-розвідка", промислове і комерційне шпигунство. Необхідно відзначити, що конкурентна розвідка за своєю формою, змістом і застосованими методами відрізняється від промислового і комерційного шпигунства (в першому випадку - дотримання законів і підзаконних нормативних актів у другому - і порушенням діючого законодавства). Вважається, що правильне визначення БР- це таке, слідування якому може дати найбільший ефект. Виходячи з цього критерію, дамо узагальнене визначення БР через її головну задачу: головною задачею бізнес-розвідки будь-якої структурної одиниці є підтримка оптимальних рішень по управлінню цією одиницею шляхом забезпечення МВРУ (менеджери вищого рівня управління) інформацією, яка заснована на результатах діяльності окремих осіб і співтовариств по збору й аналітичній обробці даних про зовнішнє середовище, в якій діє ця структурна одиниця в умовах трансформації економіки.

В сучасних умовах конкурентної боротьби, функціонування безлічі суб'єктів господарювання, конкурентна розвідка є інструментом запобігання можливих фінансових і інших ризиків у ході фінансово-господарської діяльності комерційних підприємств, організацій, а також приватного бізнесу.

І так, що ж являє собою підрозділ конкурентної розвідки (бізнес-розвідки) підприємства — структурний підрозділ

підприємства, на яке покладені задачі єдиного, у рамках суб'єкта, що господарює, інформаційного центру з задачами обробки й аналізу інформації, що забезпечує прийняття МВРУ обґрунтованих рішень по найважливішим для підприємства питанням.

Коротко сформулюємо основні передумови необхідності створення системи економічної розвідки (БР) на сучасному українському підприємстві:

1. Політична, економічна і соціальна ситуація в нашій країні змінюється так стрімко, що неформальних засобів спостереження за зовнішнім середовищем стає недостатньо. Тому для адекватного реагування підприємства на вплив зовнішнього середовища і забезпечення успіху в конкурентній боротьбі підприємству необхідна струнка й ефективна система БР.
2. Для якісного інформаційного забезпечення керівництва підприємства система БР повинна бути орієнтована на конкретних осіб, які приймають управлінські рішення.
3. Система БР повинна не просто вирішувати питання нагромадження даних і видачі звітів, головна її задача — забезпечення особи, що приймає управлінські рішення, такою інформацією, яка допомагала обирати найбільш оптимальний варіант рішення проблеми, яка виникає у підприємства.
4. Цілеспрямований збір загальнодоступної інформації з різних відкритих джерел, які на перший погляд, можуть здаватися марними, з послідовним порівнянням та аналізом, дуже часто дозволяють приймати важливі рішення.
5. Система економічної розвідки має працювати легітимно, тобто без звертання до незаконних і неетичних методів збору інформації.
6. Завжди варто виходити з припущення, що конкуренти також можуть мати подібні органи економічної розвідки, та при необхідності, можуть вдаватися до незаконних способів одержання цікавої інформації.

Хочеться зауважити, що в умовах трансформації економіки нашої країни важливим аспектом успіху будь-якого підприємства є впровадження управлінських інновацій, що дозволяють по новому підійти до управління підприємством, а також дозволяють змінювати організаційну структуру підприємства, щоб рішення, які приймаються МВРУ були найбільш ефективними.

СИСТЕМА СТРАХУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ РИЗИКІВ

студент Андросов Є. М.

(наук. керівник к.е.н., доц. Сотник І. М.)

На сучасному етапі у розвинених країнах світу показник приросту ВВП за рахунок впровадження нових технологій становить 60-90 %, тоді як в Україні він складає менше одного відсотка. Також у розвинених країнах найбільш інноваційно-активними є такі галузі як авіакосмічна, електроніка, виробництво комп'ютерної техніки та фармацевтична, тобто наукоємні, а в Україні основними напрямками інноваційної активності за видами економічної діяльності в останній час були: виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення, машинобудування і хімічна та нафтохімічна промисловість, металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів та інші.

Збереження вище зазначених тенденцій розвитку інноваційної діяльності в Україні порівняно з напрямками інноваційного розвитку в розвинених країнах, не є доцільним. Проте цьому сприяє традиційна економіка, яка формує суперечливу основу для інновації. З одного боку, вона створює фінансову основу, але з іншого – традиційний інституціоналізм виступає опором інноваційному процесу в Україні. Поруч з цим в країні існує великий перелік проблем в інноваційній політиці, для рішення яких необхідно провести ряд трудо-, фінансомістких заходів і перетворень в державі, при відсутності достатньої кількості ресурсів для вирішення зазначених питань. Ці негативні фактори створили ситуацію, коли суб'єктам господарювання в Україні не вигідно займатися виробничою діяльністю у наукоємних галузях, які потребують впровадження інновацій, а вигідніше залишатися за умов так званої „товарної економіки”. Як наслідок, в порівнянні з розвиненими країнами в Україні низький попит на інновації. В свою чергу, якщо немає достатнього попиту, то і немає пропозиції.

Як уже зазначалося, процес розробки та впровадження інновацій потребує значних вкладень коштів. Тому головною умовою створення “попиту на інновації” є забезпечення на державному рівні сприятливих умов для інвестування. Вагомою проблемою в інноваційному інвестуванні є нейтралізація головного стримуючого фактора – інноваційного ризику. Вплив цього ризику може бути значно зменшений шляхом створення *системи страхування*

інноваційних ризиків (ССІР). Актуальність розроблення останньої полягає у підвищенні впевненості інвесторів у поверненні своїх коштів і отриманні прибутку від інноваційного бізнесу. Зменшення інноваційних ризиків буде досягатися завдяки заохоченню страхових компаній надавати свої послуги і інвестицій інноваційному бізнесу на пільгових умовах для страховиків. Страхові премії страховикам будуть виплачуватись з регіональних бюджетів або бюджетів інших рівнів, які вже раніше використовувались на пряме фінансування інноваційних проектів. Це збільшить ефективність використання бюджетних коштів. Також, необхідно створити державний орган, який консультуватиме суб'єктів інноваційного бізнесу щодо зменшення ризиків на кожному етапі розробки і впровадження інноваційних проектів. Таким чином, ССІР зменшить інноваційні ризики і надасть більшої впевненості інвесторам. Як результат, буде спостерігатися покращення фінансування і розвитку інноваційної діяльності в Україні.

До головних суб'єктів інноваційного процесу, які братимуть участь у процесі інвестування і використовуватимуть ССІР, слід віднести: інвесторів, інноваційний бізнес (суб'єктів господарювання, які розробляють, впроваджують і реалізують результати інновацій), страхові компанії і державу.

На наш погляд, завдяки впровадженню ССІР знайдуть вирішення наступні питання:

1) підвищення зацікавленості інвесторів у розвитку інноваційного бізнесу шляхом зниження ризиків, пов'язаних з цією діяльністю;

2) залучення страхових компаній до участі в капіталі суб'єктів інноваційного бізнесу і надання їм нового ринку реалізації своїх послуг на пільгових умовах;

3) активізація діяльності новаторів завдяки оплаті послуг страхових компаній за рахунок коштів бюджетів різного рівня, що забезпечить залучення значних обсягів інвестицій в інноваційну діяльність.

Отже, завдяки ССІР стане можливим формування таких умов «гри», які зацікавлять всіх потенційних учасників у розвитку інвестиційно-інноваційних процесів. Також, з часом, можна прогнозувати виникнення синергетичного ефекту як позитивного результату взаємодії вище зазначених суб'єктів.

АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ НА ПРИКЛАДІ ТОВ ШП „ХАРКІВЕНЕРГОРЕМОНТ”

студентка Хруневич К.Г.

(наук. керівник асист. Дерев'янка Ю.М.)

Під час загальної реформи економіки, при її переході до ринкових умов господарювання виникли істотні зміни у житлово-комунальному господарстві, основною з яких є пропозиція зняття з держави непосильного тягаря дотацій житлово-комунальній галузі, тобто перехід до економічно обґрунтованих тарифів. Як відомо, найважливіший елемент тарифів – собівартість продукції, оскільки вона є мінімальною ціною, яка включає всі витрати на її виготовлення та реалізацію.

Впродовж останніх років структура собівартості теплової енергії зазнала істотних змін (табл. 1). В даній таблиці зображені результати діяльності Шосткинської ТЕЦ, експлуатацію якої на правах оренди здійснювали: до 2003 р. – ТОВ „СумиТЕКО”, у 2003-2005 рр. – ТОВ „Шостка-тепло”, з 2006 р. – ТОВ ШП „Харківенергоремонт”.

Підвищені рівні собівартості виробництва теплової енергії за період 2001-2007 рр. пояснюються як високими витратами на паливо, обумовленими незадовільними показниками ефективності ТЕЦ, так і порівняно високим рівнем умовно-постійних витрат.

Необхідними заходами з поліпшення стану надійності та теплової економічності роботи ТЕЦ, зниження собівартості виробництва, є заходи із зниження існуючих сьогодні нераціональних витрат енергії та коштів на технологічні потреби електростанції, спричинені неадекватними режимами використання допоміжного та загальностанційного обладнання і обладнання теплових мереж.

Поряд із необхідними технічними заходами, спрямованими на зменшення нераціональних витрат палива та матеріально-технічних ресурсів, суттєвий вплив на ефективність впровадження зазначених заходів може здійснити розширення ринків збуту теплової енергії. У сфері паливного забезпечення енергетичної галузі необхідно взяти до уваги поступове зростання цін на органічне паливо (природний газ).

Виходячи з того, що підприємства житлово-комунального господарства є частиною соціальної інфраструктури міста, їх існування є обов'язковим навіть при їх нерентабельній роботі.

Таблиця 1 – Аналіз собівартості теплової енергії

Показник	Один. вимір.	ТОВ „Суми ТЕКО” 2001 р.	ТОВ „Шостка-тепло” 2004 р.	ТОВ ШП „Харківенергоремонт” 2007р.
Вироблено теплової енергії	Гкал	225028	305304	294693
Сировина і матеріали	тис. грн.	208,8	213,5	115,6
Паливо	тис. грн.	5685,9	9287,0	28282,0
Електроенергія	тис. грн.	316,1	79,6	655,2
Покупні ресурси	тис. грн.	443,4	0	0
Зворотні відходи	тис. грн.	0	0	0
Витрати на оплату праці	тис. грн.	1064,4	1802,2	2617,0
Відрахування на соц. заходи	тис. грн.	402,0	683,2	967,2
Загальновиробничі витрати	тис. грн.	1480,0	2952,0	4927,9
Адміністративні витрати	тис. грн.	972,4	789,4	1437,4
Витрати на збут	тис. грн.	327,5	840,5	951,6
Фінансові витрати	тис. грн.	0	100,2	0
Собівартість	тис. грн.	10 694,5	16 747,6	39 953,9

Для житлово-комунальних послуг необхідно встановити єдину методику обліку та планування їх собівартості. Приведення рівня оплати житло-комунальних послуг у відповідність з реальними витратами на їх вироблення дасть можливість зробити це найефективніше.

На даний час у країні не повністю вирішено проблему, пов'язану з нормами втрат, які відшкодовуються за рахунок тарифів. Використання для розрахунків середніх показників дозволяє компенсувати за кошт споживача витрати, зумовлені безгосподарністю. Крім того, необґрунтованість цих норм призводить до істотного зростання цін, посилює фінансовий тиск на промисловість, створює підґрунтя для зловживань, за відсутності лічильників, сприяє появі певного «необлікованого» надлишку коштів при одночасному існуванні значної заборгованості споживачів.

ЕКОНОМІЧНИЙ ЕФЕКТ ВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

студентка Антонюк С.В.

(наук. керівник асист. Дерев'янка Ю.М.)

Інформаційні технології (ІТ) – це важливий елемент організаційно-управлінського механізму сучасного підприємства. У науковій літературі визначається поняття ІТ як комплексу методів і процедур, які реалізують функції збору, передачі і обробки інформації, зберігання і доведення до користувачів інформації в організаційно-управлінських системах із використанням обраного комплексу технічних засобів.

Основною проблемою визначення ефективності впровадження інформаційних технологій є те, що вони не прямо, а опосередковано впливають на кінцеві фінансово-економічні результати діяльності підприємства. Інформаційні технології самі по собі не можуть підвищувати рентабельність, покращити ситуацію фірми на ринку, зменшити матеріалоемність продукції.

Остаточна результативність впровадження ІТ залежить від того, наскільки доцільно і ефективно будуть вони використовуватись управлінським персоналом і наскільки ІТ-можливості відповідають бізнес-можливостям конкретного підприємства.

При виявленні ефектів від впровадження ІТ необхідно:

- визначити критерії і показники за допомогою яких будуть визначені результати;
- врахувати існуючі взаємозв'язки між ефектами.

Результати впровадження ІТ можна згрупувати наступним чином:

- ефекти, що можуть бути оцінені у вартісному вимірі (узагальнюються економічним ефектом);
- ефекти, що не мають вартісної оцінки.

Перші можна розділити за сферами діяльності:

1. В організаційно-управлінській сфері:

- зменшення витрат на обробку, збереження, передачу інформації;
- раціоналізація документообігу;
- підвищення продуктивності праці;
- автоматизація типових трудоємких процесів;
- зменшення витрат на оплату праці шляхом оптимізації діяльності

апарату управління;

- підвищення ефективності виробництва шляхом зменшення непродуктивних витрат, ліквідації “непотрібних” функцій, процесів;
- зниження витрат від ризику і упущеної вигоди шляхом моделювання і прогнозування процесів;
- раціоналізація управління запасами;

2. У виробничій сфері:

- розробка нових технологічних процесів;
- впровадження нової техніки;
- підвищення якості продукції, зниження браку за рахунок системи поточного контролінгу;

– реалізація майна, що стало непотрібним після впровадження ІТ.

3. У ринковій сфері:

- зниження витрат на збут;
- зниження витрат на пошук нових ділових партнерів, клієнтів, постачальників;

– випуск нової конкурентоздатної продукції шляхом аналізу і прогнозування ринкової ситуації;

– збільшення обсягів продажу завдяки аналізу поточних потреб споживача.

Ефекти, що не мають вартісної оцінки:

– вдосконалення процесів прийняття рішень (зниження витрат часу і підвищення якості);

– підвищення “інтелектуальності” бізнесу;

– підвищення ринкової привабливості (ринку “сприяє” тим, хто приділяє увагу всебічним аспектам діяльності);

– розширення інформаційної компетенції (чим більше співробітників мають доступ до корпоративних даних, тим “розумнішою” і “мобільнішою” є компанія);

– синергетичний ефект – більший результат за рахунок отримання заряду розвитку, спільного руху на досягнення єдиних цілей, створення єдиної середовища співпраці.

Таким чином, реальний економічний ефект від впровадження ІТ можна визначити, аналізуючи сфери діяльності підприємства: організаційно-управлінську, виробничу, ринкову. Необхідно також враховувати інші ефекти, які можуть бути визначальними в майбутньому розвитку підприємства і принести значні економічні вигоди.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ ФАКТОР КАК ПРЕДПОСЫЛКА ЭФФЕКТИВНОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

*студентка Гриценко Т.Г.
(науч. руководитель асп. Сапун Л.В.)*

В складывающихся условиях чрезвычайно важное значение приобретает учет интеллектуального фактора. Передовые фирмы во всех сферах бизнеса основную ставку на победу в конкурентной борьбе стали делать именно на интеллектуальный капитал, считая его основой своих успехов в создании инновационной продукции, с высокой прибылью реализуемой на мировом рынке

Но сначала важно понять, что такое интеллектуальный капитал. Этот капитал, который состоит из двух основных элементов - не отчуждаемых от человека знаний, способностей, опыта, квалификации и отчуждаемых от него результатов его творческой деятельности, права на которые во всем мире называются интеллектуальной собственностью.

Конвенция, учреждающая Всемирную организацию интеллектуальной собственности, гласит, что интеллектуальная собственность включает права, касающиеся: литературных, художественных и научных произведений; выступлений исполнителей, фонограмм и программ эфирного вещания; изобретений во всех областях человеческой деятельности; научных открытий; промышленных образцов; товарных знаков, знаков обслуживания и торговых названий и обозначений; пресечения недобросовестной конкуренции и всех других прав, являющихся результатом интеллектуальной деятельности в промышленной, научной, литературной или художественных областях.

Без грамотной организации управления интеллектуальной собственностью предприятие не способно эффективно обновлять свою технику и технологию и, следовательно, не может успешно развиваться, поскольку никогда не станет конкурентоспособным.

Эффективное функционирование инновационного предпринимательства зависит от учета интеллектуального фактора, функциями которого является: насыщение товара особыми потребительскими свойствами; обеспечение технологического

превосходства над конкурентами; монополизация эффективных творческих решений; получение сверхприбыли за счет монополизации главных идей; социализация предпринимательства в обществе через маркированную продукцию и рекламу; формирование особой творческой культуры и заботы у персонала; достижение баланса в реализации вышеназванных функций.

Потребность в выявлении, учете и управлении интеллектуальной собственностью не одинакова на разных этапах жизненного цикла. Она минимальна на начальном этапе и максимальна на завершающих этапах производства и коммерческой реализации продукции. Вне бизнеса интеллектуальная собственность играет незначительную роль. Все ответы на главные вопросы менеджмента высокотехнологического бизнеса вытекают из особенностей имеющейся в нем интеллектуальной собственности: что производить, какое изделие; как производить, по какой технологии; сколько изделий производить и сколько продавать; по какой цене продавать и с какой прибылью; сколько времени производить и сколько продавать; насколько устойчив бизнес и когда его обновлять; стоит ли инвестировать крупный капитал в конкретный проект или бизнес и каковы гарантии его возврата; как сформировать беспроигрышную и высокоприбыльную стратегию бизнеса; как грамотно управлять бизнесом, как его совершенствовать и другие вопросы.

Без учета интеллектуальной собственности эти задачи грамотно решить невозможно.

Тем не менее, построение менеджмента высокотехнологического инновационного предпринимательства на основе интеллектуальной собственности не исчерпывается регистрацией прав на изобретения, промышленные образцы, программные продукты и товарные знаки. Это лишь один из первых шагов. За этим должен последовать еще десяток мероприятий в зависимости от его масштабов.

Одним из существенных условий успешности в назревающей жесткой конкурентной борьбе за рынки сбыта высокотехнологичной продукции является освоение украинскими организациями большого и малого наукоемкого бизнеса, эффективным управлением, созданием, приращением и реализацией интеллектуального капитала в инновационной продукции.

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

студентка *Гребенюк Д.І.*

(наук. керівник доцент *Шевцова С.В.*)

Успішна діяльність підприємств в умовах ринку багато в чому залежить від їх здатності до інноваційного розвитку. Формування і вибір стратегічних напрямків інноваційної діяльності базується на результатах всебічної оцінки як середовища, в якому працює підприємство, так і визначенні внутрішніх інноваційних можливостей підприємства, які характеризуються станом і рівнем використання інноваційного потенціалу. При цьому інноваційні можливості підприємств істотно розрізняються в залежності від конкретних особливостей підприємства, його галузевої приналежності і стратегічної спрямованості. У зв'язку з цим оцінка інноваційного потенціалу в сучасних умовах стає об'єктивно необхідним елементом у процесі управління інноваційною діяльністю підприємства.

Інноваційний потенціал – це сукупність виробничих, наукових, фінансових, маркетингових, кадрових, організаційних ресурсів і можливостей, що забезпечують готовність і здатність підприємства здійснювати інноваційну діяльність при постійному удосконаленні системи управління нею з урахуванням факторів нестабільності ринкового середовища.

Інноваційний потенціал підприємства залежить від ряду факторів, що визначають його формування, розвиток і рівень використання. На процес формування інноваційного потенціалу впливають в основному такі фактори, як: стан інноваційного клімату регіону діяльності підприємства; особливості інноваційної діяльності підприємства; розвиненість і гнучкість оргструктури управління інноваційною діяльністю, системи мотивації; оптимізація комплексу маркетингу. Рівень використання інноваційного потенціалу, у свою чергу, залежить від якості прийнятих інноваційних і інвестиційних рішень на кожному етапі інноваційного процесу, а також від ступеня інформаційної забезпеченості цього процесу.

З огляду на усе вищесказане, необхідно відзначити, що оцінка інноваційного потенціалу підприємства повинна бути спрямована на виявлення і вивчення факторів, що впливають на його формування, розвиток і реалізацію з метою визначення ступеня використання інноваційних можливостей підприємства і на цій основі зробити висновок про рівень інноваційної активності підприємства.

Інноваційний потенціал у світовій практиці управління оцінюється показником “ТАТ”, під яким розуміють час з моменту усвідомлення потреби або попиту на новий продукт до моменту його відвантаження

на ринки у значних кількостях. Однак в сучасних умовах з метою розробки ефективного механізму управління інноваційним потенціалом доцільно використовувати систему показників, які більш детально і всебічно характеризують стан і рівень використання інноваційного потенціалу підприємства.

Слід відзначити, що в ході проведення діагностики інноваційного потенціалу підприємства виникає ряд проблем. Основна проблема пов'язана з недостатністю необхідної аналітичної інформації. Існування цієї проблеми викликано відсутністю діючого механізму статистичного обліку інноваційної діяльності підприємств різних галузей. Так на сьогодні тільки для промислових підприємств передбачається звіт з форм: №1-інновація "Обстеження технологічних інновацій промислового підприємства" та №2-інновація "Інноваційна активність підприємств". Але цього недостатньо для ретельного аналізу. Для торгових підприємств зовсім не передбачається ніякої статистичної звітності з інноваційної діяльності, що ускладнює проведення аналітичного обстеження цього напрямку діяльності торгових підприємств. З цієї ж причини також ускладнює діагностика інноваційного потенціалу більшості досліджуваних підприємств.

Друга проблема пов'язана безпосередньо з оцінкою інноваційного потенціалу. Слід зазначити, що подібний аналіз досить складний і трудомісткий. Складність розглянутої проблеми полягає в тому, що оцінку окремих елементів інноваційного потенціалу неможливо здійснити кількісно і в цьому випадку застосовується метод експертних оцінок, який базується на суб'єктивних думках експертів і не супроводжується традиційними розрахунками.

Оцінку інноваційного потенціалу підприємства доцільно здійснювати в наступній послідовності:

- аналіз структури інноваційного потенціалу;
- виявлення ступеня використання внутрішніх інноваційних можливостей підприємства;
- оцінка рівня інноваційної активності підприємства.

Передумовою й важливою складовою будь-якої інновації є інноваційний потенціал, тому кожному суб'єкту господарювання необхідно знати й розуміти теоретичні основи, закономірності процесу формування, структуру, джерела зростання, методи оцінки й напрями ефективного використання такого потенціалу. Вільне володіння цими питаннями дасть змогу їм об'єктивно оцінювати свої можливості, розробляти нові напрями інноваційної діяльності, сформувати ефективну стратегію інноваційного розвитку.

К ВОПРОСУ О ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ И ТЕХНОЛОГИЙ (ИТ)

студент Лугаенко О.

(научный руководитель асп. Гончаренко А.С.)

Сегодня большинство руководителей считает, что применение современных ИТ-решений положительно сказывается на рыночной позиции предприятия. Целью применения ИТ является повышение эффективности систем управления и планирования. Однако внедрение ИТ является дорогостоящим проектом. Поэтому вопрос об эффективности вложений и применения ИТ актуален для каждого руководителя. Эффекты от ИТ могут выражаться не только в прямых выгодах, но и быть связанными с нематериальными активами: снижением деловых рисков, открытием новых возможностей для развития, повышением управляемости и т.д.

При выборе наиболее эффективной ИТ необходимо следовать следующему алгоритму:

1. Определений целей и стратегии развития предприятия, в том числе и информационной среды.
2. Подготовка персонала к изменениям: мотивация, обучение основам планирования, поддержка со стороны руководства.
3. Руководители должны обеспечить: А) согласованность существующих процессов и принципов планирования во всей организации; Б) осмысление и соблюдение принципов планирования всем персоналом.
4. Формулировка задач для ИТ-проектов в соответствии с целями организации.
5. Выбор ИТ-проекта среди множества альтернатив.
6. Тестирование проекта – проверка соответствия на небольшом, но важном участке принципам работы; оценка готовности персонала к изменениям.
7. Ввод в эксплуатацию и постоянная поддержка проекта.

Для оценки эффективности инвестиций разработан целый ряд методов, которые можно условно разделить на следующие группы:

- классические методы оценки инвестиционных проектов (чистый приведенный доход NPV, внутренняя норма доходности IRR, срок окупаемости PP);
- затратные методы оценки (основным на сегодня является определение совокупной стоимости владения TCO);

- комплексные методы оценки набора финансовых и нефинансовых показателей (сбалансированная система показателей BSC и ключевые показатели результативности КПР)

Под совокупной стоимостью владения понимаются полностью учтенные ежегодные расходы предприятия (явные и скрытые), связанные с приобретением и использованием ИТ в бизнесе.

Сложность применения данного метода связана с недостаточно развитой техникой управленческого учета и недостатком статистических данных.

Сбалансированная система показателей представляет собой интегрированный набор финансовых и нефинансовых индикаторов. Состоит в формировании набора ключевых факторов и определении соответствующих ключевых показателей результативности – метрик, количественно описывающих степень достижения результата в области ключевых факторов успеха.

Результатом будет построение модели предприятия, когда приходится балансировать между полнотой и приемлемостью. Но данная методика дает лишь приближенные оценки зависимости стоимости предприятия от изменения ключевых показателей. Достоверные результаты могут быть получены только для предприятий, уже использующих BSC.

Проект развития ИС должен планироваться исходя также и из минимизации рисков остановки (замораживания) проекта.

На практике наилучший результат можно достичь оптимизируя совместно денежный поток доходов и величину, связанную с вероятностью отмены проекта. Задача состоит в сравнении ограниченного количества альтернативных вариантов дополнив данные по денежным потокам экспертными оценками вероятностей. Для повышения надежности таких расчетов может быть применен сценарный подход в виде оценки сценария развития проекта по плану и с различными сценариями отставания от графика.

Таким образом, в настоящее время разработано большое количество методов оценки эффективности планируемых ИТ-проектов, имеется богатый опыт комплексного применения методов. Но не существует универсального метода – в разных ситуациях должны применяться разные методики оценки. Основным является то, чтобы у руководства предприятия подходы к оценке эффективности совпадали.

ОСНОВЫ ЭТИКИ БИЗНЕСА

студент Деркач Ж.В.

(научный руководитель асп. Бурлакова И.М.)

Бизнес этика - это совокупность норм поведения предпринимателя, требования, предъявляемые культурным обществом к его стилю работы, характеру общения между участниками бизнеса, их социальному облику. Это - адаптированные к практическим нуждам бизнесмена сведения об этических понятиях, о моральных требованиях к стилю работы и облику делового человека. Это - этика ведения переговоров с партнерами, этика составления документации, использование этических методов конкуренции и т.д.

Этика бизнеса не может возникнуть по субъективному желанию. Ее формирование - сложный и длительный процесс. Условиями ее формирования являются политическая и экономическая свобода, сильная исполнительная власть, стабильность законодательства, пропаганда и проч.

Основными постулатами этического кодекса бизнесмена являются: - он убежден в полезности своего труда не только для себя, но и для других, для общества в целом; - исходит из того, что люди, окружающие его хотят и умеют работать, - верит в бизнес, расценивает его как привлекательное творчество, - признает необходимость конкуренции, но понимает и необходимость сотрудничества, - уважает любую собственность, общественные движения, уважает профессионализм и компетентность, законы, ценит образование, науку и технику.

Этичный бизнес — это бизнес, живущий не только по законам, но и по принципам; и эти принципы, встроенные в систему социальной ответственности, основываются на рациональном анализе ожиданий заинтересованных сторон и учитывают специфику отношений бизнеса и общества, характерную для переходного периода.

Существующие модели принятия этических управленческих решений при всем кажущемся многообразии можно свести к классическим моделям нормативной философии — *утилитаризму* и *универсализму*, перенеся их на систему заинтересованных сторон фирмы.

Утилитаризм, исторически ассоциируемый с именами И.Бентама и Д.С.Милля, признает, что моральные стандарты должны быть направлены на результат действия или решения. Каждый должен поступать таким образом, чтобы принести наибольшее благо наибольшему числу людей, что применительно к бизнесу можно интерпретировать как оценку суммарного эффекта, оказанного принятым решением на благосостояние заинтересованных сторон.

Универсализм (концепция моральных прав), разработка которого приписывается Д.Локку и Э.Канту, исходит из того, что моральные стандарты должны применяться уже при определении намерений действовать или принимать решения. Применительно к бизнесу можно, таким образом, предположить, что лучшее решение должно: а) носить универсальный характер; б) базироваться на уважении прав всех заинтересованных сторон, не используя их только как средство. Каждая из моделей, имея собственные преимущества и недостатки, не способна самостоятельно учесть всю специфику рассматриваемых альтернатив и однозначно определить лучшую, особенно в условиях переходных обществ с трансформирующейся системой ожиданий. Иными словами, нормативный аспект вступает в противоречие с эмпирикой, с реальной спецификой среды бизнеса.

Для Украины проблемы бизнес этики приобретают большое значение. Это объясняется стремительным формированием рыночных отношений в нашей стране. Постепенно ликвидируются пережитки социалистической системы, идет переход к демократическим рыночным отношениям, децентрализации денежных потоков. Отделение Украины от Союза дало толчок к демократизации экономики и стало одним из факторов формирования бизнеса в стране. На данном этапе бизнес еще не совершенен из-за его относительной молодости, но потенциал для формирования этического бизнеса есть. Использование зарубежного опыта, а также морально-этических норм и кодексов в бизнес-отношениях способствует его формированию. Уже сформирована и совершенствуется законодательная база по организации и ведению бизнеса. Основными принципами ведения бизнеса должны стать: взаимоуважение, честная конкуренция, законность, экономическая эффективность, экологическая безопасность. Однако пройдет еще немало времени, пока в Украине сформируется такой бизнес.

АНАЛІЗ ДЕТЕРМІНАНТ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

студент Ткаченко Г.В.

(науковий керівник доц. Брюханов М.В.)

За гіпотезою неокласичної теорії інтенсивний спосіб виробництва досягається за рахунок оптимального співвідношення між капіталом і працею. Необхідною умовою цього є досконала конкуренція.

З процесом реформування пов'язані зміни ділового клімату, що призвели до змін випуску, витрат і валової продуктивності факторів виробництва. Аналізуючи фактори специфіки секторів економіки, можна визначати чотири аспекти, в яких зміна навколишнього середовища призведе до диверсифікації моделей поведінки підприємств.

Ми розглядаємо результативність діяльності підприємств в розрізі чотирьох ключових аспектів економічного середовища: власності, управління, структури ринку і конкуренції, бюджетних обмежень.

Структура власності. Приватна власність покращить прозорість, звітність і контроль за результатами господарської діяльності, допоможе вирішити проблему контролю менеджера за підпорядкованими йому робітниками, підсилить систему управління і стимулів.

Контроль і механізм корпоративного управління. Гарантують поліпшення показників результативності підприємств з приватною формою власності.

Конкуренція. У конкурентному середовищі висока ймовірність банкрутства змушує менеджерів докладати максимум зусиль для поліпшення роботи їх підприємств.

Фінансові обмеження. В Україні ставки відсотка нестабільні, що ускладнює доступ до обмежених кредитних ресурсів. Ці зовнішні фінансові обмеження можуть ускладнити реструктуризацію, мають негативний вплив на валову продуктивність факторів виробництва і результативність діяльності підприємства.

Умови, за яких працюють підприємства України, зовсім не ідеальні. А значить актуальним для наукових розвідок стає вплив інших факторів, що діють в умовах формування ринку. Насамперед питання стосується ваги і напрямку їх впливу на результативність

окремих господарських одиниць, економіки в цілому.

В результаті проведеного на базі даних Світового банку порівняльного (у часі й у просторі) і регресійного аналізу детермінант результативності господарської діяльності підприємств встановлено:

1) Показники ділового клімату в Україні не мають чітко визначеного вектору змін. Відносне збільшення і зменшення їх значень спостерігається кожного кварталу.

2) Регуляторний тиск на підприємства України за показниками часового податку, недовіри до законодавчої системи, хабарів державним службовцям залишається значним у порівнянні з більш розвиненими економіками перехідного типу.

3) Найбільшою перешкодою бізнесу в Україні є високі ставки податків, найменшою – телекомунікації і транспорт.

4) В порівнянні з іншими країнами з перехідною економікою станом на 2005 рік підприємства України досягли найбільшого зростання рентабельності виробництва.

5) Головними факторами зростання результативності виробництва як для України, так і для всієї вибірки є трудові ресурси і капітал. При цьому коефіцієнт факторної еластичності праці майже у два рази перевищує аналогічний показник для капіталу.

6) Суттєвим негативним фактором впливу на результативність є хабар держслужбовцям. При цьому він негативно впливає також на рівень інвестицій і інновацій, селекцію виробників – джерела зростання виробництва. Часовий податок більш впливає на функціонування економіки в цілому, сприяючи заниженню офіційно декларованих показникам діяльності підприємства, недоотриманню податкових надходжень.

7) По підприємствам України встановлено – найбільший приріст результативності мають підприємства-інноватори, які модернізували виробництво і повністю змінили технологію, а також ті, що провели модернізацію і перейшли на нові стандарти. Найбільш вагомими факторами впровадження інновацій виявилися виручка підприємств і конкуренція в галузі. Втім невизначеність ринкового середовища, макроекономічна нестабільність, корупція, надмірна бюрократія і врешті решт бідність – всі ці фактори призводять до викривлення вектору інноваційного розвитку.

ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

студент Троцька Т.С.

(наук. керівник асист. Дегтярьова І.Б.)

В умовах сьогодення в світову економіку активно впроваджуються інновації. Все активніше в промисловому виробництві застосовуються нові технології. Інновації формують магістральний шлях, який забезпечує стійке зростання підприємств та організацій. У галузях промисловості, в яких інновації стали звичайним ділом, підприємства змагаються у швидкості їх впровадження. Перемогти в конкурентній боротьбі можливо тільки тоді, коли підприємство буде пропонувати продукцію найвищої якості, виготовлену на новітньому обладнанні за останніми технологіями.

Необхідно зазначити, що на сьогодні, згідно оцінки експертів Світового Економічного Форуму (СЕФ), за конкурентоспроможністю у порівнянні із іншими країнами світу Україна посідає останні місця. Так, згідно індексу зростання конкурентоспроможності (GCI) країна посіла 86-е місце серед 104-х країн світу, а за індексом мікроекономічної конкурентоспроможності (BCI) – 69-е місце серед 101-ї країни світу. За інноваційною компонентою індексу конкурентоспроможності (GCI) Україна займає 86-е місце.

Відставання підприємств України за темпами інноваційного розвитку від підприємств інших країн світу не дозволяє їм забезпечити високу конкурентоспроможність, а відтак і стійке економічне зростання. Ці обставини зумовлені як проблемами, що склалися в економіці України, так і необхідністю уточнення нових положень теоретичних і науково-методичних розробок у галузі інноваційного розвитку.

Вважаємо за доцільне звернути увагу на вивчення проблем, пов'язаних із інвестиційною діяльністю та визначенням перспектив розвитку та залученням інвестицій в інноваційні галузі економіки України. Для кращого розуміння нагальних проблем важливим є вивчення організаційно - економічних основ формування інноваційної системи в Україні та вивчення інвестиційної діяльності України в умовах трансформаційних економічних процесів.

В умовах сьогодення одним з пріоритетів розвитку промисловості

в Україні серед стратегічних завдань щодо підвищення конкурентоспроможності та захисту вітчизняної продукції, в основу якої покладено процес інтеграції виробництва, фінансів, науки та освіти є створення інноваційної системи розвитку вітчизняного виробництва. Перехід до такого розвитку зумовлює здійснення низки значних економічних перетворень та створення нового типу організаційно-економічних і інституціональних відносин.

Одним із напрямків розвитку такого типу відносин можуть стати процеси створення агломераційних/кластерних об'єднань. Як показує досвід економічно розвинених країн, найбільший успіх на шляху просування до інноваційної економіки простежується у країнах, де держава формує та активно проводить відповідну цілеспрямовану політику. Для розвитку цього процесу необхідні такі важливі передумови:

- залучення ресурсів (кадрових, фінансових, матеріальних і ін.) в інформаційне виробництво;
- нормативно-правове та нормативно-технічне регулювання;
- підтримку проектів і програм, що сприяють підвищенню інформаційного рівня суспільства;
- розробка та втілення програм по збереженню та активізації інтелектуального капіталу країни;
- розвиток міжнародного інформаційного обміну та співробітництва.

Для вітчизняної економіки інновації та інноваційний розвиток є рушійною силою, яка спроможна забезпечити економічну незалежність України, подолати розрив із розвиненими державами. Інноваційний розвиток забезпечуватиме впровадження нових технологій, передової техніки на діючих виробничих потужностях економіки України за рахунок техніко-технологічного переоснащення, особливо у паливно-енергетичному комплексі, металургійній промисловості, та машинобудуванні.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

студентка **Нужна А.В.**

(наук. керівник асп. **Бурлакова І.М.***)*

Підтримка становлення та розвитку малого і середнього бізнесу в Україні є одним з визначальних пріоритетів державної політики з перших років економічних реформ. Вагома роль малих і середніх підприємств у забезпеченні конкурентного середовища, гнучкості національної економіки, зайнятості та доходів населення здобула широке визнання на всіх рівнях та знайшла свій вияв у здійсненні спеціальних заходів державної політики щодо підтримки розвитку малого бізнесу в Україні.

Дослідженню перспектив розвитку малого та середнього бізнесу в Україні приділяли увагу такі вчені як: М.І Савлука, К.Л. Ларіонова та інші.

Формування державної політики підтримки малого та середнього бізнесу в Україні починалося з 1991 року з прийняття Закону України "Про підприємництво" та утворення Державного комітету України зі сприяння малим підприємствам і підприємництву.

У період 1991-1996 рр. малий та середній бізнес в Україні під впливом різних процесів (гіперінфляція, бартеризація, зменшення обсягу внутрішнього ринку, тощо) перебував у кризовому стані і практично не розвивався. Так, чисельність зайнятих на малих та середніх підприємствах в Україні у 1996 році була меншою, ніж у 1991 році, хоча чисельність самих підприємств за цей час подвоїлася. Подальший розвиток та функціонування малого та середнього бізнесу, обумовлений прийняттям указів Президентом України та Верховною Радою України, істотно вплинули на показники чисельності зайнятих, що збільшилися майже вдвічі. Проте дієвість заходів політики підтримки малого і середнього бізнесу виявилася недостатньою. Малі й середні підприємства в Україні продовжують стикатися з суттєвими перешкодами як на рівні державної політики, так і на рівні ринкового середовища. Можна стверджувати, що такі підприємства поки що не посіли належного місця у структурі національної економіки, про що свідчить ряд даних. Наприклад, якщо частка малих підприємств в

Україні становить 4,1%, то у Великобританії – 59%, Іспанії – 66%, США – 74%, Італії – 72%, Франції – 42%.

На сьогодні розроблена національна програма сприяння розвитку малого та середнього підприємництва в Україні на підставі Закону України “Про державну підтримку малого підприємництва”, яка передбачає реалізацію таких завдань: створення державної системи забезпечення розвитку та підтримки малого підприємництва; створення належних умов розвитку малого підприємництва в регіонах; сприяння створенню нових робочих місць суб’єктами малого підприємництва; підтримка ділової та інвестиційної активності; залучення до підприємницької діяльності жінок, молоді, пенсіонерів та інших верств населення; активізація фінансово-кредитних та інвестиційних механізмів, формування регіональної інфраструктури розвитку та підтримки малого підприємництва; створення умов для розвитку малого підприємництва у виробничій сфері, в тому числі на базі реструктуризованих підприємств.

Найвпливовішим засобом державної підтримки малого та середнього підприємництва в Україні сьогодні є, безперечно, надання їм пільг у сфері оподаткування. Поряд із пільговою податковою політикою, важливе значення для фінансового оздоровлення та розширення діяльності МСБ має фінансово-кредитна підтримка цього сектора економіки. Важливим інструментом державної політики підтримки малого підприємництва на місцевому рівні є відповідні регіональні програми, які передбачають вирішення ключових завдань в сфері державної підтримки малого бізнесу в регіонах, зокрема - заходи щодо законодавчого забезпечення, фінансової підтримки, створення інфраструктури, кадрового та ресурсного забезпечення на місцях.

Слід зробити висновок про винятково важливу роль, яку має відігравати у формуванні “економіки зростання” в Україні малий та середній бізнес. Основним змістом стратегії підтримки МСБ в Україні на даному етапі має бути його повномасштабне використання як важеля позитивних структурних зрушень, формування ефективного конкурентного середовища на основних ринках, інструмента мобілізації ресурсного потенціалу країни (фінансових, трудових, природних, матеріальних, інформаційних ресурсів) з метою розбудови “економіки зростання”.

ВПЛИВ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ЕТИЧНИХ НОРМ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

студент Марочко С.С.
(*наук. кер. асп. Бурлакова І.М.*)

Економічне зростання та економічний розвиток залежать від багатьох факторів, які можна умовно поділити на декілька груп: економічні, політичні, екологічні, соціальні, національно-ментальні тощо. В умовах трансформаційних процесів (особливо, якщо вони тривають занадто довго) дані фактори можуть зазнавати негативних змін, впливаючи на перебіг всіх подій, що відбуваються в економіці, та призводити до кризових ситуацій у всіх сферах народного господарства.

Ефективність взаємодії всіх суб'єктів економічних відносин визначається перш за все їх співпрацею один з одним, через що важливого значення набуває поняття "етики". Як відомо, існує загальнолюдська етика як система норм поведінки людини, їх відносин один з одним та з суспільством в цілому. Поряд із цим в деяких сферах професійної діяльності утворилась своя специфічна етика.

Етика бізнесу є одним із різновидів професійної етики – це етика людей, які працюють у сфері підприємництва. Можна додати, що ділова культура тісно взаємопов'язана з етичними принципами бізнесу, які є її обов'язковими складовими.

Перехідний період негативно вплинув на етичний бік відносин між підприємцями. Сьогодні це проявляється як на зовнішньому, так і на внутрішньому рівнях. Перший рівень характеризується взаємодією підприємців з державними органами (з боку держави дає про себе знати сформована протягом десятиріч «бюрократична машина», недотримання своїх зобов'язань, неврахування під час економічних перетворень інтересів багатьох учасників економічних відносин тощо), між собою (перш за все здійснення нечесної конкуренції, монополізація ринків), у відносинах зі споживачами (виробництво, продаж продукції або надання послуг неналежної якості, зловживання монопольним становищем, спекулятивні операції тощо) тощо. На внутрішньому рівні етичні норми розкриваються через відносини з найманими робітниками, яким подеколи пропонуються надзвичайно

невигідні умови праці, відбуваються затримання з виплатою заробітної плати, не виконуються взяті на себе соціальні зобов'язання та ін.

Дуже важливим є те, що однією з основних причин недотримання суб'єктами підприємницької діяльності етичних норм є їх бажання отримувати короткостроковий прибуток, не враховуючи при цьому довгострокову перспективу. Дане рішення в сучасних умовах викликане переважно внутрішньою нестабільністю, якої підприємці прагнуть уникнути в будь-який спосіб, в т.ч. за допомогою недотримання етичних норм та нехтування загальноприйнятими правилами.

За даних обставин відбувається втрата довіри учасників економічних відносин один до одного, що значно гальмує економічний розвиток, створюючи додаткові «бар'єри» на шляху до розбудови ринкової економіки та демократичного суспільства.

Етика бізнесу та соціальна відповідальність дуже сильно корелюють з юридичною, а саме з рівнем її дотримання та дієвістю. Недосконалість чинного законодавства призводить не тільки до значного розширення тіньового сектора, а й до погіршення етичності бізнесу. Останнє проявляється в тому, що такі явища, викликані недосконалістю законодавства, як ухилення від сплати податків, приховування частини своїх доходів, несвоечасна сплата рахунків, неточне та недостовірне ведення обліку доходів та витрат, невідповідальність за забруднення навколишнього середовища стали одними з «норм» здійснення підприємницької діяльності.

Деформація етичних норм відчутно послаблює ринкову орієнтацію економічних суб'єктів, що робить неможливим використання внутрішнього ринкового потенціалу країни та його подальший прогресивний розвиток. Недотримання етичних стандартів та норм може загрожувати добробуту, а подеколи й безпеці всіх учасників економічних відносин.

Подальші трансформаційні перетворення не можуть бути здійснені без врахування впливу етичних норм бізнесу. Однією з головних функцій держави в цьому плані має бути забезпечення стабільних та сприятливих умов для розвитку етичного бізнесу. В протилежному разі перехідний період, який триває вже 17 років, може затягнутися ще на десятиріччя внаслідок глибокої деформації системи етичних цінностей.

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

*студентка Крамінська І.О.
(наук. керівник асист. Дерев'янка Ю.М.)*

Забезпечення реалізації визначеного курсу на стійке економічне зростання України робить надзвичайно актуальними питання організації протидії кризовим явищам та відродження нормального перебігу господарювання суб'єктів підприємницької діяльності.

Антикризове управління – це спеціальним чином побудована система управління, націлена на найбільш оперативне виявлення ознак кризового стану та створення відповідних передумов для їх своєчасного подолання з метою забезпечення виживання та відновлення життєздатності окремого суб'єкта господарювання, недопущення виникнення ситуації його банкрутства.

Діагностика кризи розвитку підприємства – це система ретроспективного, оперативного і перспективного цільового аналізу, спрямованого на виявлення ознак кризового стану підприємства, оцінку загрози його банкрутства та (або) подолання кризи.

Завданням діагностики кризи є не тільки ідентифікація її наявності та глибини, а й формування аналітичної інформації, яка необхідна для оцінки можливості, доцільності та передумов виведення підприємства з кризового стану, обґрунтування антикризових заходів та розробки антикризової програми.

Антикризова програма – це спеціальним чином підготовлений внутрішній документ, в якому систематизовано викладається перелік основних заходів, що планується здійснити в межах підприємства для виведення підприємства з кризового стану.

Невід'ємною складовою антикризового управління є контроль за перебігом реалізації антикризової програми. Його основними завданнями є коригування поведінки підконтрольного об'єкта, спостереження та перевірка перебігу здійснення антикризового процесу відповідно до розробленої антикризової програми, блокування відхилень, що виявляються, приведення системи до цільового стану за допомогою спеціальних інструментів-регуляторів, створення умов для досягнення встановлених цільових показників фінансового оздоровлення, дотримання часових та ресурсних обмежень антикризового процесу.

РЕГУЛИРОВАНИЕ МЕХАНИЗМА ПРЕМИРОВАНИЯ НА ПРЕДПРИЯТИИ

студентка Татарченко Ю.В.

(научный руководитель асп. Волк О.Н.)

Формы и системы оплаты труда, нормы труда, расценки, тарифные сетки, схемы должностных окладов, условия введения и размеры надбавок, доплат, премий, вознаграждений и других поощрительных, компенсационных и гарантийных выплат, устанавливаются предприятиями в коллективном договоре с соблюдением норм и гарантий, предусмотренных законодательством. Все вопросы относительно премирования работников предприятия решают самостоятельно, путем разработки Положения о премировании (ст. 15 Закона Украины «Об оплате труда»).

Положение о премировании является составной частью действующей системы оплаты труда на предприятии и, как правило, утверждается как приложение к коллективному договору. При этом, в Положении о премировании определяется круг работников, на которых распространяется действие системы премирования по каждой категории работников. Премии работникам могут выплачиваться за любой промежуток времени. Если премирование производят по итогам работы за месяц, то премию выплачивают за выполнение показателей и условий премирования в каком-либо определенном месяце и, как правило, начисляют на должностной оклад (ставку), надбавку, которые имел работник в месяце начисления премии.

Право увеличения (уменьшения) размера премии Положением о премировании может предоставляться руководителю предприятия в одностороннем порядке или по согласованию с профсоюзным органом. Решение об уменьшении размера премий руководитель предприятия вправе принять единолично, если соответствующим Положением о премировании не предусмотрено иное, оно должно оформляться приказом по предприятию, в котором указаны основания уменьшения или лишения премии полностью или частично.

В случае если Положением о премировании не предусмотрены производственные упущения и другие нарушения, за совершение которых работник лишается премии полностью или частично, производственные премии должны выплачиваться и относиться к дополнительной заработной плате.

СИНЕРГЕТИКА В ЕКОНОМІЦІ

студентка Слободюк Ю.

(наук. керівник асп. Люльов О. В.)

Чому економісти звертаються до синергетики? Синергетика, перш за все, має величезне значення як точку зору на події, які відбуваються в світі, що відрізняється від традиційного детермінованого погляду, який домінував в науці з часів Ньютона. Іними словами, синергетика корисна як засіб інтерпретації наукових даних в новому ракурсі. Вона дозволяє відмітити і оцінити те, що, можливо, залишається поза увагою при традиційному розгляді.

Синергетика дозволяє побачити світ з "іншої системи координат". Висновки синергетиків часто несподівані і суперечать сталим істинам. Проте саме такий погляд дозволяє виявити те, що втрачається в традиційному ракурсі, і попередити про серйозні небезпеки, які можуть виникнути на шляху розвитку суспільства, якщо в біфуркаційний момент вибору не будуть ухвалені відповідальні, еволюційно обгрунтовані рішення.

З синергетичної точки зору, розвиток соціуму як нелінійної системи описується через дві моделі: еволюційну і біфуркаційну. Відмітною особливістю еволюційного етапу розвитку є незмінність системної якості. Це період з добре передбаченими лінійними змінами. Але саме тут відбувається наростання внутрішній нерівноваги, що відчувається як наростання кризи. Руйнування, дестабілізація кожної системи має свій сценарій. У будові системи є свої слабкі місця, де збурюючий удар дає найбільші наслідки. Тому особливості дестабілізації залежать в першу чергу не від специфіки зовнішньої дії, а від пристрою самої системи.

Синергетичний підхід до управління полягає в наступному: існує багато шляхів розвитку системи, але необхідно вийти на бажаний аттрактор. Якщо є алгоритм виходу на аттрактор, то зберігається час і скорочуються матеріальні витрати. Треба "уколювати" середовище в потрібне місце, узгоджене з її власною структурою. Треба не будувати і перебудовувати, а виводити, ініціювати соціальні системи на власні механізми розвитку.

ВЛИЯНИЕ ВНЕШНЕЙ СРЕДЫ НА ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ

студентка Просол Л.Ю.

(научный руководитель асп. Люлев А.В.)

На сегодняшний день развитие рыночных отношений в Украине требует нового подхода к управлению хозяйствующих субъектов. Необходим отход от привычного понимания, что успех фирмы зависит только от хорошей организации производства, эффективного использования всех видов ресурсов, снижения затрат за счёт влияния внутрихозяйственных ресурсов. Процесс поиска согласованности управленческих решений к внешней среде и адаптации внутренних процессов является одной из важных задач деятельности предприятия.

Основным подходом к понятию внешней среды является определение её как открытой системы, соответствующую определенным требованиям, таким как целостность, иерархичность, синергия. Влияния внешней среды по-разному действуют на хозяйствующую организацию и поэтому требует различных стратегий поведения с учётом того, что каждое из них имеют определённую позицию на рынке, жизненный цикл, характеристики товаров и услуг. Но в тоже время, есть некоторые основополагающие моменты влияния внешней среды на стратегию предприятия. Так, например, на деятельность хозяйствующих организаций интенсивное влияние неблагоприятных событий приходится на окончание экономического роста. В тоже время стабильность и сбалансированность экономики сокращает возможность развития несостоятельности предпринимательских организаций. Этот период характерен эффективной формой экономического взаимодействия и адаптации предприятия и стабильной деятельности, одновременно это снижает их защищенность к неожиданным ситуациям. Соответственно одной из основных задач при формировании стратегии предприятий является определение точек равновесия экономической системы, поскольку именно в этом состоянии возможно эффективное использование ресурсов, накопление потенциала и способность в наиболее полной мере обеспечить потребность общества. Следует отметить, что необходимо рассматривать динамическое равновесие, а не равновесии в состоянии покоя.

РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ У ВИРІШЕННІ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ

*студент Панченко Ю.С.
(наук керівник асист. Подлесна В.Г.)*

Однією з пріоритетних задач екологічного регулювання господарської діяльності є узгодження інтересів бізнесу і необхідності оздоровлення навколишнього середовища, стимулювання участі підприємців у становленні механізму забезпечення екологічно збалансованого стійкого розвитку країни. При цьому збалансоване вирішення соціально-економічних завдань на перспективу і охорона навколишнього природного середовища вимагають посилення екологічної складової в діяльності підприємства, створення відповідного механізму екологічного регулювання. Розвиток такого механізму тісно пов'язаний з екологічним маркетингом.

Екологічний маркетинг – це функція управління, яка організовує і спрямовує діяльність підприємств, пов'язану з оцінкою і перетворенням потреб споживачів в екологічно орієнтований попит, тобто попит на товари і послуги, що сприяють збереженню якісного та кількісного рівня основних екосистем, задовольняють екологічні потреби як окремих осіб, так і організацій або суспільства в цілому [1]. Основними принципами екологічного маркетингу є: розвиток виробництва екологічної продукції; орієнтація на збереження навколишнього середовища протягом всього циклу виробництва продукції: від сировини до споживання і утилізації; формування попиту і стимулювання збуту екологічної продукції; створення іміджу підприємства, яке не забруднює навколишнє середовище; посилення відповідальності при розв'язанні екологічних проблем на всіх рівнях організаційної структури підприємства, включення в систему оцінки роботи співробітників критеріїв екологічної орієнтації. [2]

До основних напрямків екологічного маркетингу відносяться: 1) екологічна оцінка (аудит) рівня впливу на навколишнє середовище, 2) екологічне страхування підприємств, 3) зміна форм звітності діяльності підприємств (екологічні звіти), 4) нові форми реклами, 5) формування нових принципів торгівлі, 6) екологічне маркування [1].

Література:

1. Бондаренко І.В., Дубницький В.І. Сучасний маркетинг (у схемах, малюнках, таблицях, термінологічних поясненнях): Навчальний посібник. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток Лтд», 2002 – 326 с.
2. Конспект лекцій з курсу «Екологічний маркетинг»/ Укладач О.В. Прокопенко. – Суми: Вид-во СумДУ, 2007 – 148 с.

ЕКОЛОГІЧНА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР СТІЙКОГО РОЗВИТКУ

студент Мареха І.С.

(наук. керівник асист. Подлесна В.Г.)

Людська діяльність все більшою мірою негативно впливає на цілісність екосистем. Грубий споживацький і технократичний підхід до використання ресурсів призвів до різкого погіршення стану навколишнього середовища. Можна навести багато інших причин кризової екологічної ситуації у світі. Але не достатня увага приділяється такій досить важливій причині, як необізнаність, непоінформованість населення щодо зазначеної проблеми.

Вагомою причиною екологічних негараздів сьогодні вважається обмеженість інформації екологічного характеру, якою послуговується суспільство. Це призводить до того, що суспільство не здатне реагувати адекватним чином на забруднення природи. Однією з умов досягнення стійкого розвитку є саме забезпечення населення екологічною інформацією і формування екологічно орієнтованої громадської свідомості. До головних аспектів екологічної інформації відносяться інформація щодо [1]: стану складових навколишнього природного середовища; факторів, таких як речовини, енергія, шум і випромінювання; аналізу затрат і результатів та інший економічний аналіз і припущення, використані в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища; стану здоров'я та безпеки людей. Екологічна інформація повинна бути безкоштовною і доступною громадськості. Так, при організації нових підприємств громадськість має бути поінформована про екологічний ризик, тобто про ступінь шкідливості і небезпеки.

Поряд з поінформованістю населення не менш важливо залучати населення до формування і реалізації екологічної політики і права в загальній стратегії сталого розвитку регіону і держави.

Література

1. Орхуська Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, 1998.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

студент Сергійчик О.Г.

(наук. керівник асист. Петренко В.В.)

Інформатизація й інформаційні технології посіли у житті людей дуже важливе місце. Але в Україні й досі не зроблено конкретних кроків щодо підтримки цієї важливої галузі техніки, що позначилося на темпах її розвитку. Вивчення та систематизація інформаційних технологій, особливості їх використання в економічній сфері повинно бути в центрі уваги сучасних дослідників, оскільки вони є одним з вирішальних факторів соціально-економічного розвитку в національній і регіональній економіці України.

Сучасна інформаційна система в заданій сфері діяльності організації дозволяє забезпечити вирішення таких завдань:

- прямий, своєчасний доступ до інформаційного продукту (точну інформацію про хід виробничого процесу в просторі та часі);

- ефективну координацію внутрішньої діяльності та оперативне розповсюдження різноманітних повідомлень;

- ефективнішу взаємодію із суміжниками по технологічних маршрутах за рахунок використання більш інформованих та наочних засобів відображення та передачі-прийому повідомлень;

- виділення необхідного і неперервного часу для менеджерів всіх ланок на такі високоефективні види діяльності, як аналіз та прийняття рішень за рахунок зменшення часу на здійснення малопродуктивної діяльності;

- використання якісно кращої технології системного аналізу та проектування оперативного управління на нижній та середніх ланках управління виробництвом.

У сфері удосконалення інформаційної інфраструктури необхідно прискорити процеси створення в Україні єдиної системи обміну інформацією та знаннями між усіма суб'єктами ринкових відносин.

Інтеграція України до будь-якого наддержавного об'єднання вимагатиме від нашої держави наявності власного стратегічного бачення розвитку інформаційного суспільства та передумов для його реалізації.

Можна констатувати, що саме сьогодні країні гостро необхідна цілісна і послідовна, результативна політика у сфері інформатизації.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

*студентка Новікова А.М.
(наук. керівник асист. Лукаш О. А.)*

Однією з найбільш гострих проблем сучасної України залишається досягнення стабільного економічного росту. У числі факторів, що спричиняють безпосередній вплив на динаміку економічного розвитку, одне з перших місць, безсумнівно, належить інвестиційній сфері.

Інвестиції стосуються самих глибинних основ господарської діяльності, визначаючи процес економічного росту в цілому. У сучасній ситуації інвестиції виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу України зі стану хронічної економічної кризи, здійснення структурних зрушень у народному господарстві, упровадження сучасних досягнень технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- і макрорівнях.

Завданням даного дослідження є визначення сутності інвестиційної діяльності підприємства, аналіз її ефективності.

Інвестування (інвестиційний процес) – це процес простого чи розширеного відтворення засобів виробництва. Це пов'язано з тим, що основні фонди підприємства піддаються зносу, машини й устаткування старіють фізично і морально і мають бути замінені. Вирішення задач максимізації прибутку підприємств у довгостроковому періоді пов'язане із залученням у виробництво новітньої техніки і технології, проведенням технічного переозброєння і реконструкції.

Інвестиційний процес являє собою складний комплекс робіт, що включає такі основні фази:

- визначення об'єкта інвестування;
- фінансування капіталовкладень;
- контроль їх виконання.

Промислове підприємство вкладає інвестиції з метою збереження чи збільшення свого прибутку. При інвестуванні підприємство повинне вирішити, чи буде за визначений час маса прибутку, принесена інвестиціями, більше вартості відповідних витрат. Альтернативною вартістю інвестування буде ринковий відсоток з

капіталу, взятий по сумі засобів, необхідних для придбання нового капіталу.

Інвестиції, у першу чергу реальні інвестиції, відіграють винятково важливу роль в економіці країни і будь-якого підприємства, тому що вони виступають основою для:

- систематичного відновлення основних виробничих фондів підприємства і здійснення політики розширеного відтворення;
- прискорення науково-технічного прогресу і поліпшення якості продукції;
- структурної перебудови суспільного виробництва і збалансованого розвитку всіх галузей народного господарства;
- створення необхідної сировинної бази промисловості;
- вирішення чи пом'якшення проблеми безробіття і таке інше.

Таким чином, інвестиції потрібні для оздоровлення економіки країни і на цій основі вирішення багатьох соціальних проблем, насамперед – підйому життєвого рівня населення.

Під час економічної кризи інвестиційна діяльність в Україні значно знизилася. Темпи зниження попиту на інвестиції були значно більшими, ніж темпи зростання виробництва валового продукту. Однією з причин цього було те, що інфляція значно знецінювала інвестиційні засоби. Протягом останніх років, незважаючи на значне уповільнення темпів інфляції, зменшується частина довгострокових кредитів, наданих суб'єктам господарювання усіх форм власності в загальному обсязі кредитів в економіці країни.

Вітчизняним підприємствам і підприємцям слід бути готовими до структурної трансформації економіки в бік наукоємних галузей, в бік розвитку сфери послуг та в бік виробництва конкурентоспроможної як на українських так і на закордонних ринках продукції.

Пріоритетними напрямками для залучення і підтримки стратегічних інвесторів можуть стати такі, де Україна має традиційні виробництва, володіє необхідним ресурсним потенціалом і формує значну потребу ринку у відповідній продукції, а саме: виробництво легкових і вантажних автомобілів; тракторо- і комбайнобудування; замкнутий цикл виробництва палива для АЕС; розвиток енергогенеруючих потужностей; упровадження енергозберігаючих технологій; переробка сільгосппродукції; транспортна інфраструктура.

АНАЛІЗ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

студентка **Ожог М.С.**

(наук. керівник асист. **Лукаш О.А.**)

Одним з елементів цілісної системи управління є управління витратами підприємств і організацій. Недооцінка ролі управління витратами зумовлює значні витрати підприємств і організацій, що у кінцевому випадку негативно впливає на рівень виробничих витрат та на результати господарювання.

Актуальність проблем, пов'язаних з управлінням витратами і калькулюванням собівартості продукції дозволили висунути гіпотезу: традиційна система управління витратами відірвана від практичних потреб управління ними і не відповідає потребам управління в частині точності і своєчасності формування витрат, оцінки структури і динаміки витрат, організації надання інформації керівництву підприємства для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Витрати виробництва – це витрачання факторів виробництва при створенні певного товару чи послуги. [2]. Витратами визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства, за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.

Управління витратами є складовою діяльності будь-якої організації. Однак моделям, на підставі яких здійснюється це управління, приділяється зазвичай не достатньо уваги. Причина швидше за все в менталітеті підприємця - він хоче думати лише про успіх, про прибуток, про показники ефективності використання засобів, про аналіз результатів фінансової діяльності, ефективність використання капіталу, але не надто схильний думати про витрати.

Принципово управління витратами можливе на основі двох систем базових принципів - *direct-costing* і *standart-costing*.

Standart-costing - це система виміру оцінних розмірів витрат на будь-якій ділянці, тобто тих, які повинні бути понесені, а не фактичні (ґрунтується на нормативних витратах). Система нормативного обліку (*standart-costing*) передбачає аналіз відхилень фактичних витрат від нормативних, що є важливою інформацією для управління. Система *standart-costing*, незважаючи на те, що вона вже більш, ніж півстоліття морально застаріла, досить часто використовується в практиці

вітчизняного бізнесу, швидше за все внаслідок звички, аніж через певні плюси, пов'язані з нею. Хоча варто відзначити, що в деяких випадках standart-costing є ідеальною системою - наприклад, при наявності у вас двох або більше однотипних підприємств.

Direct-costing - метод обліку в системі контролінгу, заснований на визначенні реальної вартості продукції й послуг, незалежно від розрахункових умовно-постійних і накладних витрат. Система direct-costing передбачає врахування собівартості продукції тільки в частині змінних витрат. Постійні витрати акумулюються на окремих рахунках та із заданою періодичністю списуються безпосередньо на фінансовий результат.

Головна перевага системи direct-costing – можливість управляти підприємством. Проблема в тому, що досить часто вітчизняні компанії оцінюють діяльність з точки зору прибутку на кінець періоду. Це може бути рік, квартал або місяць, однак у компанії, яка розвивається, навіть при зниженні ефективності роботи прибуток може продовжувати зростати, компенсуючись за рахунок збільшення обсягу продажів. У результаті, якщо в таких компаніях починає падати прибуток, то це говорить про великі й запущені проблеми, і вирішувати їх уже може бути пізно.

По-друге, ринок перебуває в постійній динаміці й важливо уявляти, як саме працює в цей момент часу той або інший структурний підрозділ. Direct-costing саме й дозволяє вирішувати ці дійсно важливі проблеми й управляти фірмою, основуючись не на прибутку або обороті, а на маржинальному прибутку. [1]

Для зниження витрат на підприємстві також можна застосувати систему організації виробництва «just in time». Ця система сприяє зниженню витрат по двох напрямках: знижуються витрати на складування і збереження напівфабрикатів і споживача, і виробника. Останній крім того знижує витрати на реалізацію. [3]

Список літератури

1. Володимир Корнюшин „Пять моделей управління витратами” // www.innovations.com.ua
2. Экономика предприятия: Учебник/Под ред. доц. А.С. Булатова. - М.: БЕК, 1995. - 632 с.
3. Білоус Г. Розвиток підприємництва в Україні//Економіка України. – 2006. – № 2. – с.35

ІНФЛЯЦІЯ

студент Гльоза В.В.

(наук. керівник доц. Мельник О.І.)

Сучасний стан розвитку економіки України характеризується ціновою нестабільністю. Актуальність даної проблеми пов'язана з прискоренням процесів інтеграції у світове фінансово-економічне середовище та реалізацією практичних завдань діяльності уряду Ю.Тимошенка.

Метою статті є порівняльний аналіз діяльності уряду В.Януковича та уряду Ю.Тимошенка у грошово-кредитній сфері, а саме запровадження заходів для боротьби з інфляцією.

Уряд В.Януковича залишив після себе багато невирішених проблем у таких сферах, як соціальна, грошово-кредитна: не зупинено інфляцію, яка на кінець 2007 року становила 16,6%, не стабілізовано ціни на споживчі товари. Лише у двох напрямках можна помітити позитив – зовнішньоекономічна діяльність та зростання валового внутрішнього продукту.

Першочергові кроки, які були запроваджені урядом і спрямовані на забезпечення цінової стабільності, обмежилися низкою переговорів з суб'єктами ринку, які визначають цінову стабільність на зерновому, продовольчому, бензиновому ринках, та низкою заходів, котрі покликані були забезпечити контроль цін з використанням ринкових заходів (товарні інтервенції, зниження імпорتنих та підвищення експортних тарифів на окремі групи продовольчих товарів та сировину).

Аналізуючи діяльність Ю.Тимошенка, варто сказати, що Кабінет Міністрів на чолі з Ю.Тимошенком успадкував високі інфляційні очікування населення та процес інфляції, який прискорюється. А тому, виходячи з цього, уряд не мав можливості вплинути на цей процес. На думку незалежного експерта І.Бураковського, директора Інституту економічних досліджень і політичних консультацій, зупинити зростання цін у зимовий період, коли традиційно дорожчають такі широко споживані продукти харчування як овочі, фрукти, картопля, дуже важко. Можна також помітити, що найвищий рівень цін спостерігається саме по тих товарах, ціни на які найбільше

зростали за уряду В.Януковича (на олію – на 5,1% (у 2007 р. – на 70,4%), на яйця – 6,6% (у 2007 р. – на 54,4%)).

Щодо впливу соціальних витрат на інфляцію, то він є незначним, оскільки обсяг грошової маси за даними Нацбанку зменшився на 1,1% (на 5,1% скоротився обсяг готівки поза банками).

На даний час інфляційні ризики є ще досить високими, адже боротьба проти інфляції – це не короткострокова, а середньострокова перспектива. Уряд, очолюваний Ю.Тимошенко, спільно з Нацбанком розробили План заходів, які повинні стримати інфляцію, стимулювати розвиток виробництва та економічні реформи. Загалом усі заходи, передбачені Планом, можна умовно розбити на п'ять важливих напрямків.

Перший напрямок - бюджетна економія Другий напрямок плану - це подолання інфляції за рахунок стимулювання конкуренції на внутрішньому ринку. По-перше, йдеться про розширення імпорту товарів за рахунок зниження ввізного мита (на зерно і нафтопродукти). Обидва кроки має бути здійснено в II кварталі 2008 року внаслідок вступу України до СОТ. Третій антиінфляційний "фронт" - валютно-монетарний. Четвертий напрямок боротьби з інфляцією - це адміністративні заходи щодо стримування цін на найбільш соціально значущі товари і послуги. П'ятий напрямок - це докорінні якісні зміни в економіці. Запропоновані кроки дозволять зменшити інфляційні ризики в майбутньому.

У позитиви даного плану можна занести наявність не тільки тих кроків, які дають швидкі результати, але й стратегічного бачення того, як послабити вплив інфляції на економіку в майбутньому. У негативи можна занести розмитість деяких формулювань.

Уряд Ю.Тимошенко працює менше 2 місяців, причому він уже мав спробу подолати інфляцію (2005 р.), тому маємо надію, що заплановані заходи будуть успішними. Таким чином, оцінюючи причини інфляції, слід сказати, що значну кількість економічних проблем породжують політичні ризики. А тому необхідна консолідована позиція Уряду та НБУ в частині фінансової, грошово-кредитної та цінової політики на поточний рік.

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА АГРАРІЇВ НА ОСНОВІ МІЖНАРОДНИХ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

*студент Ткаченко Г.В.,
(наук. керівник - доц. Брюханов М.В.)*

Сільське господарство незалежної України вже досягло повноліття, а реалізація його експортного потенціалу — міф.

Інтеграція України до СОТ вимагає адекватних підходів до оптимізації фінансової підтримки сільгоспвиробників. Сучасна світова практика фінансування аграріїв має тенденцію до скорочення субсидій. В той час як низький рівень забезпечення підприємств фінансовими ресурсами визнається однією з основних проблем вітчизняними науковцями.

За збалансованої структури ВВП розвинутих країн на долю сільського господарства припадає не більше, ніж 1 %. В Україні — понад 15 % ВВП, що свідчить про високу залежність економіки країни від показників розвитку галузі. Представниками сучасної теорії економічного зростання (У. Естерлі, Дж. Сакс, Т. Гилфасон) вважається, що аграрна орієнтація країни зменшує як темпи, так і рівень економічного зростання.

В роботі проведено емпіричний аналіз (на основі міжнародних даних) і визначено алгоритм оптимізації фінансової підтримки сільгоспвиробників на основі міжнародних конкурентних переваг в умовах лібералізації економіки.

Економічна свобода, відкритість національної економіки позитивно впливає на результативність сільськогосподарського виробництва в довгостроковій перспективі. Одностороння орієнтація країни на нарощування обсягів виробництва сільського господарства не тільки зменшує зростання результативності галузі, а й затримує економічне зростання країни в цілому, сприяє фінансовій підтримці неефективних програм, поширює корупцію.

В короткостроковій перспективі на ефективність фінансової підтримки аграріїв позитивно впливає збільшення експорту сільськогосподарської продукції. Втім зменшення рівня економічної свободи в країні спричиняє негативний сумісний ефект. З другої сторони, ефективність підтримки позитивно впливає на результативність лише в поєднанні із збільшенням економічної

свободи. В сучасній літературі відмічається, що експорт, а також субсидії – об'єкт ренто орієнтованої поведінки держави з низьким рівнем розвитку інститутів ринку. Наші емпіричні результати лише частково підтримують цю гіпотезу. Для більш ретельної перевірки в подальших дослідженнях нам потрібно збільшити масив даних як у часі, так і у просторі, провести регресійний аналіз панельних даних.

Головним завданням фінансової підтримки аграріїв має бути оптимізація обмежених ресурсів держави для реалізації міжнародних конкурентних переваг сільського господарства на основі позитивної мотивації. У зв'язку з чим нами запропоновано алгоритм оптимізації. Реалізація алгоритму дозволяє у 3 рази підвищити виручку від експорту сільгоспкультур України.

На прикладі Сумської області нами розглянуто підхід до оптимізації сільськогосподарських дотацій, що дозволяє реалізувати міжнародні конкурентні переваги АПК сумської області, поступово вивести підприємства на самоокупність, відмовитися від субсидій.

Найбільш вигідною культурою для експорту як для України, так і для Сумської області є рапс. Саме його вирощуванню необхідно надавати підтримку.

Для забезпечення розвитку конкурентоспроможних культур необхідно створити спеціальні фонди. Визначено метод їх формування. Розподіл фінансових ресурсів для підтримки конкурентоспроможних культур повинен здійснюватися на конкурсній основі, з урахуванням пріоритетів регіону. Фіскальний федералізм є позитивним вектором у цьому напрямку. Запропоновано організаційний механізм покриття кредиту на основі схеми «грант-застава»

Альтернативою формування додаткових надходжень для підтримки розвитку конкурентоспроможності АПК, на нашу думку, є акцизний збір на споживання сніків, сигарет, алкогольних напоїв (наведено розрахунки щодо величини податкових надходжень на рівні України, за умови оподаткування - 1 копійка на одиницю продукції).

Тільки спільними зусиллями Верховної Ради, Кабінету Міністрів, Міністерства аграрної політики, Обласних адміністрацій Сільськогосподарських дорадчих служб, Української аграрної конфедерації можна оптимізувати фінансову політику у галузі сільського господарства у напрямку реалізації конкурентоспроможності.

О НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМАХ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОГРЕССА В СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЕ В КОНТЕКСТЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

*Студент Бондаренко О. В.
(Науч. рук. – доц.Иванова Т. И.)*

Анализ современных тенденций развития мировой экономики свидетельствует о постоянном повышении технического и технологического уровней производства, о высоких темпах НТП. Среди факторов экономического роста высокоразвитых стран именно НТП занимает ведущее место, составляя 80-85%.

Данную проблему в разное время рассматривали такие ученые, как Дж. Китчин, И. Шумпетер, Н. Д. Кондратьев, С. Ю. Глазьев.

Мы хотим данную проблему проанализировать на основе концепции С.Ю. Глазьева, ключевым понятием которой является технологический уклад, т.е. совокупность технологий и производств одного уровня. Согласно этой теории переход к постиндустриальной стадии развития общества знаменует замену отраслевого деления национальной экономики делением технологическим. Приоритетом становится не расширение определенных отраслей, а развитие высоких технологий во всех отраслях. Однако каждому технологическому укладу присущи свои ведущие технологии, составляющие его ядро.

В настоящее время общепризнанной является точка зрения о существовании 6-ти технологических укладов (ТУ). 1-й ТУ (1780-1840, Англия, Франция, Бельгия). Текстильная промышленность, выплавка чугуна и обработка железа, строительство магистральных каналов. 2-й ТУ (1845-1850, Англия, Франция, Бельгия, США, Германия). Ж/д и паровой транспорт, машиностроение, станкостроение, угольная промышленность. 3-й ТУ (1890-1940, Англия, Германия, Франция, США, Нидерланды, Бельгия, Швейцария). Электротехническое и тяжелое машиностроение, производство и прокат стали, ЛЭП, тяжелые вооружения, кораблестроение, неорганическая химия. 4-й ТУ (1940-199, Страны ЕЭС, Австралия, Канада, Япония, Швеция). Автомобилестроение, моторизованное вооружение, синтетические материалы, цветная металлургия, органическая химия, электронная промышленность. 5-й

ТУ (1990-2020, Германия, Тайвань, Юж.Корея, Страны ЕЭС, Австралия, Швеция). Вычислительная техника, программное обеспечение, авиационная промышленность, телекоммуникации, роботостроение, оптические волокна. Шестой технологический уклад (1995-..., США, Страны ЕС, Япония). Биотехнологии; нанотехнологии; фотоника; оптоэлектроника; аэрокосмическая промышленность.

Украине присуща многоукладность, о чем свидетельствуют следующие экономические показатели. Представим экономические показатели. Объем производства продукции: 3-й ТУ 57,9%; 4-й ТУ 38%; 5-й ТУ- 4%; 6-й ТУ- 0,1%. Финансирование научных разработок: 3-й ТУ 6%; 4-й ТУ 69,7%; 5-ТУ 23%; 6-й ТУ- 23%. Затраты на инновации: 3-й ТУ 30%; 4-й ТУ 60%; 5-й ТУ 8,6%; 6-й ТУ 0,4%. Инвестиции: 3-й ТУ 75%; 4-й ТУ 20%; 5-й ТУ 4,5%; 6-й ТУ 0,5%. Капитальные вложения на техническое перевооружение и модернизацию: 3-й ТУ 83%; 4-й ТУ 10%; 5-й ТУ 6,1%; 6-й ТУ 0,9%. Технический уровень большинства производств Украины отстает от уровня высокоразвитых стран минимум на 50 лет. Причем технологическое отставание увеличивается. Главная причина отставания – мизирное финансирование НТП.

Пути выхода из сложившейся ситуации:

1. Постоянно догонять развитые страны, используя еще не реализованные возможности 3 и 4 ТУ и интенсивно развивая 5 и 6 ТУ.

2. Не догонять развитые страны в технологиях 4-го и 6-го ТУ, а сосредоточить внимание на становлении ключевых направлений 6-го ТУ, используя стратегию «инновационного прорыва». Тогда необходимо скорректировать и государственную политику по стимулированию инновационной деятельности предприятий.

Но все пути решения проблемы НТП требуют больших капиталовложений как внутренних, так и зарубежных.

ЗАГОСТРЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

студент Олійник О.В.

(наук. керівник - доц. Іванова Т.І.)

Сучасна демографічна ситуація в Україні кваліфікується дослідниками як гостра демографічна криза. Така оцінка базується на результатах статистичного аналізу динаміки показників відтворення населення й на дослідженнях характеру та особливостей демореальності, так і структурно-функціонального механізму взаємодії складових її, моментів та аспектів.

Відомо, що раніше негативні тенденції були притаманні відтворенню населення України протягом багатьох десятиліть. У всіх високо розвинутих країнах також після Другої світової війни знизився приріст населення, а в деяких навіть призупинився. Але останніми роками ми спостерігаємо, що ці тенденції загострилися, погіршення демографічної ситуації прискорилося, почалися депопуляція й погіршення важливих якісних характеристик населення. Саме тому, що депопуляція супроводжується погіршенням якісних характеристик населення, демографічна ситуація в Україні вважається кризовою, й сьогодні ми належимо до найнеблагополучніших із демографічного погляду країн світу.

Згідно до статистичних даних за останні 10 років чисельність населення України зменшилась майже на 5 млн., і це при тому, що в Україні не було ні війн, ні збройних конфліктів, ні масових епідемій..

В цьому можна виділити ряд наступних причин: відтворення населення економічно не забезпечене; рівень заробітної плати навіть у некризових умовах не задовольняв потреб відтворення населення, оскільки не покривав усіх необхідних витрат сім'ї на утримання не тільки третьої, а й другої дитини; надзвичайно низький, злидений рівень пенсійного забезпечення повністю або частково непрацездатних людей старшого та похилого віку, який унеможливорює задоволення навіть їхніх елементарних потреб; незадовільні житлові умови, особливо в сім'ях з двома та більшою кількістю дітей; сприяє зниженню народжуваності також нерозв'язаність екологічних проблем, загострених Чорнобильською катастрофою; соціально-психологічний дискомфорт, породжений

невпевненістю у кращому майбутньому; в Україні розгортається епідемія ВІЛ/СНДу, й яка принесе великі втрати на всіх рівнях суспільства; високі тарифи на комунальне обслуговування; високий рівень інфляції на протязі майже всіх років ринкових реформ. Населення країни стикається кожного дня все з новими причинами такими як зниження якості продуктів харчування, медичного обслуговування, введення платного лікування, високі ціни на медичні послуги та лікарські препарати. Встановлення платного навчання призводить до зниження витрат населення на харчування та лікування.

Втрата роботи знижує рівень матеріального забезпечення, завдає морально-психологічної травми, веде до втрати самоповаги, що спричиняє поширення алкоголізму, наркоманії та злочинності. Крім того, безробіття викликає кумулятивний ефект зростання показників соціальної патології: у перші три роки збільшується кількість нервово-психічних захворювань, самогубств, злочинів, а в наступні роки зростає також частота хронічних реакцій (хвороб і смертності).

Все це змушує значно більшою мірою, ніж раніше, обмежувати розмір сім'ї. Більшість шлюбних пар або обмежується народженням однієї дитини, або залишається бездітною. Прогнозні розрахунки показали, що підстав для оптимізму щодо швидкого подолання депопуляції немає. Соціально-економічна перебудова суспільства в Україні спричинила гострі проблеми. Їхнє вирішення передбачає розробку науково обґрунтованої комплексної програми подолання демографічної кризи, яка б охоплювала не тільки питання простого відтворення населення, але й його розвитку у широкому соціальному контексті. У першочерговому порядку необхідно розробити сучасну ідеологію демографічного розвитку України, що поєднувала б об'єктивний аналіз реалій з науково обґрунтованими цілями та завданнями. У зв'язку з цим слід посилити наукові розробки в галузі демографічних та гендерних досліджень, їх фінансову підтримку, а також пропаганду відповідних наукових знань.

В умовах значного зниження народжуваності, зростання смертності та погіршення здоров'я необхідно докласти максимальних зусиль для збереження і подальшого приросту населення України. У першочерговому порядку необхідно розробити сучасну ідеологію демографічного розвитку України, що поєднувала б об'єктивний аналіз реалій з науково обґрунтованими цілями та завданнями.

ВНУТРІШНЯ СТАБІЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ВХОДЖЕННЯ ДО СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

*студент Марочко С.С.
(наук. керівник доц.Іванова Т.І.)*

Зовнішній ринок в умовах глобалізації набув сьогодні такого сильного розвитку, що вимагає від кожної країни в т.ч. і України, активної участі в інтеграційних процесах, тобто виходу на міжнародну арену у складі різних міжнародних організацій, таких як СОТ, ЄС, МВФ та ін. Можливість та готовність України до активної та продуктивної зовнішньоекономічної діяльності визначається не тільки загальносвітовими тенденціями, а й внутрішньою стабільністю країни, що особливо гостро проявляється в сучасних умовах.

Проблему входження України до світового господарства розглядали такі вчені як Литвицький В., Черевань В., Лапшин В., Білорус О., Клочко В. та ін.

Невирішеним й досі на даний час являється питання значної розбалансованості економіки: важелі, що використовуються, не приносять належного результату; натомість з'являється безліч негативних наслідків (втрата контролю держави над економікою, створення вкрай несприятливих умов для розвитку вітчизняного виробника, інфляційні коливання, величезні диспропорції в економічній і соціальній структурах українського суспільства, зростання соціальної напруги і т.д.), які зменшують шанси успішного входження України до світового та відділяють країну від загальноєвропейських стандартів.

Метою даної роботи є розгляд внутрішньої ситуації в Україні як головного чинника здатності нашої економіки увійти до світового господарства з найменшими втратами як для суспільства в цілому, так і для вітчизняного виробника зокрема, що вкрай необхідно в контексті соціально-політичних та соціально-економічних перетворень в країні; недодержання цього може ще більше підірвати економічну систему з усіма можливими при цьому наслідками.

Розвиток малого та середнього підприємництва в державі, яке має бути основою господарства країни, характеризується значним поширенням тіньової діяльності, відсутністю системних передумов для позитивного впливу цього сектора на прогресивні структурні

зрушення, що свідчить про нездатність створення дійсно конкурентноспроможної продукції, яка б користувалася попитом на зовнішньому ринку.

Нестабільність макроекономічних показників (що є безпосереднім свідченням внутрішньої нестабільності країни) при збільшенні відкритості економіки може призвести до непередбачених наслідків: масштабного вивозу капіталу та сировини (значною мірою через прискорення розвитку тіньового сектора), згубних наслідків для вітчизняного виробника через витіснення його товарів іноземними (особливо за умов неякісної протекціоністської політики), зростання державного боргу, збільшення негативного сальдо внаслідок підвищення імпоротної залежності країни (за останні два роки воно зросло з 2884,5 до 3710,4 млн. дол. США), уповільнення темпів зростання реального ВВП (за останніми даними у 2007 році темпи економічного зростання знизились з 9,3% до 7,3% у порівнянні з 2006 роком).

Ситуація стане ще більш загостреною, якщо врахувати методи, якими здійснюється сьогоднішнє економічне зростання: отримання більшої частини додаткових коштів за рахунок розпродажу національного багатства (що може здійснюватись лише за умов кризової ситуації), покриття ними переважно поточних, а не інвестиційних державних витрат (виникає пасивний бюджетний дефіцит). Непланомірна грошова політика в державі у поєднанні зі світовою фінансовою кризою (значне здешевлення долара) може призвести до значного погіршення умов кредитування у вигляді підвищення ставки проценту. Такі зміни будуть особливо відчутними для приватних підприємців (особливо для тих, що тільки вступають в галузь), які не в змозі належним чином пристосуватись до умов, що постійно змінюються, та мають гостру потребу у додаткових коштах.

Ситуація, яка склалася в Україні безпосереднім чином виснажує економіку, роблячи адаптацію її до зовнішніх умов все гіршою.

Економіка за даних обставин не готова вступати до світового господарства, особливо, враховуючи її інвестиційну привабливість. Виправити ситуацію може лише переорієнтація держави в бік внутрішньополітичних пріоритетів (перш за все у вигляді економічної, політичної та соціальної стабільності), без чого неможливо використати внутрішній ринковий потенціал.

ВЛИЯНИЕ ГОРНОДОБЫВАЮЩЕГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ НА ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТАНЗАНИИ

студент Омари Баширу
(науч. руководитель Могильная Н.А.)

Горнодобывающая отрасль экономики Танзании динамично развивается и на сегодня составляет около 2,3% ВВП (по оценкам экспертов она составит 10% ВВП страны к 2025 году). Отрасль является одной из ведущих в формировании валютных поступлений. и имеет большой потенциал повышения уровня занятости населения и развития деловой активности во всех сферах экономики страны.

Танзания обладает большим потенциалом в разработке месторождений золота, промышленных минералов, драгоценных камней (в том числе редких и уникальных), угля, руд цветных металлов и урана.

Ниже приведены полезные ископаемые, которые представляют наибольший интерес для развития экономики в последние годы:

Золото: Золотодобыча является одной из лучших отраслей для инвестиций. Разведка золотоносных областей активно развивается с 90-х годов прошлого столетия. Несколько больших месторождений золота уже обнаружены и находятся на разных стадиях разработки.

Цветные металлы: Недавние исследования в северо-западной части Танзании показали обширный слой никель-кобальтово-медной минерализации. Перспективной является оценка ресурсов отвалов алмазных буровых, которые могут содержать до 500 000 т. никеля, 75 000 т. меди и до 45 000 т. кобальта. Кроме того, зарегистрированы хром и металлы платиновой группы. Обнаружены латеритовые руды с высоким содержанием хрома и кобальта. Предполагается наличие медных и серебрянных месторождений.

Черные металлы: Многочисленные залежи железной руды (с содержанием железа около 50%) находятся в непосредственной близости от угольных шахт. Имеются ресурсы по добыче титана, олова и вольфрама.

Уголь: В общей сложности залежи угля оцениваются примерно в 1.5 млрд. тонн в резервах, пока не определены. На сегодня большая часть добываемого угля используется для производства электроэнергии. Близость месторождений железной руды (около 80

парных месторождений) делает перспективным развитие металлургии в стране.

Драгоценные камни: Танзания богата различными видами драгоценных и поделочных камней, среди которых уникальный минерал танзанит (в 1000 раз более редкий, чем алмаз). Основные драгоценные камни, добываемые в стране – рубин, теодолит, сапфир, изумруд, аметист, хризопраз, перидот и турмалин, хризоберилл, шпинель, гранаты, цирконы и алмазы. Учитывая наличие собственной сырьевой базы, большие перспективы имеет производство ювелирных изделий. В настоящее время большая часть драгоценных камней экспортируется в виде сырья. Танзания на сегодня стала значительным производителем алмазов, (около 300 кимберлитовых трубок находится в Танзании, из которых около 20% являются алмазоносными). Геологами предполагается наличие еще около 600 кимберлитовых трубок.

Карбонаты: Месторождения свыше 20 разновидностей карбонатов обнаружены в стране, которые могут стать источником редкоземельных элементов, ниобия и фосфатов.

Промышленные минералы: Значительны ресурсы известняка, доломита и белого мрамора. Различные породы глины в виде месторождений определены и имеют большой потенциал для развития, но недостаточно эксплуатируются. Значительны запасы каолина. Имеются большие солевые отложения. Их экономическое значение связано с рифтовыми долинами озер. В частности, месторождения кальцинированной соды на озере Натрон обладают потенциалом восстановления более одного миллиона тонн в год. В настоящее время, производство соли составляет немногим более 100 тысяч тонн в год. Графит встречается в виде высококачественных гнейсов (высокого класса хлопья графита 97-98% чистоты). Запасы графита оцениваются в 40 лет разработки из расчета 15 000 тонн в год. Месторождения графита зачастую совмещены с месторождениями танзанита. Добыча фосфатов составляет около 48 тысяч тонн в год. Фосфаты в основном используются для производства удобрений.

Для привлечения финансирования в стране упрощаются бюрократические процедуры, смягчается налогообложение, привлекаются иностранные инвестиции. Для привлечения внутренних и иностранных инвестиций правительством используются методы административного и монетарного регулирования.

РОЛЬ РЕГІОНАЛЬНОГО ІМІДЖУ СУМЩИНИ В ЗАЛУЧЕННІ МІЖНАРОДНОГО КАПІТАЛУ

*студент Омельяненко В.А.
(наук. керівник Могильна Н.О.)*

На сучасному етапі розвитку інвестиційної діяльності України вагомого значення набувають проблеми становлення окремих регіонів у межах національної економіки з урахуванням наявних ресурсів та потенціалу здійснення інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності.

Основними напрямками формування інвестиційного іміджу України є: лібералізація ділової та інвестиційної активності, розвиток ринку товарів та послуг; дерегуляція підприємницької діяльності, створення стабільної нормативно-правової бази з питань регулювання інвестиційної діяльності; поліпшення корпоративного та державного управління, реформування адміністративної системи; усунення обмежень для залучення міжнародного капіталу; вдосконалення фінансової системи; проведення антикорупційних заходів; мінімізація політичних ризиків. Вітчизняна географічна іміджологія в процесі свого розвитку все частіше зіштовхується з постановкою й рішенням нестандартних завдань. Сьогодні проблемами географічного іміджу займаються соціогеографи та іміджмейкери багатьох країн світу. Над цією темою в наш час працюють такі географи як В.А. Колосов, В.С. Тикунов, В.А. Євсєєв, Д.Н. Замятін, В.Л. Мартинов й інші. Ці автори мають на увазі під інформацією особливий вид територіального ресурсу й намагаються з'ясувати характер і ступінь його впливу на географічний простір.

Фактори, які значною мірою впливають на формування позитивного інвестиційного іміджу області зазвичай поділяють на дві групи. Першу групу позначимо як абсолютні фактори (географічне положення, забезпеченість ресурсами, трудовий й освітній потенціал, розвиненість інфраструктури й комунікацій). Другу групу факторів формування іміджу назвемо відносними, тобто результатами діяльності суспільства. Сюди відносяться висвітлення успіхів розвитку регіональної економіки й соціальної сфери у федеральних, регіональних, галузевих ЗМІ; проведення спеціальних заходів

(тематичних форумів, конгресів, конференцій); організація спеціальних PR-акцій.

Основними завданнями формування привабливого інвестиційного іміджу регіону є:

1. Налагодження інформаційних баз даних про діючі інвестиційні проекти, пропозиції підприємств області, умови реалізації інвестиційних проектів, законодавче забезпечення сфери зовнішньоекономічної діяльності, ресурсне забезпечення області;
2. Підвищення рівня професіоналізму представників місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері інвестиційної і зовнішньоекономічної діяльності;
3. Налагодження систем обміну інформацією з іноземними резидентами на території України, засобами масової інформації, консалтинговими компаніями;
4. Забезпечення належного рівня організації зустрічей з представниками іноземних країн, організацій, компаній;
5. Презентаційна, виставкова діяльність з популяризації інвестиційного іміджу області.

Одним із ключових факторів позитивного іміджу області є співробітництво з так званими "міжнародними донорами". Діє угода про партнерство між обласною державною адміністрацією, обласною радою та Програмою розвитку ООН, проект TACIS "Сталий територіальний розвиток", центр «Європейської інформації» та Польський центр «Віра, Надія, Любов».

Основними напрямками у формуванні й просуванні PR - привабливості соціальної сфери регіону є:

1. Створення й постійне поновлення комплексних інформаційних систем;
2. Проведення спеціальних маркетингових досліджень з метою вдосконалювання системи підготовки й перепідготовки фахівців;
3. Сприяння публікації наукових праць і матеріалів представників сфер освіти, охорони здоров'я в регіональних спеціалізованих виданнях;
4. Включення до навчальних планів студентів вищих навчальних закладів розділів з формування іміджу регіону.
5. Реалізація формування сприятливого внутрішнього й зовнішнього іміджу області приведе до розвитку економічного потенціалу регіону.

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

студент **Короткий А.В.**
(наук. керівник **Могильна Н.О.**)

Протягом останніх десятиліть у світі виникло та загострилося певне коло проблем, що стосуються інтересів та долі всього людства. Розв'язання даних проблем не підсилює жодній з країн світу зокрема. Необхідні скоординовані зусилля всієї спільності землян, адже під загрозою їх подальша доля. Подібні проблеми дістали назву глобальних (від лат. "globus" - куля, фр. "global" - всеохоплюючий, загальний). Причини виникнення глобальних проблем різноманітні. Їх можна поділити на три групи:

- 1) причини природного і демографічного характеру;
- 2) негативні наслідки господарської діяльності людей;
- 3) побічні наслідки розвитку науки і техніки.

Існують певні ознаки, що дають змогу визначити проблему глобальною. А саме:

- 1) вони мають загальносвітовий характер, тобто стосуються інтересів значної кількості або ж усіх держав світу;
- 2) невирішення їх викликає загрозу людству, погіршення умов життя людей та розвитку продуктивних сил;
- 3) вони потребують невідкладних та рішучих дій на основі колективних і скоординованих зусиль світового співтовариства.

Відповідно до перелічених ознак глобальні проблеми поділяються на три сфери дії. До першої належать проблеми, що виникають у сфері взаємодії суспільства з природою. Зокрема, надійне забезпечення людства сировиною, енергією, продовольством; збереження довкілля; освоєння ресурсів Світового океану, дослідження космічного простору тощо. У розв'язанні цих проблем людству слід пам'ятати: Земля - це не те, що ми успадкували від батьків, а те, що взяли в позичку у своїх дітей. Отже, загострюється суперечність між потребами людства та можливостями природи задовольнити їх на даному рівні розвитку продуктивних сил цивілізації.

До другої сфери належать проблеми суспільних взаємовідносин між державами різних економічних устроїв, подолання економічної відсталості багатьох країн світу, локальні,

регіональні та міжнародні кризи тощо. Останнім часом серед проблем даної сфери на перший план вийшли проблеми, пов'язані з регіональними конфліктами. Мова йде не лише про розвал СРСР, колишніх Югославії та Чехословаччини. Подібні процеси відбуваються в Італії, Канаді тощо. Соціологи говорять про світову тенденцію суверенізації. В цьому розумінні особливо показовим є приклад Канади. Адже в багатьох випадках дану тенденцію пов'язують із кризами, зубожінням та перенаселенням. Канада ж сьогодні - це країна, що має один з найвищих у світі показників щодо рівня та якості життя.

У цьому контексті зростає значення проблеми відвернення світової війни. Протягом попереднього десятиліття здавалося, що дана проблема відходить, чи навіть відійшла у минуле. Сьогодні ж таку загрозу відновлює весь хід сучасної міжнародної політики. У розв'язанні цієї проблеми має взяти участь усе світове співтовариство.

Третя сфера - розвиток людини, забезпечення її майбутнього. До цієї сфери належать, передусім, проблеми пристосування сучасної людини до умов природного та соціального середовища. На зміни цих умов сьогодні впливає багато факторів, зокрема, науково-технічний прогрес та урбанізація, внаслідок погіршення екологічних умов загострюються проблеми охорони здоров'я й боротьби з епідеміями та тяжкими захворюваннями (зростає захворюваність на туберкульоз, з'явилися нові різновиди його збудників, залишається високим відсоток серцево-судинних захворювань, раку, а чому ХХ ст. - СНІД дехто з дослідників називає наслідком саме екологічних змін у світі).

Класифікація глобальних проблем за сферами дії провадиться лише для більш чіткого їх усвідомлення. В реальній дійсності ці проблеми тісно переплетені, взаємопов'язані та взаємообумовлені. Зокрема, продовольча криза в цілому ряді країн, зони голоду на Земній кулі - це результат не лише внутрішнього розвитку цих країн, можливо, в більшій мірі - це результат міжнародного поділу праці та диспропорцій світових господарських зв'язків.

Кожна найменша проблема, що, на перший погляд, знаходиться у якнайдалшому відокремленні від економіки, під час пильного розгляду виявить своє матеріальне, економічне коріння. Поезія, музика, філософія далекі від економічної кризи лише на перший погляд. Для їх друкування, звучання та розповсюдження потрібні цілком визначені матеріальні ресурси.

КРЕДИТ ЙОГО ФОРМИ ТА РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ

*студент Провозін Н. В.
(наук. керівник Могильна Н.О.)*

Кредит – необхідний винахід людства. Він виник на певному етапі розвитку людського суспільства, як явище випадкове – коли продавцю потрібно було продати товар, а в покупця не було грошей, щоб його купити.

Кредит є обов'язковим атрибутом народного господарства.

Кредит беруть не тому, що позичальник бідний, а тому, що у нього в силу певних причин в певній мірі не вистачає власних ресурсів.

Є дві форми кредиту – товарна та грошова, які розкривають його сутність і внутрішню структуру.

У товарній формі кредит надається у разі продажу товарів з відстрочкою платежу, при оренді майна, наданні речей чи приладів у прокат, погашенні міждержавних боргів поставками товарів тощо

У грошовій формі надають свої позички банки, міжнародні фінансово-кредитні установи, уряди та ін.

Існують банківські, комерційні, лізингові, іпотечні, бланкові (незабезпечені), забезпечені (ломбардні), консорціумні, споживчі (широко розповсюджується в Україні з 1996р.), міжбанківські, міжгосподарські, державні (в Україні з 1995р.), міжнародні.

У структурі кредитів домашніх господарств іпотечне кредитування у 2007 р. становило 127,2%.

Великі труднощі виникають від несвоєчасного повернення кредиту. Частка проблемних кредитів у кредитному портфелі банківської системи України складає 1,6%, що приблизно складає 5,4 млрд. грн.

Кредит впливає на процеси виробництва, реалізації і споживання продукції, а також на сферу грошового обороту.

Позитивним фактором є збільшення в 2007 р. довгострокових кредитів на 85,7% - до 295,4 млрд. грн. свідченням чього є те, що довгострокові кредити, надані фізичним особам, збільшувалися більшими темпами (103,5%), ніж аналогічні за терміном кредити, надані Юридичним особам (на 72,9%).

Довгострокове кредитування й кредитування поточної діяльності суб'єктів господарювання є реальними інвестиціями в економіку України.

Кредит відіграє важливу роль у задоволенні тимчасової потреби в коштах.

Кредит використовується як гнучкий механізм переливання капіталу з одних галузей виробництва в інші та вирівнювання норми прибутку

Надзвичайно важлива роль кредиту у забезпеченні науково-технічного прогресу, обслуговуванні інноваційного процесу та підготовці та перепідготовці наукових кадрів.

Кредит виступає важливим джерелом фінансування капітальних вкладень.

Кредит відіграє значну роль у забезпеченні населення індивідуальних потреб.

В Україні позитивні функції кредиту реалізуються далеко не повністю.

Основним кредитором у нашій країні виступають комерційні банки. Вони здійснюють кредитування як юридичних так і фізичних осіб.

Обсяг кредитів у лютому складав 455,5 млрд.грн, при цьому збільшувалися як кредити юридичним особам (на 3,8% у лютому – до 286,7 млрд.грн.), так і кредити, надані фізичним особам (на 5,7% у лютому – до 168,8 млрд.грн.)

Мобільність кредиту дає можливість у стислі строки здійснити переорієнтацію виробництва й оздоровити економіку.

Позитивна роль кредиту проявляється шляхом проведення ефективної грошово-кредитної політики Національного банку.

Для поліпшення регулювання грошово-кредитного ринку він більш активно застосовуватиме фондові інструменти.

КУЛЬТУРНА СКЛАДОВА ЕКСПОРТНОЇ ПОЛІТИКИ

студент **Нужна Г.В.**

(*наук.кер.* – доц. **Петрушенко Ю. М.**)

Виробництво невблаганно прямує в бік віртуалізації, *економіки образів, текстів, символів*. Зростає роль знакових, культурно-символічних відмінностей у якостях споживчих продуктів матеріального й духовного виробництва.

Методи роботи на ринку символів насамперед залежать від особливостей національної культури різних країн віту. Культура – це основна сила, що визначає бажання, цінності, поведінку людини, які вона засвоює, живучи в суспільстві. Спеціалісти з маркетингу постійно намагаються визначити тенденції змін у культурі, щоб розробляти нові товари й послуги, які ринок, що формується, здатний оцінити.

Одним із шляхів підвищення авторитету української культури на міжнародному ринку є зміна акцентів експортної політики країни у бік насичення вітчизняних товарів культурною складовою.

Сьогодні спостерігається суттєве зростання символічної і нематеріальної складової частини цінностей в оцінці товарів порівняно з її матеріальною частиною. Такі невеликі країни, як Норвегія, Фінляндія, Голландія, Швейцарія вже пристосували свою експортну політику до цього процесу і змістили акцент з кількісно-матеріального аспекту на якісно-культурний. Лозунгом заохочення експорту в цих країнах є вислів «Sell the culture». В експортному маркетингу основні зусилля спрямовуються на взаємодію культурних та економічних характеристик експортних товарів. Будь-який експортний товар має культурну компоненту, і саме завдяки їй цей товар неможливо замінити таким же товаром іншої країни-експортера. Сьогодні європейські компанії, які намагаються розширити ринки збуту своєї продукції або послуг, спершу презентують свою державу, інвестуючи чималі кошти у проведення мистецьких акцій – виставок, концертів, театральних постановок – у країнах, де мають намір працювати. На думку деяких провідних європейських товаровиробників, саме культурна перевага надасть можливість європейським країнам витримати конкуренцію з США та Китаєм.

ОЦІНКА ВПЛИВУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ НА ДИНАМІКУ ВВП КОРЕЛЯЦІЙНО- РЕГРЕСІЙНИМ МЕТОДОМ

студент Марочко С.С.
(науковий керівник доц. Іванова Т.І.)

Зовнішньоекономічна діяльність, особливо її фінансова сторона, досить сильно впливає на внутрішнє становище країни, змінюючи динаміку макроекономічних показників.

Не вирішеною й досі проблемою залишається невідповідність фактичних обсягів інвестицій в економіку України та потребою в них. За статистичними даними, обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну є незначними внаслідок низької інвестиційної привабливості. Загальновідомо також, що інвестиційна активність та економічне зростання являються процесами взаємопов'язаними: економічне зростання прискорюється при збільшенні інвестиційної активності і навпаки.

Завданням даної роботи є статистичне вивчення системи показників прямих іноземних інвестицій в Україну з метою визначення їх впливу на економічне зростання (динаміку ВВП). При здійсненні обчислень були використані офіційні дані Держкомстату України про обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну та динаміку ВВП (табл.1).

Таблиця 1. Обсяги прямих іноземних інвестицій (ПІ) в Україну (наростаючим підсумком з початку інвестування, млн.дол.США) та темпи зростання реального ВВП (% до 1990 року) за період з 1996 по 2007 рр.

Роки	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ПІ в Україну, млн. дол. США	1438,2	2063,6	2810,7	3281,8	3875,0	4555,3	5471,8	6794,4	9047,0	16890,0	21607,7
Зміна ВВП, % до 1990 р.	97,0	98,1	99,8	105,9	109,2	105,2	109,6	112,1	102,7	107,1	107,2

Для початку роботи необхідно обрати функціональний вид регресії. Оскільки зміна реального ВВП відносно рівномірна, кривизна

регресії невелика, тому в якості рівняння регресії можна обрати лінійну функцію, а саме: $y = a + bx$.

Параметр b (коефіцієнт регресії; величина, що показує розмірність результативної ознаки) (в нашому випадку обсяг прямих іноземних інвестицій) та a (вільний член рівняння) знаходяться методом найменших квадратів, основна умова якого – мінімізація суми квадратів відхилень емпіричних даних y (фактичного темпу зростання реального ВВП) від теоретичних Y_x (темлів економічного зростання реального ВВП, отриманих за допомогою функції регресії).

Скористаємось математично доведеною системою нормальних рівнянь для знаходження невідомих параметрів a та b :

$$\begin{cases} na + b\sum x = \sum y, \\ a\sum x + b\sum x^2 = \sum xy. \end{cases}$$

Якщо прийняти y в якості значення y темпи зростання реального ВВП (y % до 1990 року), а в якості x відповідні певним періодам обсяги прямих іноземних інвестицій (наростаючим підсумком на початок кожного року, млн. дол. США), то система нормальних рівнянь набуде вигляду:

$$\begin{cases} 12a + 78732b = 624,1 \\ 78732a + 971668111,5b = 4824805. \end{cases}$$

Отримані значення параметрів a та b дозволяють знайти вигляд функції регресії, а саме: $Y_x = 41,48 + 0,0016x$, де x - обсяги ПІІ в Україну.

Математико-статистичний аналіз даної функції дозволяє встановити прямий вплив обсягів ПІІ в Україну на динаміку ВВП, а саме: кожен додатковий мільйон дол. США, який вкладається в економіку іноземними інвесторами, дає приріст ВВП в середньому на 0,16%. Перевірка істотності зв'язку показала, що обсяг ВВП на 91,9% залежить від обсягу прямих іноземних інвестицій і на 8,1% від інших факторів (при цьому не враховуються інші фактори: рівень продуктивності праці, технічна оснащеність підприємств, НТП, співробітництво у науково-технічній сфері та ін). Отже, як показали результати дослідження, роль ПІІ в економіці України є значною.

ЕМІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ З УКРАЇНИ ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ

Студент: Євдошенко Б. Д.
(науковий керівник: доц. Іванова Т. І.)

Тема міжнародної міграції робочої сили зацікавила мене тому, що нині вона охоплює весь світ: як його розвинуту частину, так і відсталу периферію. Еміграція тісно пов'язана як із соціально-економічним розвитком тих чи інших регіонів, так із їх занепадом, з розоренням. Ми з тривогою спостерігаємо, як в умовах сучасної цивілізації виростає нова глобальна субкультура, яка розчиняє в собі, поглинає національні культури.

Сучасна еміграція з України – це п'ята у вітчизняній історії хвиля масового виїзду різних категорій населення в пошуках засобів існування за кордон на постійне чи тимчасове проживання. Точну кількість українських робітників-мігрантів сьогодні точно назвати не може ніхто. Та за офіційними даними приблизна цифра досягає 7 млн. чоловік. Вітчизняний ринок праці поспійно втрачає найактивнішу й найконкурентоспроможну частину трудового потенціалу. Сьогодні в Службі зайнятості офіційно зареєстровано 2 млн. заявок на вільні робочі місця, з яких лише у 6 відсотків місячна заробітна плата перевищує 1000 грн. Отже, в країні створена ситуація, коли кваліфіковані й молоді трудові кадри вимушені шукати собі долі за кордоном, одночасно звільнюючи місця для некваліфікованої робочої сили з країн третього світу. Економічні та професійні мотиви міграції полягають у незадоволенні спеціалістів не тільки матеріальним становищем, а й своїм статусом у суспільстві, низьким соціальним престижем, тим, що наша слабка матеріально-технічна та інформаційна база не дає змоги реалізувати їхні творчі можливості.

В які ж саме держави мігрують громадяни України? Це Росія, Німеччина, Чехія, Словачія, Угорщина, Англія, Данія, Франція та інші. На мою думку, масова трудова міграція до Росії зумовлена тривалими затримками у виплаті заробітної плати та вищою заробітною платою в Росії, що дає змогу емігрантам-заробітчанами хоч якось утримувати свої сім'ї. Міграцію українських шахтарів до Росії зумовлює і велика аварійність на шахтах через спрацьованість устаткування і порушення норм охорони праці. У Польщі українці працюють нелегально (будівельники, люди, зайняті на сільгоспроботах, хатні робітниця). Традиційно тягнувся численні «ключі» українських трудових мігрантів до Греції. Багато українців шукає кращої долі на Заході, зокрема в Італії.

Нелегальні трудові мігранти вже самим своїм статусом ставлять себе поза законом і тим самим створюють чимало проблем, як для себе, так і для своєї держави, яка не в змозі у даному випадку їх захистити, зокрема, забезпечити їх соціальний та правовий статус за кордоном. Наслідки еміграції громадян України – проблема для України.

Серед позитивних результатів трудової міграції для України можна назвати:

- сприяння інтеграції України до міжнародного ринку праці через міждержавний обмін робочою силою;
- послаблення тиску безробіття на національному ринку праці, зниження соціальної напруги;
- надання можливості реалізувати свої здібності за кордоном, підвищити рівень кваліфікації, познайомитись з світовим досвідом, покращити матеріальне становище;
- надходження в Україну додаткової іноземної валюти;
- стимулювання до більш продуктивної діяльності українських працівників через створення конкуренції з закордонними фахівцями; - підвищення світового рейтингу України.

Серед негативних наслідків трудової еміграції для України назвемо наступні:

- втрата країною найконкурентоздатнішої частини власних трудових ресурсів;
- підвищення тиску на національний ринок праці внаслідок створення іноземними громадянами конкуренції місцевій робочій силі; - уповільнення темпів розвитку науково-технічного прогресу, в зв'язку з чисельною інтелектуальною еміграцією українських вчених за кордон;
- втрата Україною іноземної валюти, що вивозиться емігрантами в якості власних заощаджень;
- поширення випадків зловживань та ошукувань громадян приватними агентствами з працевлаштування;
- виникнення політичних та економічних претензій до нашої країни, в зв'язку з збільшенням нелегальної трудової еміграції українців; - використання наших громадян за кордоном на низькокваліфікованих, важких роботах з шкідливими умовами праці, наявність випадків їх дискримінації та експлуатації з боку місцевих роботодавців;
- тривала відірваність трудових емігрантів від родини, існування можливостей потрапити у воєнні конфлікти і навіть загинути;
- підвищення злочинності та соціальної напруги у суспільстві через міжнаціональні конфлікти, чисельні порушення правил оформлення документів на перебування та проживання іноземцями, використання України, в якості транзитної території, для подальшої еміграції.

Ми вважаємо, владі треба застосувати нижче наведені заходи для поліпшення ситуації, що стосується еміграції: прогнозування та підготовки програм економічного і соціального розвитку області, визначення його пріоритетів; формування зацікавленості вітчизняних працівників у роботі на користь держави, шляхом зростання науково-технічної бази підприємств, в умовах стрімкого розвитку інноваційної економіки; розробка механізму підвищення заробітної плати; укладання міжнародних угод з країнами, у яких налічується найбільша кількість українських емігрантів, з метою забезпечення їх соціального захисту; створення або вдосконалення вітчизняного законодавства, яке б регулювало нелегальний виїзд населення з держави.

АНАЛІЗ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУМЩИНИ

*студентка Соколова О.Ю.
(наук. керівник доц. Хворост О.О.)*

На сучасному етапі розвитку національної економіки досить великого значення набуває формування експортно-імпортного потенціалу в регіональному аспекті.

Оборот зовнішньої торгівлі області товарами за січень – листопад 2003 р. становив 459,8 млн. дол. США (у т.ч. експорт – 325,4 млн. дол, імпорт – 134,4 млн. дол США) і проти відповідного періоду минулого року скоротився на 32,2%. Зменшення відбулось тільки за рахунок імпорту – на 69,9%, експорт при цьому збільшився на 40,2%.

Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами за січень – листопад 2003р. склало 191 млн. дол. США проти від'ємного 214,2 млн. дол. США за відповідний період минулого року.

Зовнішньоторговельні операції з товарами область здійснювала з партнерами із 85 країн світу.

Основними експортерами товарів у січні – листопаді 2003р. були підприємства міст Суми (78% загального обсягу), Конотоп (4,6%), Шостка (3,7%), імпортерами – міста Суми і Шостка (відповідно 39,1% і 6,0%) та Тростянецький район (39,1%).

Обсяги експорту зовнішньої торгівлі області товарами за січень – лютий 2004р. становили 48,2 млн. дол. і проти відповідного періоду 2003р. збільшились на 9%. імпортні надходження склали 18,6 млн. дол. і зросли на 5,4%. позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами у січні – лютому 2004р. склало 29,6 млн. дол. США.

Зовнішньоторговельні операції з товарами область здійснювала з партнерами із 69 країн світу.

Обсяг експорту готової продукції, виготовленої з імпортованої давальницької сировини, склав 1 млн. дол. США, або 2,2% від загального обсягу експорту. Найбільша частка припадала на добрива – 73,6% від обсягу давальницької продукції.

Основними експортерами – імпортерами товарів у січні – лютому 2004р. були підприємства міст суми (64,1% загального

експорту і 43,9% імпорту), Конотоп (відповідно 7,8% і 2%), Шостка (4,6% і 5,7%) і Тростянецького району (7,4% і 39,3%).

Обсяги експорту зовнішньої торгівлі області товарами за січень – листопад 2005р. становили 534,9 млн. дол. США, імпорту – 232,6 млн. дол. і збільшились проти січня – листопада 2004р. відповідно на 26,3% і на 42,2%. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі становило 302,3 млн. дол. США (у січні–листопаді 2004р. – 260 млн. дол. США).

Зовнішньоторговельні операції з товарами область здійснювала з партнерами із 89 країн світу.

Основними експортерами – імпортерами товарів області залишаються підприємства міст Суми (79,9% загального експорту і 52,8% – імпорту), Шостка (4,9% і 4,6% відповідно), Конотоп (4,8% і 4%), Тростянець (3,6% і 35,1%).

Загальна кількість підприємств – експортерів товарів у січні – листопаді 2005р. склала 282 одиниці, імпортерів – 215. Найбільші обсяги зовнішньої торгівлі спостерігались по підприємствах приватної та державної формах власності: в експорті – 78,6% і 20,4%, в імпорті – 83,5% і 16,5%.

Частка області у загальнодержавних поставках залишається незначною: 1,7% експорту і 0,7% - імпорту, що відповідає 12 і 18 місцях серед регіонів України.

У 2006 році загальна кількість підприємств – експортерів товарів склала 269 одиниць, імпортерів – 249. Найбільші обсяги зовнішньої торгівлі припадали на підприємства приватної форми власності – 73,8% в експорті і 87,1% – в імпорті.

Частка області у загальнодержавних поставках скоротилась до 1,2% в експорті і 0,6% – в імпорті, що відповідає 15 і 19 місцям серед регіонів України

Серед міст та районів області найбільші обсяги зовнішньої торгівлі припадали на міста Суми, Конотоп, Шостка і Тростянецький район.

З даного аналізу можна зробити висновок, що Сумщина має досить великий потенціал для зовнішньої торгівлі.

НАСЛІДКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ

студент Гібнер Л. К.

(науковий керівник – доц. Іванова Т. І.)

5 лютого 2008 року на засіданні Генеральної ради СОТ у Женеві підписано документи про вступ нашої країни до цієї організації. Тепер наша країна повинна ратифікувати необхідні документи до 4 липня 2008 року. І після ратифікації Україна набуде членства в СОТ протягом 30 днів.

Світова організація торгівлі (СОТ) – це провідна міжнародна економічна організація, членами якої вже є 151 країна, на долю яких припадає близько 96% обсягів світової торгівлі; її функціями є встановлення правил міжнародної системи торгівлі і вирішення спірних питань між країнами членами, що підписані під близько 30-ма угодами організації. Після приєднання ряду країн, які зараз є кандидатами на вступ, у рамках СОТ здійснюватиметься майже весь світовий торговельний оборот товарів та послуг.

На сьогодні серед експертів-економістів не існує єдиної думки щодо балансу дивідендів і негативних наслідків для національної економіки внаслідок приєднання нашої держави до Світової організації торгівлі. Вони обмежуються загальними фразами про покращення інвестиційного клімату та іміджу України на світовій арені.

На яких же умовах Україна приєднується до СОТ? За твердженням міністра фінансів Росії Кудріна, на не вигідних умовах і робить це лише для того, щоб випередити Росію. Експерт Центру Разумкова Кузнецов так прокоментував заяву російської сторони: "Умови вступу до СОТ є матеріалом, який не має широкого розповсюдження. Точних умов не знають навіть експерти. Інформація буде зібрана в один документ і опублікована навесні цього року."

Входження України до СОТ активізує як позитивні, так і негативні процеси в економіці України. Але зрозуміло, що гальмування процесу вступу України до організації неминуче призведе до торговельно-економічної ізоляції нашої держави.

З економічних позицій бачимо, що вступ України до СОТ надасть:

1. широкий доступ експортним товарам до ринків 151 країни,

2. знизить вартість імпортованих товарів для українського споживача, знизить вартість імпортованої сировини, тим самим знизивши вартість української продукції, яка використовує імпортовану сировину,

3. у вигравші будуть галузі та виробництва, орієнтовані на зовнішній ринок, іноземні компанії, підприємства з 100%-м іноземним капіталом, а також спільні підприємства з часткою іноземного капіталу, найбільше потерпають галузі, орієнтовані на внутрішній ринок. Наприклад, українська металургія, яка орієнтована на зовнішній ринок. Для неї відкриються ринки збуту всіх без винятку країн, які є членами СОТ.

Поряд з позитивними моментами є і негативні, як наприклад те, що:

1. Імпорт якісних товарів із-за кордону посилить конкуренцію на вітчизняному ринку, що призведе до закриття багатьох підприємств, як результат до спаду в економіці, масовому безробіттю.

Особливо це стосується підприємств сільського господарства, обробної промисловості, машинобудування, легкої промисловості, виробництва електроенергії, газу і води, підприємств, що надають різноманітні послуги населенню.

2. У короткостроковій перспективі майже неминучими є спад в економіці, втрати робочих місць у результаті низької конкуренції вітчизняних підприємств.

Також переваги вільного доступу на ринки більшою мірою стосуються ринків з „ціновою конкуренцією” тобто ринків сировинної продукції. Тому, якщо Україна покладатиметься лише на дію ефектів торговельної лібералізації, то:

3. вона ще тривалий час утримуватиметься у сфері низько технологічного експорту з низьким рівнем прибутків. А це вже ситуація, яка нагадує становище країни-колонії.

4. Вступ України до СОТ у довгостроковій перспективі приведе до підйому економіки, підвищення зайнятості, особливо в експортних сферах економіки. Тобто, як зазначають експерти, в довгостроковому періоді економіка має перестроїтися на імпорт тих товарів, які є в Україні конкурентоспроможними, що призведе до економічного росту. Але як скоро це відбудеться?

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІМ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ

*студент Шапошник О.О.
(наук. керівник доц. Петрушенко Ю.М.)*

В умовах фінансової глобалізації розвиток міжнародної фінансової системи характеризується значним зростанням обсягів зовнішньої державної заборгованості країн світу. На сьогодні необхідно констатувати, що державний борг є органічною складовою фінансових систем переважної більшості країн світу, в тому числі й України, дієвим інститутом у механізмі макроекономічного регулювання та інструментом реалізації економічної стратегії держави. Від характеру рішення боргової проблеми залежить бюджетна дієдатність України, стан її валютних резервів, а отже стабільність національної валюти, рівень процентних ставок, інвестиційний клімат, характер поводження всіх сегментів вітчизняного фінансового ринку.

Сьогодні у структурі державного боргу зовнішня заборгованість істотно переважає над внутрішньою. Так, з 1996 року і до сьогодні частка зовнішнього державного боргу у загальному обсязі державного боргу України становила не менше 70%. Станом на 31 січня 2008 року прямий і гарантований державний борг склав 88 369,5 млн. гривень, зокрема зовнішній прямий і гарантований борг - 69 942,5 млн. гривень (79,15% від загальної суми боргу), внутрішній прямий і гарантований борг - 18 427 млн. гривень (20,85%).

Україна належить до країн із рівнем заборгованості на душу населення, нижчим за середній. Зокрема, у 2006 р. цей показник у Швеції становив 7300 дол. США, в Німеччині – 4000, у Нідерландах – 3170, у США – 2750, у Мексиці – 1550, у Польщі – 1250, у Російській Федерації – 850, в Україні – 217 відповідно. Середньосвітова величина складає близько 600 дол. США.

На кінець 2007 р. найвагомішими складовими зовнішнього державного боргу України виступали заборгованість міжнародним фінансовим організаціям (35%), заборгованість за позиками, наданими закордонними органами управління (21%), заборгованість перед іноземними комерційними банками (5%), заборгованість за облігаціями зовнішньої державної позики (39%).

Найбільшим кредитором України є Світовий банк. З 1992 року Україна отримала кредити СБ на 4,5 млрд доларів - використала 3,91 млрд доларів.

Для України вкрай необхідною є розробка стратегії зовнішніх запозичень. Здійснення ефективного управління зовнішнім державним боргом України передбачає розробку концепції такої боргової стратегії, в якій державний борг розглядатиметься не з позиції боргового тягаря на національну економіку, а як інструмент в механізмі забезпечення економічного зростання країни.

Можна запропонувати напрямки вдосконалення механізму управління зовнішнім державним боргом України, що зводяться до наступних:

- для збереження економічної безпеки держави, при виборі боргового джерела пріоритет повинен надаватися внутрішнім запозиченням;

- пріоритетним завданням управління структурою державного боргу є зменшення частки заборгованості, яку необхідно погасити в короткостроковому періоді; для чого необхідно здійснити рефінансування державного боргу за рахунок нових запозичень на більш прийнятних відсоткових умовах, що дозволить пролонгувати частину української заборгованості, скоротивши боргове навантаження на бюджет у короткостроковій перспективі;

- встановлення твердого контролю над часткою кредитів із плаваючою процентною ставкою, а також кредитів, залучених на термін до одного року в загальному обсязі зовнішнього боргового портфеля та встановлення лімітів за даними показникам;

- використання "свопових" операцій – операцій типу "борги в обмін на власність (акції)" та інші.

Виходячи з вищезазначеного, формування і обслуговування ринку державних запозичень повинне базуватися на науково обґрунтованих засадах. Структура і розмір державного боргу мають прогнозуватися на часовому інтервалі в декілька років та навіть десятиріч з тим, щоб забезпечити збалансований бюджет, стабільне економічне зростання й потужну фінансову систему.

ЦЕНООБРАЗОВАНИЕ И ПСИХОЛОГИЯ

Студент: Поляков П.Ю.

(научный руководитель: доц. Бутенко В.М.)

Одним из ключевых элементов рыночной экономики являются цены и ценообразование. Цена всегда была основным фактором, определяющим выбор покупателя и поэтому, как для продавца так и для покупателя важно, чтобы она была сформирована верно.

Наиболее простой и самый распространенный из подходов к определению цены – метод затратного ценообразования, согласно которому цена определяется как сумма средних издержек и прибыли. [1] Однако существует проблема, так как в большинстве отраслей промышленности невозможно определить себестоимость единицы продукции до установления цены на нее. Это происходит потому, что себестоимость единицы изменяется в зависимости от объема (чем он больше, тем меньше затраты на единицу выпуска), который, в свою очередь, напрямую зависит от цены. [2]

Вполне естественно, что появились альтернативные модели ценообразования. Одной из них является ценообразование на основе ценности. При использовании этого метода цена основывается на оценке стоимости товара для потребителя, а не на затратах.

Очевидно, что потребитель играет важнейшую роль при образовании цены. Ведь в конце концов, именно он решает, верно ли сформулирована цена. Оценка потребителя экономической стоимости товара, является фундаментом для ценообразования.

Ниже нами рассмотрены некоторые психологические факторы, склоняющие потребителя покупать товар по определенной цене.

Некруглые окончания. Многие продавцы считают, что психологически лучше воспринимается заниженная, некруглая или дробна цена. Например, на ценнике можно увидеть не 700, а 699. Покупатель воспринимает такую цену как более близкой до 600, чем до 700. Даже существует некоторый закон, которого придерживаются почти все продавцы: цена обязательно должна быть нечетным числом. [2]

Эффект уникальной ценности. Эффект уникальной ценности гласит, что покупатели тем менее чувствительны к цене товара, чем

больше они ценят его уникальные характеристики, которые отличают его от предложений конкурентов. Стремясь использовать данный эффект, фирмы расходуют очень большие средства на переделку или изменение своего продукта в надежде создать новые, уникальные качества, которые оценит потребитель.[2]

Эффект сложности сравнения. Эффект сложности сравнения заключается в том, что покупатели менее чувствительны к цене, если товары плохо поддаются сравнению. Маркетинг широко использует этот прием, намеренно предоставляя потребителям усложненную, запутанную информацию, затрудняющую сравнение однотипных товаров. [2]

Однако специалисты утверждают, что подобные подходы в ценообразовании частично устарели, так как многие люди инстинктивно не доверяют ценам вида 9.99, считая, что их пытаются обмануть и ввести в заблуждение.

Поэтому в каждом сегменте рынка следует проводить более тщательный анализ. Исследователям рынка следует классифицировать людей в зависимости от их характера и жизненного стиля и ориентировать рекламу на «своих» клиентов, повышая тем самым спрос. Например, один из производителей кофе обнаружил, что активные потребители кофе являются высоко социальными личностями и, после целевой рекламы, значительно увеличил свою прибыль. [1]

Различные психологические эффекты широко используются при назначении покупателем цены, однако они не всегда имеют ожидаемый успех. Поэтому не следует забывать, что каждый человек является личностью, каждой из которых свойственно в той или иной степени быть уверенной, независимой, агрессивной, социально активной, адаптивной, инертной и т.д. И именно дополнительный целевой анализ позволяет производителю более полно представить свой товар, а потребителю найти то, что он ищет.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Голубков Е.П., «Маркетинговые исследования цен», интернет- сайт <http://www.mavriz.ru>
2. Крюков Анатолий Федорович, «Психология ценообразования», интернет-сайт <http://www.elitarium.ru>

ІНФЛЯЦІЯ В УКРАЇНІ ТА ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Студентка **Бондарь Н. В.**
(науковий керівник доц. **Бутенко В.М.**)

Найефективнішим індикатором «здоров'я» економіки країни є її макроекономічна рівновага та економічне зростання. На даний час в Україні гостро постало питання, пов'язане з постійно зростаючою інфляцією. Які чинники впливають на це? Як можна її зупинити, а тим паче, зменшити? Адже, на сьогодні інфляція перевищує 16%. Це призводить до тяжких соціально-економічних наслідків – за умов інфляції втрачається ефективність виробництва та відбувається деформація інструментів макроекономічного регулювання.

Інфляція – це процес зростання загального рівня цін в країні в наслідок порушення закону грошового обігу. Інфляція виникає тоді, коли в обігу знаходиться надлишкова кількість грошей (готівкових і безготівкових). Таке становище веде до їх знецінення, гроші “дешевіють”, а ціни набувають тенденції до зростання.

У нашій країні існує декілька причин, спричиняючи інфляційні процеси.

Інфляція попиту. Виробничий сектор не в змозі відповісти на надлишковий попит збільшенням реального обсягу продукції, тому що всі ресурси, які є в наявності вже використовуються. Тому цей надлишковий попит призводить до підвищення цін на одиницю продукції.

Інфляція, спричинена зростанням заробітної плати. Якщо підвищення зарплати в масштабах усєї країни не урівноважиться якими-небудь протидіючими факторами, наприклад, збільшення обсягу продукції, то рівень інфляції буде зростати. Підвищуються заробітної плати та пенсій, стипендій, виплата знецінених вкладів ощадбанку у значній мірі стимулювало інфляцію в Україні.

Інфляція, викликана порушенням механізму пропозиції. Наслідок збільшення витрат виробництва, а як наслідок – і цін, яке пов'язане з неочікуваним, непередбачуваним зростанням цін на сировину або затрат на енергію. А саме це і відбувається зараз – ціна на енергоносії неспинно зростає, тим самим спричиняючи різкий скачок цін.

Швидкий розвиток кредитно – фінансової системи, через яку іноземний капітал спрямовується на споживчий ринок, збільшуючи попит.

Інфляція набуває самопідтримуючий характер в результаті інфляційних очікувань.

Подолання інфляції – це складна задача. Виконавча влада нашої країни має проводити непрямую грошово – кредитну політику. Досвід антиінфляційного регулювання в Україні свідчить про недостатню адекватність монетарних режимів і використовуваних Національним банком України інструментів грошово-кредитного регулювання подолання інфляції.

В першу чергу необхідно ліквідувати падіння обсягів виробництва, як найголовнішого інфляційного чинника – зменшення товарного забезпечення грошей. Ця задача стає тим більш актуальною, так як Україна входить до Світової організації торгівлі. Для підвищення обсягів виробництва треба йти по інтенсивному шляху розвитку – треба вкладати гроші в науково – технічну базу розвитку суспільного виробництва.

Україна – енергетично залежна країна. Саме тому, в першу чергу потребує вирішення питання про власну енергетичну забезпеченість (розвиток енергодобувних станцій, альтернативних видів пального, впровадження енергозберігаючих технологій).

На закінчення, ми вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що суттєво поліпшити ситуацію можна лише за умов комплексного впровадження заходів антиінфляційного регулювання. Адже економіку будь-якої країни слід розглядати як систему, організм з обмеженою кількістю прямих та опосередкованих зв'язків. Механізм дії інфляційних факторів залежить від співвідношення багатьох економічних процесів – внутрішніх і зовнішніх. Саме тому, обов'язково слід їх розглянути, врахувати під час впровадження антиінфляційної політики.

Зниження рівня інфляції в Україні надасть змогу зупинити негативні процеси в економіці: падіння рівня виробництва, знецінення грошей, дефіцит держбюджету, – та забезпечити передумови для подальшого економічного росту. Ми вважаємо, що Україна, маючи значний економічний потенціал, стабілізує фінансову ситуацію в країні, що надасть їй змогу зайняти належне місце серед інших економічно та соціально розвинутих країн Європи.

УПРАВЛЕНИЕ КАПИТАЛОМ МЕТОДОМ МАРТИНГЕЙЛА

Студент Петрусенко А.В.

(научн. руководитель доц. Бутенко В.М.)

На сегодняшний день каждый предприниматель хочет найти самый выгодный способ ведения дел на своём предприятии. Как вариант мы предлагаем использовать для этого метод под названием «метод Мартингейла», который может быть полезен для активных трейдеров, как средство управления капиталом. Метод Мартингейла, по определению словаря Вебстера, заключается в удвоении размера ставки после убытков. В сжатой форме данная идея может быть трансформирована в мягкую прогрессию, которая требует небольшого увеличения размера ставки после убыточных сделок, а также снижения её размера или отсутствия изменения после выигрышей. Применение прогрессии предполагает, что размер сделки и уровень выигрыша будут постоянными. Другим важным предположением является то, что каждая сделка полностью независима от других.

Использование данного метода мы рассмотрим на примере условного предприятия «Горизонт». Предположим «Горизонт» заключил сделку с фирмой X на одну единицу товара (табл.).

Алгоритм использования метода Мартингейла

Сделка	Развитие прогрессии	Единицы, подвергаемые риску	Выигрыш(W) Проигрыш(L)
1	1	1	L
2	1,1*	2	L
3	1,1*,2	3	L
4	1,1*,2,3	4	W
5	1*,2	3	L
6	1*,2,3	4	W
7	1,1	2	W

Единицы, подвергаемые риску – 1. Предположим, что эту сделку «Горизонт» проиграл. В этом случае в графе «Развитие прогрессии» мы прибавляем единицу и при этом единицы подвергаемые риску составляют сумму крайних значений, в нашем случае это 1 и 1, то есть 2. (При убытке количество подвергаемых риску единиц добавляется в конец графы “развитие прогрессии” перед

указанием количества единиц для следующей сделки.) Далее «Горизонт» заключает ещё одну сделку, которая тоже оказывается проигрышной. Мы опять в графе «Развитие прогрессии» в четвёртой сделке добавляем цифру, которая стоит в графе «Единицы подвергаемые риску» в предыдущей сделке. Эта сделка оказалась выигрышной, но что бы завершить серию нам необходимо провести ещё одну выигрышную сделку – пятую. При заключении пятой сделки первые и последние величины графы “развитие прогрессии” исключаются из таблицы, перед тем, как будет вычислено количество единиц, подвергаемых риску в следующей сделке. Пятая сделка могла бы закончить серию, если бы её результат был выигрышным. Вместо этого, из-за убытка, потребовалось прибавить 3 к списку графы “развитие прогрессии” для шестой сделки. Так как это требует сделку по 4 единицам (сумма первой и последней сделок списка), а результат был выигрышным, числа 1* и 3 удаляются из графы “развитие...”, и для седьмой сделки в списке остаётся только 2.

Одной из целей модифицированного метода Мартингейла является сохранение как можно более низких уровней ставок. Ведущее число 2 или отдельное число 2, входящее в графу “развитие прогрессии”, как было показано на примере седьмой сделки, может быть записано следующим образом: 1,1. Также, числа 3,4 графы “развитие прогрессии”, которые могут потребовать ставку в 7 единиц, могут быть записаны как 1,1,2,3, уменьшая при этом следующую сделку до 4 единиц (сумма крайних данных). Достижение конца серии при использовании данного подхода займёт немного больше времени (больше торговли), но затраты по марже, риск и необходимый капитал, существенно снизятся.

Данная методика должна помочь в минимизации риска в том случае, если система торговли порождает отношение средних выигрышей к средним убыткам, которое больше или равно отношения убыточных сделок к выигрышным сделкам. Мы считаем, что для внедрения данного метода в практику предприятию прежде всего следует тщательно изучить рынок, просчитать свою позицию на нем, определить размер средств, которыми можно рисковать. Желательно и полезно заранее ограничить прибыльные серии, потому что только вначале новой серии уровень риска является самым низким. Мы считаем, что этот метод весьма эффективен.

СУЧАСНИЙ СТАН НАРКОБІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ

Студент І.М. Старків

(наук. керівник: доц.. В.М. Бутенко)

З-поміж низки глобальних соціальних проблем, що гостро постали сьогодні перед світовим співтовариством і Україною зокрема, найскладнішим і найболючішим є наркоманія та незаконний обіг наркотиків. Найболючішим перш за все тому, що жертвами торгівців наркотичною отрутою стає насамперед молодь - майбутня надія України, генофонд.

Як повідомляє Департамент боротьби з незаконним обігом наркотиків (БНОН) МВС України в 2006 році було викрито близько 6 тис. 400 злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків. До наркоманів-споживачів не потрапило вилучених наркозасобів майже на 4 млн. грн. 400 тис. дол. США. Аналіз структури незаконного вживання наркотиків свідчить, що упродовж останніх 5 років щорічно виявляється та береться на облік у середньому 23 тис. осіб, які допускають немедичне вживання наркотиків. З них 90 відсотків становить молодь у віці до 30 років.

Викликає занепокоєння ситуація, яка спостерігається із легалізацією коштів отриманих наркоділками за збут "товару,, на ринку. Існують доволі складні схеми переведення валюти по рахунках в банку. За своєю суттю відмивання грошей супроводжує будь-який злочин, мотивом якого є одержання доходу. Якби вдалося перекрити основні канали відмивання наркогрошей, то нелегальний наркобізнес у чималій мірі втратив би свою привабливість. Українські науковці виділяють стадії відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом: 1) вивільнення готівки і перерахування її на рахунки підставних осіб; 2) розподіл наявних коштів; 3) приховування слідів проведених операцій; 4) інтеграція доходів у легальний грошовий обіг. Спочатку готівку, отриману наркоділками від збуту наркотиків, вкладають в банки, потім відбувається закупівля цінних паперів на ринку. Поширеними схемами відмивання грошей є використання підставних компаній, як правило зайнятих дрібним бізнесом, пов'язаним з оплатою готівкою, — ресторани, готелі, бари, нічні клуби, паркінги, будівельні фірми. У невеликих масштабах наркогроші відмиваються у

казино, ювелірних крамницях, торговцями предметами мистецтва, у закладах «шоу-бізнесу», шляхом експортно-імпортних угод, що не піддаються точній оцінці, благодійними фондами тощо. Крім того, частина наркогрошей відмивається через страхові і туристичні компанії за допомогою різних махінацій. Великий обсяг операцій для відмивання злочинних доходів транснаціонального бізнесу виконують «фірми-привиди», що діють декілька місяців, а потім безвісти зникають. Потім настає етап на якому частинами переказуються кошти від однієї фінансової установи в іншу. Багаторазовий обіг потрібен для ускладнення розкриття злочину. Як правило, цей процес займає досить великий проміжок часу. Після таких операцій етап відмивання грошей повністю інтегрується в легальну економіку. Кошти стають законним джерелом інвестицій підприємств.

Отже, можна зробити висновок, що інтеграція наркогрошей у національну економіку на фінальному етапі їх відмивання досить суперечливо впливає на економічний розвиток. Великі надходження від наркобізнесу одночасно вносять вклад у стабілізацію, та дестабілізацію економічного валютно-фінансового становища. З одного боку, вони сприяють зростанню валютних резервів країни, економічній активності в окремих галузях, насамперед у будівництві, індустрії відпочинку, розваг, підвищенню платоспроможного попиту населення, прямо або побічно пов'язаного з наркогрошима, а з іншого - підривають грошовий обіг, стимулюючи інфляційні процеси. Основна частина цих грошей споживається, а не спрямовується у накопичення й інвестиції у продуктивний сектор.

Проблема відмивання грошей, отриманих від незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, поширилася у міжнародному масштабі, перетворилася у глобальну загрозу цілісності, надійності і стабільності фінансових, торговельних систем і навіть, урядових структур та вимагає, таким чином, вжиття заходів по боротьбі з цим явищем з боку міжнародного співтовариства в цілому для того, щоб позбавити злочинців «безпечних гаваней» для себе і своїх незаконних доходів.

Сьогодні в період розбудови державності перед Україною стоїть важливе завдання – подолати наркоманію, та не допустити проникнення “брудних грошей”, в економіку країни. Для цього слід добре знати фінансові схеми відмивання грошей від наркобізнесу та обмежувати їх застосування в економіці країни.

ДІЄВА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА – МАЙБУТНЄ ДЛЯ УКРАЇНИ

*Студентка А.А. Тогобіцька
(наук. керівник В.М. Бутенко)*

Для забезпечення успіху формування ринкової економіки та розбудови державності України потрібна ефективна інвестиційна політика, метою якої є структурна перебудова економіки. Інвестиційна діяльність охоплює усі сфери народного господарства – і матеріального виробництва і соціальну. Розгляд економічної ролі держави у вирішенні цієї проблеми має принципове значення. В економічно розвинутих країнах світу 30-40% інвестицій здійснюється самою державою. Розглядаючи проблему інвестицій в економіці України, ми можемо стверджувати, що відсутність дієвого механізму інвестування спричинила руйнівні процеси в економіці. Однією із найгостріших проблем національної економіки є надзвичайно високий і постійно зростаючий рівень фізичного зносу і морального старіння основних засобів. Так якщо за 1995-1999 роки знос основних засобів зріс з 37,1 до 42,3% (на 5,2 процентного пункта), то за останні роки (2001-2006) – з 43,7 до 49,3% (на 5,6 процентного пункта). Ще гірше складається ситуація у провідній галузі економіки України – промисловості. Тому ми вважаємо, що важливого значення для підвищення ефективності інвестиційної діяльності має поліпшення технологічної структури інвестицій за рахунок збільшення питомої ваги витрат на відтворення активної частини основних фондів – машин та устаткування.

Ми вважаємо, що державна інвестиційна політика України має бути безпосередньо пов'язана з державною регіональною політикою, метою якої є забезпечення розвитку окремих регіонів з урахуванням таких факторів, як раціональне використання різноманітних економічних можливостей кожного з них, ефект оптимальної інтеграції, територіальний розподіл праці та взаємна економічна кооперація. У відповідності до цієї мети завданнями державної інвестиційної політики є реконструкція промислових регіонів, стимулювання розвитку експортних та імпортозамінних виробництв тих регіонів, які мають для цього найкращі умови, прискорений розвиток необхідної регіональної інфраструктури.

Ми приєднуємося до думки, що з метою оздоровлення ситуації на регіональних фондових ринках України, створення умов для значної активізації інвестиційної діяльності необхідно: 1) сформувати на організованому фондовому ринку регіону сталий вторинний ринок акцій перспективних, інвестиційно-привабливих емітентів; 2) організувати розміщення і обіг на регіональних фондових біржах корпоративних облігацій виробничих підприємств і банків регіону; 3) випустити регіональні та муніципальні позики із залученням до регіону не тільки стратегічних, а й портфельних інвесторів. Крім того, для збільшення розміру інвестицій слід істотно підвищити роль амортизаційних відрахувань, ефективно використовувати прискорену амортизацію.

Під час формування ринкової економіки в Україні та забезпечення її достатніми інвестиціями, при обмежених внутрішніх ресурсах, необхідно створювати сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій, привернувши особливу увагу до прийняття законодавчих документів. Для створення ефективної системи залучення іноземних інвестицій необхідна реалізація певних організаційних заходів зі створення єдиної цілісної системи державного управління інвестиційними процесами, яка б приваблювала відповідні структури для роботи з іноземними інвестиціями, узгоджувала діяльність із міжнародними організаціями, проводила експертизи найважливіших проектів та їхній конкурсний відбір. Такою структурою може бути спеціалізована державна компанія України з іноземних інвестицій. У структурі такої системи доцільно створити інформаційно-аналітичний банк даних з питань іноземного інвестування, який міститиме інформацію про підприємства та проекти, що потребують інвестицій, про інвесторів, спонсорів, міжнародні тендери. Поки не досягнуто збільшення відповідної маси фінансового капіталу, для реалізації пріоритетних інвестиційних проектів, якісні структурні зрушення можливі лише за рахунок маневрування існуючими інвестиційними ресурсами й удосконалення діючого механізму державного регулювання інвестиційною діяльністю.

ПРОЕКТИРОВАНИЕ БИЗНЕС-ЛОГИКИ ПО ЗАКАЗУ ТОВАРОВ

Студент: Головки Г.Н

(науч. руководитель ас. Гуменюк Н. В)

В рыночной экономике любая экономическая деятельность, особенно связанная со сложной иерархической структурой хранения и обработки данных (статистика, пенсионный фонд, банковская деятельность и т.п.), требует внедрения автоматизированных систем управления материальными и информационными потоками. Тем более к таким базам данных (БД) обращаются пользователи разных платформ (Windows, Linux, Unix, MAC т.д.), что усложняет организацию работы с потоками данных – появляется проблема. MS OleDb решает её, так как содержит набор COM API, необходимый для поддержки системы «Потребитель – Поставщик» на корпоративном уровне. Умение организовать объектную модель поведения БД в той или иной сфере экономической деятельности является важнейшим условием решения вышестоящей проблемы. Методика, предложенная Д. Кларком [1] позволяет работать с материальными потоками на микроуровне («Потребитель – Поставщик»), то есть характеристики заказа сохраняются в БД предприятия-поставщика и не могут непосредственно передаваться предприятию-производителю для анализа и реализации заказа. Таким образом целью исследования является проектирование бизнес-логики по заказу товаров, автоматизирующей отношения «Потребитель – Поставщик – Производитель». Использование инструментов ADO.NET – один из способов реализации функциональной части бизнес-логики.

Для реализации поставленной цели необходимо решить следующие задачи: инкапсулировать данные клиента и параметры его заказа; организовать выдачу идентификатора (при наличии у администратора полной информации о клиенте), в соответствии с которым уникализируется заказ; осуществить возможность двустороннего заказа товаров (непосредственно клиентом и через продавца). С целью сохранения целостности данных заказа клиента и автоматизации системы отношений «Потребитель – Поставщик – Производитель» целесообразно воспользоваться следующим алгоритмом:

Создаём класс ProductCatalog, который инкапсулирует функциональные возможности, необходимые для получения списка товаров из БД. В нём создаём метод GetProductInfo, который использует DataSet и выводит информацию о товарах. Затем создаём класс OrderItem, в котором хранится информация, относящаяся к отдельному пункту заказа, он используется для сжатой передачи информации в XML-формате. Для обработки заказа строим класс Order, обладающий возможностью добавлять или удалять пункты. Далее создаём класс dbOrder, содержащий метод PlaceOrder, который получает заказ в виде XML-строки от класса Order и передаёт его хранимой процедуре БД OleDb. Теперь создаём класс Employee, реализующий проверку подлинности пользователя. Здесь осуществляется проверка регистрационных данных покупателя подающего заказ, и выводятся его краткие данные. Для сохранения информации воспользуемся стандартными процедурами XML-кодирования на основе пользовательского класса XML.

Инициализацию пользователю произведём по принципу «Имя - Пароль». При этом зарегистрированный пользователь получает свой уникальный идентификатор, по которому будет распознаваться заказ. Клиент при желании может изменить пароль (ввести Имя, Пароль; в появившемся окне выбрать пункт изменить; ввести новое Имя и Пароль). При успешной инициализации пользователь входит в систему своего личного архива.

Таким образом, нами в ходе исследования была использована методология объектного перехода от фазы логического проектирования к программной реализации приложения. Основным результатом работы является спроектированное приложения по заказу товаров с формированием бизнес-логики на основе инструментария ADO.NET. Научной новизной работы является использование объектного анализа и моделирования посредством ADO.NET системы заказа товаров, а также разработка в системе новой методики сохранения и передачи данных в XML-формате. Результаты, полученные в ходе данного исследования могут быть использованы для автоматизации более масштабных бизнес-логических торговых систем, а также для других научных исследований в данной предметной области.

СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

*студент Ігнат'єва О.І.
(наук. керівник ас. Дудкін О.В.)*

Основні напрямки сучасної підприємницької діяльності – здійснення і розвиток належного дотримання вимог економічного і соціального характеру. Розвиток соціальної відповідальності підприємств є одною з таких неодмінних вимог. Під соціальною відповідальністю перш за все розуміють певний рівень добровільного реагування організації на соціальні проблеми.

Добра репутація компанії сьогодні залежить не тільки від її комерційних успіхів та високої якості продукції, а й від її активності у розв'язанні актуальних проблем території, на якій діє ця компанія. Тому компанії дедалі частіше вдаються до концепції "корпоративного громадянства", згідно з якою компанія, як громадянин певної території або місцевої громади, зобов'язана платити встановлені податки відповідно до норм чинного законодавства, дотримуватися норм і правил законодавства про працю, охорону навколишнього середовища. Компанія також має брати на себе певну додаткову відповідальність у вигляді розвитку соціальної інфраструктури, здійснення з місцевою адміністрацією спільних проектів тощо.

Соціальну відповідальність підприємств розподіляють на дві великі групи: внутрішню та зовнішню.

До внутрішньої соціальної відповідальності відносять ділову практику щодо власного персоналу, тобто все те, що стосується підвищення рівня якості трудового життя працівників підприємства чи фірми. До цієї групи можна віднести такі види діяльності компаній: безпеку праці; впровадження діалогу між соціальними партнерами; забезпечення соціально значущої заробітної плати, яка давала б змогу відтворювати робочу силу у повному обсязі; додаткове медичне соціальне страхування працівників; розвиток людських ресурсів через навчальні програми та програми підготовки і підвищення кваліфікації працівників

До зовнішньої складової соціальної відповідальності відносять програми, дії та заходи, що, як правило, прямо не регулюються чинним законодавством, а реалізуються на основі існуючих у країні

традицій та шляхом соціального діалогу між соціальними партнерами. До цієї групи соціальної відповідальності слід віднести: природоохоронну діяльність, що здійснюється за ініціативою компанії для зменшення шкідливого впливу її діяльності на довкілля; випуск якісної продукції, як відповідальність перед споживачами товарів та послуг; розвиток місцевої громади через залучення місцевої спільноти до різних соціальних програм та акцій підтримки соціально незахищених верств населення; підтримку материнства та дитинства, збереження та розвиток житлово-комунального господарства, об'єктів культурно-історичного та релігійного призначення.

В Україні найбільш розповсюджені два класичні напрями реалізації видів соціальної політики підприємств: надання пакетів соціальних компенсацій у грошовому еквіваленті (так звана монетизація соціального пакета) та безпосереднє надання соціальних послуг на власних об'єктах.

Під соціальним пакетом звичайно розуміють грошовий набір, який покриває вартість різноманітних соціальних, медичних, туристичних послуг. Він є важливим чинником мотивації співпрацівників, який часто відіграє вирішальну роль у залученні висококласних фахівців, підборі, розстановці, стимулюванні висококваліфікованих кадрів.

Другий тип соціального стимулювання (у межах власної інфраструктури) може обходитися компанії дещо дешевше, ніж надання працівникам сторонніх спеціалізованих послуг. З іншого боку, враховуючи суттєве підвищення вартості утримання такої, іноді розгалуженої мережі соціальних об'єктів, навіть для великих компаній це стає обтяжливим.

Зовнішня соціальна політика підприємства полягає у розбудові позитивних відносин підприємства з регіональною та місцевою владою. Зазначена політика реалізується у різних формах: підтримка соціальної інфраструктури, благодійність та участь у великих соціальних проектах.

Вимоги системи соціальної відповідальності бізнесу досить жорсткі, але дотримання цих вимог – велика честь та відповідальність, яка сприятиме розвитку суспільства у соціальній, економічній та екологічній сферах, забезпечить розвиток місцевих громад та громадянського суспільства, зменшить рівень соціальної напруженості, підвищить рівень життя та добробуту населення України.

СУЧАСНА МЕТОДОЛОГІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

*студент Лазоренко І.В.
(наук. керівник Могильна Н.О.)*

Економічна наука в її нинішній методологічній конфігурації існує приблизно 300 років. Її початок поклала класична за змістом праця А. Сміта „Дослідження про природу і причини багатства народів. Протягом останніх десятиріч економічна теорія не стояла на місці, вона досить швидко і багатоаспектно розвивалася.

Криза економічної теорії – явище не відсторонене від розвитку всієї системи суспільних наук. В періоди крутих поворотів історії структура і механізми пізнавального процесу в їх системній цілісності застарівають. На їх основі пояснити нові суспільні процеси стає неможливим. Так було завжди в історії людства.

Українському науковому загалу не слід займати відстороненої позиції. Скажемо прямо: українська економічна наука дедалі більшою мірою відстає від сучасного наукового поступу, консервується в своєму розвитку. Слід визнати цю небезпечну ситуацію і подолати її.

Зараз намагаються надати іншого значення і забарвлення двом із основних постулатів, на яких базується сучасний економічний аналіз. Це принцип раціональності людської діяльності та принцип природної рівноваги і саморегулювання суспільних процесів.

Що ж до першого принципу, то традиційно люди діють відповідно до того, що вони вважають своєю матеріальною метою. Проте, стає незаперечною істина: У нинішніх умовах дедалі зростаючу роль у цих мотиваціях відіграють морально-психологічні та етичні норми, мотиви ідеального характеру.

Ще хотілося б зазначити, що раціоналізм можна інтерпретувати як деяку прямолінійність, чітковираженість. Однак неможливо до чогось ставитись раціонально а до чогось – ні. В усьому є протилежні сторони – позитив і негатив. Так само і в людській свідомості.

Проблеми оновлення методології відчутні. Підходи до вивчення економічних процесів у багатьох випадках виявляються застарілими. Здавалося б усі книги вже написані, проте універсального підходу до різних ситуацій не існує в принципі. Кожен випадок потрібно окремо аналізувати і шукати правильне рішення проблеми. Інноваційна

діяльність перш за все означає нові думки, передове мислення, які приваблюють собою нові технології. Зважаючи на те, що в Україні народне господарство в основному виживає, вирішувати проблеми потрібно оригінально і рішуче, бо чекати уже ніколи. Ми повинні самі вести дослідження, проводити експерименти. На всіх рівнях потрібно підключати кожного, хто хоче або може допомогти. Плюралізм допоможе знайти вірне рішення у різних випадках. Індивідуально можна зробити посильний внесок для блага хоча б свого.

На нашу думку майбутнє за методологічним індивідуалізмом. Хотілося б зосередити увагу на тому що для принципового оновлення методології в економічній науці, потрібно її (методологію) переорієнтувати з *homo-economicus* (людини-індивіда) на *homo-sociologicus* (людину соціальну). Тобто вважати першоосновою економічних відносин потрібно людину, яка ж діленою, а саме структурованою одиницею. У такої людини інші мотивації суспільної діяльності; органічно поєднуються матеріальні і нематеріальні прагнення. Ці прагнення вже мають персоніфікований характер. Індивідуальна свідомість повинна стати унікальним центром суспільно-соціальної діяльності.

Людина як особистість буде сприймаємою лише тоді, коли ми звільнимся від такої панівної ідеології в економічній науці – людині-індивіда, тобто такої яка передусім має однотипні матеріальні інтереси. Суспільство як механізм не може функціонувати без своїх складових частин, деталей. У постіндустріальний період більше звертаються до особистості, як до диференційованої одиниці суспільства. Скоріше навпаки, тому що розглядається діяльність окремо кожного індивіда незалежно від тих ознак якими він володіє чи категорій, якими мислить.

Потрібно віддалятися від формули: індивідуалізм – зосередження уваги на самому собі. Зосередження не на собі, а на всіх – сакральний зміст цієї методології. Методологічний індивідуалізм в котрий раз доказує відносність або взагалі неможливість універсальності економічних і не тільки законів.

Все в житті ймовірно й неймовірно, тому в наш бурхливий час потрібно передбачати і моделювати будь-які ситуації, виходячи з пошуку рішень на самі гірші випадки. Це означає прораховувати всі можливі ходи наперед, маючи індивідуальний підхід до всього, з розумінням того з чим і де маємо справу.

СИЛІКОНОВА ДОЛИНА АБО ЯК ПРИПИНИТИ ВТЕЧУ ІНТЕЛЕКТУ З УКРАЇНИ

студент Клюка У.В.

(наук. керівник доц. Хворост О.О.)

Ні для кого не секрет, що більшість української молоді після здобуття освіти прагнуть виїхати за кордон, вбачаючи у цьому більші для себе перспективи. Адже, як говорять у народі: «Рибка шукає, де глибше, людина-де ліпше.» У цьому я категорично не згодна, бо впевнена: Україна потребує кваліфікованих спеціалістів, людей, які досягатимуть успіху у створенні над могутньої держави, на кшталт Київської Русі.

Сьогодні талановиті, обдаровані особистості не можуть самореалізуватися і розкритися. Адже допоки український народ буде жити за рахунок того, що створили інші, а український інтелект знаходитися у тіні, і ми будемо втрачати пріоритет?

Отож «Чи можливо сьогодні створити в Україні «Силіконову долину» або як припинити втечу інтелекту з України?»

Одностороння міграція спеціалістів-професіоналів із країн в наш час визнана світовим об'єднанням міжнародною проблемою, яку називають «втеча інтелекту». При цьому не ведемо річ про втрату патріотизму у спеціалістів, які створюють економічний, соціальний, культурний та політичний фонд своєї нації. Ці спеціалісти, очоливши підприємство, виробництво і навіть соціальну систему, здатні знайти рішення, які ведуть до процвітання.

Так, у своєму виступі перед Верховною Радою України 9 лютого 2006 року Віктор Ющенко оголосив про початок реалізації проекту під робочою назвою «Силіконова долина України». Вперше Силіконова долина утворилася в США, як центр досліджень та розробки новітніх комп'ютерних технологій і маркетингу. Слід пам'ятати, що Україна не конкурує зі своїми сусідами за глобальні інвестиції. Аргумент про вигідне географічне розташування вже не може бути переконуючим для інвесторів.

Важливо створити якісно нові конкурентні переваги: розвинену інфраструктуру, висококваліфіковані кадри та ефективне

державне управління-що є невід'ємними складовими «українського інтелекту».

Збільшення кількості людей, які шукають кращої долі за кордоном, призводить до зменшення інтелекту України, відповідно і до зменшення такого виробничого ресурсу, як підприємницькі здібності, що безпосередньо впливає на функціонування українського підприємництва. Графічно це відображає крива виробничих можливостей і її зсув вліво.

Серед причин виїзду психологи виділяють мізерну матеріальну оцінку майстерності і професіоналізму, а також байдужість держави до людей, для яких головною метою у житті є робота, досягнення успіху, прогрес, особистий і спільний добробут.

Так на прикладі міста Суми розглянемо схему еміграції. В основному сумчани виїжджають у розвинені країни Європи та світу. На 2006 рік кількість емігрантів склала 1429 осіб, з яких 36% спеціалісти з вищою освітою.

Шляхом вирішення даної проблеми є «Силіконова долина». Перспектива створення на базі академічних закладів і університетів кількох регіонів українських міжнародних технічних центрів з метою об'єднання наукових відкриттів і комерційних можливостей переконлива. У такий спосіб інтелект України зможе знайти «своє застосування» та зламає старі стереотипи і зрозуміє, що він потрібний, його працю потребує більшість.

Кожна «маленька» людина-економічний суб'єкт, який є невід'ємною складовою всього економічного ланцюга України, в якому все між собою тісно пов'язане. І, якщо, створивши «Силіконову долину», державі вдасться «втримати» її в суспільстві, то можна вважати, що завдання виконано. І ми впевнені, що саме такі проекти надають можливість виявити талановитих, обдарованих, інтелектуальних особистостей і в подальшому надають поштовх до нових звершень.

Адже, як говорив Максим Рильський:

“Є люди на землі,
А то б не варто жити,
Що крізь щоденний труд
Уміють і любити, і усміхатись,
І мислити, й творить!”

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

*студентка Радіонова І.О.
(наук. кер. доц. Хворост О.О.)*

У 2007 році Дохідна частина загального фонду державного бюджету становила 126101,1 млн. гривень. Зокрема, податку на прибуток підприємств надійшло 33227,3 млн. грн., митних зборів 1 065,9 млн. грн., ввізного мита 5144,7 млн. грн., плати за оренду цілісних майнових комплексів та іншого державного майна 504,3 млн. грн., частини прибутку (доходу) державних підприємств, що вилучається до бюджету, 966,5 млн. грн., надходжень коштів від продажу землі 314,5 млн. грн.

Надходження до загального фонду державного бюджету п'яти найбільших податків і зборів (податку на прибуток підприємств, ПДВ, акцизного збору, ввізного мита, рентних платежів) становили 89,4 % всіх надходжень.

Начальник ДПІ в м. Суми Фадеева Олена Валентинівна підсумувала роботу Державної податкової інспекції в м. Суми за 11 місяців п. р. За період з січня по листопад п. р. виконано прогнозні показники до Зведеного бюджету на 103,3%, в порівнянні з 2006 роком надходження збільшились на 33,6%. До місцевого бюджету мобілізовано 330,9 млн. грн., що складає 106,8% встановлених завдань. Приріст до минулого року склав 42,7%. До державного бюджету зібрано 328 млн. грн., що становить 100% до доведеного плану і це на 25,6% більше минулорічних надходжень. Відмічена позитивна тенденція приросту надходжень по всім податкам та платежам до державного бюджету, який забезпечили 2240 підприємств міста на суму 98,9 млн. грн. За рахунок добровільної сплати забезпечено 89,5% надходжень до державного бюджету.

Заступник начальника ДПІ в м. Суми Лукаш Наталія Василівна розповіла про новації в оподаткуванні доходів фізичних осіб у наступному році, що у відповідності до проекту Державного бюджету України на 2008 рік пропонується внесення змін до Закону України „Про податок з доходів фізичних осіб”, якими передбачено оподаткування нерухомого майна, набутого у власність після 01.01.2004 року за принципом оподаткування податком з доходу

фізичної особи у вигляді різниці між вартістю продажу та витратами понесеними при купівлі об'єкту нерухомості.

Про підсумки роботи відділу організації боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом управління податкової міліції Державної податкової адміністрації в Сумській області в 2008 році

У результаті роботи ДПІ в м. Суми щодо виявлення та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, з початку 2008 року порушено 3 кримінальні справи. Сума легалізованих доходів по порушеній кримінальній справі в середньому становить майже 1 млн 400 тис. грн. З метою відшкодування збитків по кримінальних справах накладено арешт на майно в сумі 331 тис. грн. Основна увага підрозділу приділяється супроводженню кримінальних справ, які були порушені за ініціативою підрозділу. За матеріалами підрозділу в суд направлено 3 кримінальні справи.

Працівники відділу прийняли участь у трьох документальних перевірках за результатами яких донараховано 44 тис. грн. З урахуванням попередніх перевірок стягнуто 92 тис. грн., зменшено збитків від операцій з цінними паперами на 282 тис. грн.

21 березня 2008 року працівники ДПА в Сумській області та Державної податкової інспекції в м. Суми разом з добровільними помічниками – волонтерами – студентами економічних та юридичних факультетів сумських вищих навчальних закладів провели акцію «Часу задарма не гай – декларацію подай!». На центральній вулиці міста вони, зустрічаючи перехожих, розповсюджували листівки, ручки, вручали пам'ятки «Все про декларування доходів», проводили опитування, озвучували соціальну рекламу, а також роз'яснювали, де і як можна заповнити декларацію, в тому числі й з метою отримання податкового кредиту.

Всього з початку року до податкових інспекцій області подано 7815 декларацій про отримані доходи в 2007 році на суму більше 113 млн. грн., у тому числі 1675 – з правом на отримання податкового кредиту.

Отже, за даним дослідженням, ми бачимо яку важливу роль система оподаткування відіграє у надходженню коштів до фонду державного бюджету на регіональному та національному рівні вцілому.

ЕКОНОМІЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ ТА РОЗБАЛАНСОВАНІСТЬ ЯК НАСЛІДКИ НЕПЛАНОМІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Студент **Марочко С.С.**
(наук. керівник доц. **Лапшин В.В.**)

Тривалий перехідний період, який затягнувся в Україні на цілих 17 років, негативно позначився на всіх сферах народного господарства.

Діюча на протязі багатьох років не спланована належним чином політика щодо внутрішнього розвитку країни призвела до сильного виснаження вітчизняного виробника, зниженню його конкурентоспроможності, втрати державою контролю над економікою, зменшення інвестиційної привабливості, зростання соціальної напруги, що ще більш ускладнюється політичною, економічною нестабільністю та недосконалістю законодавчого регулювання тощо.

Економічна ситуація в Україні характеризується низкою негативних особливостей, властивих їй з самого початку перехідного періоду. Основними та найбільш загостреними з них являються:

❖ значний розвиток та постійно зростаюча частка тіньового сектору економіки, що гальмує економічний розвиток, посилює диференціацію доходів у суспільстві, розбалансовує економіку та сприяє збільшенню диспропорцій у територіальній та галузевій структурах народного господарства тощо;

❖ політична нестабільність, яка останнього часу набула особливого загострення, постійно привертає до себе підвищену увагу та вимагає негайних дії для її усунення, залишаючи низку найважливіших соціально-економічних проблем невирішеними; крім того, уряд та урядова політика, що постійно змінюються, не дають можливості втілити в реальність жодні із запропонованих планів та проектів; врешті-решт вони є неузгодженими і не дають позитивного ефекту на економіку;

❖ значна недосконалість чинного законодавства, що створює безліч проблем у сфері передачі прав власності в трансформаційних умовах, що ускладнює і без того постійно зростаючу економічну, соціальну та майнову нерівність; ефективність та дієвість чинного

законодавства тісно пов'язані із соціальною відповідальністю та етичними нормами бізнесу; через тривале нехтування суб'єктами економіки загальноприйнятих та загальнообов'язкових правил значно постраждали етичні норми бізнесу, відбулась втрата учасників економічних відносин один до одного; це створило антиринкові умови господарювання в країні;

❖ значно знижена інвестиційна привабливість внаслідок підриву вітчизняного виробника, слабкій розвиненості малого та середнього підприємництва не дає змогу Україні вийти у світовий економічний простір без суттєвих втрат для економіки (можливий масовий вивіз капітальних та сировинних ресурсів за кордон, витіснення іноземними товарами вітчизняних та ін.); якщо врахувати якість протекціоністської політики держави, умови для функціонування приватних підприємців в Україні за даних обставин стануть значно гіршими;

❖ планування державою своїх витрат, які спрямовані не на втілення та забезпечення довгострокових інвестиційно-інноваційних проектів, а на задоволення поточних потреб (як відомо, збільшення споживання сьогодні зменшить його в майбутньому; виникає крім цього пасивний бюджетний дефіцит); від такої політики страждає перш за все матеріально-технічна оснащеність основними фондами всіх сфер народного господарства, знижується продуктивність праці та, відповідно, ефективність всіх виробничих процесів в економіці (як наслідок підвищується витратність виробництва, знижується якість та конкурентоздатність продукції тощо)

❖ методи, якими здійснюється сьогоднішнє економічне зростання (отримання значної частини додаткових коштів шляхом розпродажу національного багатства, що може здійснюватись лише в умовах кризової ситуації), не тільки ставить під сумнів його якість, а й призводить до появи великої кількості негативних явищ, таких як зростання інфляції (викликане не тільки економічними обставинами, а й зловживаннями у сфері ціноутворення), зниженню адаптаційних властивостей економіки до зовнішніх умов та ін.

Національна економіка на сучасному етапі потребує збалансування і стабільності всіх галузей народного господарства. Об'єктивною необхідністю є строге дотримання на всіх рівнях управління принципу планомірності як свідомої пропорційності розвитку економіки та країни в цілому.

РЕГИОНАЛЬНАЯ ЭКОНОМИКА: МАТЕМАТИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ И ОПТИМИЗАЦИЯ

Доцент Лапшин В.В.

Современная экономическая наука вообще и на региональном уровне в частности, объективно нуждается в применении самых современных арсеналов научных методов, в том числе всеми богатыми и быстро возрастающими возможностями теории математики, кибернетики, математической теории оптимального управления, персональных компьютеров и Интернета.

Наука подошла к созданию достаточно совершенных и объективных математических моделей рыночной экономики с двух направлений: исходя из верной (прагматической) экономической теории и из попыток решить проблему оптимизации рыночного производства чисто математическими методами. Последнее связано с тем, что современное производство технологически и организационно экономически многовариантно. Одно и то же изделие (товар, продукция) можно производить различными способами (технологиями обработки), на различных станках, из разных материалов, на разных предприятиях и в различных регионах.

Применение математического моделирования в теории и практике региональной экономики имеет свои особенности и специфику, в этой связи есть много нерешенных методологических и методических проблем, что подтверждается фундаментальными исследованиями ряда ученых-экономистов в области теории оптимизации на региональном уровне.

По нашему глубокому убеждению оптимизация региональной экономики, обуславливает объективную необходимость разработки и построения интегрированной системы экономико-математических моделей в единой цепи: предприятия – отрасли – регионы – народное хозяйство.

Наука и практика остро нуждаются в разработке «Типовой методики оптимальных расчетов и математических моделей развития региональной экономики». В разработке такой методики, по нашему мнению, могли бы принять участие Кабинет Министров Украины, министерства и ведомства, институт кибернетики им. Глушкова.

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА: ІНСТИТУЦІЙНІ ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

студент Хребтова І.В.

(наук. керівник доц. Петрушенко Ю. М.)

Як суспільне явище тіньова економіка властива всім країнам незалежно від моделі й рівня їх соціально-економічного розвитку. Практика доводить, що поки буде існувати державна форма організації громадського життя, а держава в той або інший правовий спосіб буде впливати на економічний розвиток шляхом реалізації бюджетної, податкової, фінансової, грошово-кредитної, валютної політики, доти буде зберігатися й тіньова економіка. Суттєво може змінюватися лише її питома вага, роль, яку вона відіграє в суспільному житті, а також механізми її взаємодії з легальною економікою й "кольорова палітра" яку має тіньова економіка — від світло-сірої до криваво чорної.

Для ХХІ ст. сучасні дослідження дають такі узагальнюючі оцінки: у розвинених країнах тіньова економіка становить приблизно 10-15% ВВП, у країнах з перехідною економікою 20-30%, а в країнах, що розвиваються — 30-50% ВВП. Звичайно, масштаби тіньового сектору сильно варіюються усередині кожної із цих трьох груп країн.

Від чого ж залежить рівень тіньової економіки?

Розвиток тіньової економіки є неминучою реакцією на державне регулювання. Регулювання неможливе без обмежень, а обмеження провокують їх порушення, особливо якщо це вигідно. Багато видів тіньової економіки (наприклад, відхилення від податків) пояснюються багато в чому саме недоліками державного регулювання — бюрократизацією управління, занадто високими податками і т.д. Однак навіть найкраща система централізованого управління може зменшити масштаби тіньової економіки, але ніяк не ліквідувати її. Зокрема, навіть при самих мінімальних податках якась частка платників податків обов'язково буде ухилятися від їхньої сплати. Тому тіньова економіка з'явилася вже в самих стародавніх державах, вона — вічний супутник державної форми організації життя товариства.

З іншого боку, сучасна тіньова економіка виникла не тільки в результаті спроб держави обмежити свободу ринку, але й у силу

природи самих ринкових відносин. Ринкове господарство побудоване на фетишизації прибутку, на обоженні доходу.

Посилання на державні обмеження й ринкову фетишизацію прибутку не пояснюють, однак, чому в сучасному світі тіньові економічні відносини найбільше пишно "розцвітають" у країнах, що розвиваються. Адже в цих країнах і держава не дуже-то сильна, і ринкові відносини розвинені слабо.

У країнах, що розвиваються, більшість населення жили близько до риси бідності, тільки частково задовольняючи свої потреби. Тобто усі їх дії були спрямовані на задоволення фізіологічних потреб, що згодом це переросло в ментальність населення даної країни. Доходи в тішовій економіці більш високі, тобто дозволяють задовольняти свої потреби краще, ніж доходи у формальному секторі економіки. Ось чому в країнах, що розвиваються тішові економічні відносини найбільш пишно «розцвітають».

Проблема причин тішової економіки, в остаточному підсумку, виявляється частковим випадком більш загальної проблеми – залежності від попереднього розвитку.

Залежність від попереднього розвитку не дає можливості відмовлятися від традицій, але дозволяє робити деякі поступові зміни в рамках існуючих традицій. Слід ураховувати при цьому, що різні інститути мають різний ступінь еластичності – культурні традиції, зокрема, помітно менш еластичні, ніж правові.

Якщо основна причина тішових відносин – не ті закони, що явно записані в кодексах і інструкціях, а ті цінності й заповіді, що "записані" у наших головах, то на швидку перемогу в боротьбі з тішовою економікою розраховувати в жодному разі не можна. Можна прийняти скільки завгодно чудових законів, але якщо люди звикли вирішувати свої проблеми не за законом, а "по справедливості", то ці закони однаково виявляться мертвонародженими. Тому удосконалення суспільства схоже на роботу садівника, який вирощує справжній англійський газон протягом життя декількох поколінь.

Недосконалість законів і правоохоронної діяльності – це безпосередні причини тішової економіки, у той час як національна економічна ментальність – це глибоке коріння даного явища. Адже "погані" закони виникають і стійко зберігаються там і тоді, де й коли ніхто не збирається їх буквально виконувати.

ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКТОР В БЮДЖЕТНОМ ПРОЦЕССЕ ТЕРРИТОРИИ

аспирант Ярошко Ю.Г.

Несбалансированное природопользование и загрязнение окружающей природной среды оказывают существенное влияние на формирование доходов и структуру расходов бюджетов различного уровня: государственного бюджета, местных бюджетов, включающих областные, районные бюджеты и бюджеты местного самоуправления.

Влияние экологического фактора на доходную и расходную часть бюджета на каждом из уровней управления может быть прямым и косвенным.

Прямое воздействие проявляется тогда, когда домохозяйства и предприятия, как источники поступлений бюджетных средств, находятся в зоне экологических нарушений. Тогда потери доходов этими экономическими субъектами, в связи с экологическим фактором, непосредственно влияют на доходы и поступления средств в соответствующие бюджеты.

Косвенное воздействие экологического фактора на доходную и расходную часть бюджетов проявляется через систему межбюджетных трансфертов – между государственным и местным бюджетами, а также между местными бюджетами различных уровней. Так, например, потери подоходного налога с граждан, вследствие экологического фактора, отражаются на бюджете города и на бюджете области.

Рассматривая влияние экологического фактора на бюджетный процесс территории можно выделить следующие виды доходов бюджетов местного самоуправления, величина которых прямо или косвенно зависит от экологических нарушений: подоходный налог с граждан, в части отчислений в бюджеты местного самоуправления; единый налог с субъектов малого предпринимательства, в части, которая направляется в бюджет соответствующего уровня; чистая прибыль, налог на прибыль, дивиденды на акции, доли и пай хозяйственных товариществ, находящихся в коммунальной собственности; межбюджетные трансферты.

Для всех перечисленных видов доходов бюджетов местного самоуправления, влияния экологических нарушений проявляются

через потери доходов домохозяйств и предприятий и как следствие — уменьшение налогооблагаемой базы.

Экологические нарушения оказывают положительное влияние на доходную часть бюджетов местного самоуправления в виде:

1) сборов за загрязнение окружающей среды в части поступлений в природоохранные фонды при местных бюджетах. Чем выше объемы загрязнения, тем больше поступления денежных средств в соответствующие бюджеты;

2) платежей за специальное использование природных ресурсов местного значения, включая плату за специальное использование водных, лесных ресурсов, недр при добыче полезных ископаемых местного значения.

Помимо потерь доходов, нарушение экологического баланса на данной территории оказывает влияние на расходную часть бюджетов различных уровней. Это влияние проявляется через необходимость финансирования затрат, связанных с предотвращением деградации природной среды на данной территории, а также устранением и компенсацией возникающих при этом негативных последствий.

На уровне областного и бюджетов местного самоуправления к издержкам прямо или косвенно зависящим от состояния окружающей природной среды относятся: дополнительные расходы на лечение амбулаторно-клинических, стационарных, санаторно-курортных лечебных заведений соответствующего уровня подчиненности, а также на оказание санитарной помощи. На уровне всех местных бюджетов к экологическим издержкам можно отнести: финансирование программ развития жилищно-коммунального хозяйства и благоустройства населенных пунктов, в части мероприятий экологического характера; финансирование программ природоохранных мероприятий местного значения.

Влияние экологического фактора на величину межбюджетных трансфертов, проявляется через величину финансовых нормативов и корректирующих коэффициентов к ним.

Полученные данные при проведении анализа влияния экологического фактора на бюджетный процесс могут быть использованы в дальнейшем для определения бюджетного ущерба от экологически несбалансированного функционирования экономики территории.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ФУНКЦИЙ ПРИ ПРОГНОЗИРОВАНИИ РАЗВИТИЯ ОТРАСЛИ

аспирант Мирошниченко Ю.А.

Прогнозирование развития отрасли является важной прикладной задачей в инвестиционном, финансовом и стратегическом анализе. В литературе для решения данной задачи используются производственные функции (ПФ), среди которых наиболее часто используемые при моделировании являются функция Кобба-Дугласа (и ее модификации в зависимости от цели исследования), ПФ CES (с постоянной эластичностью замещения), ПФ затрат-выпуска (функция Леонтьева) и модель Солоу (кроме производственной функции использует уравнение динамики капитала). Графическая интерпретация ПФ изображена на рис. 1.

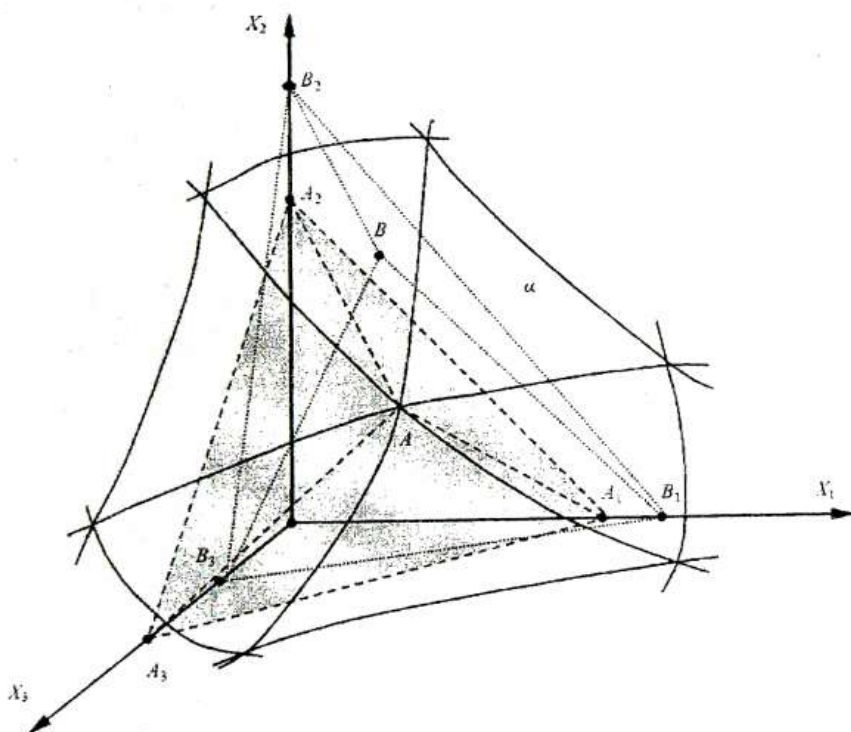

Рис.1 – Графическая интерпретация модели производственной функции (поверхность – изокванта, показывающая все возможные сочетания затрат факторов x_1, x_2, x_3 (капитал, труд, земля) для производства y (количество продукта); $\Delta A_1 A_2 A_3$ – плоскость равной величины совокупного предельного продукта, плоскость равной суммы издержек; $\Delta B_1 B_2 B_3$ – соотношение цен факторов)

Однако существуют сложности при измерении факторов производства и оценки производственных функций. При плановой экономике ПФ могли давать объективные оценки и прогнозы, однако в современных условиях, при повышенной неопределенности и риске, в условиях, когда развитие отрасли определяется не столько ростом НТП, а политическими решениями, применение ПФ вызывает сомнение. На развитие отрасли значительно воздействуют удорожание сырьевых ресурсов, изменение тарифов, ставок ввозных пошлин, антидемпинговых ограничений, вызванных вступлением в ВТО. Ввод данных переменных в ПФ усложнен. При этом существуют следующие трудности при построении ПФ:

- данные по предприятиям не обладают достаточной точностью (скрытие доходов, теневой выпуск продукции);

- неточность измерения цен (следствие их большой волатильности). Скачки цен в украинской экономике на порядки превосходят медленные изменения, происходящие в западных странах. А ПФ, как правило, предполагают медленное экспоненциальное изменение всех показателей;

- неточность измерения капитала, используемого в производстве (с началом трансформационного спада основные фонды (ОФ) стали использоваться далеко не в полной мере, поэтому данные по ОФ не соответствуют их реально используемой части; при переходе от ресурсных ограничений к спросовым ОФ стали избыточными, что с одной стороны, резко снижает их значимость как фактора, способного определять выпуск, с другой стороны, не позволяет дать их рыночную оценку.)

С учетом вышеуказанных методических проблем, для прогнозирования развития отрасли можно представить следующую эконометрическую модель:

$$\ln \frac{Y_{jt}}{L_{jt}} = \ln A_i + \alpha_i \ln \frac{K_{jt}}{L_{jt}} + \varepsilon_{jt} \quad (1)$$

для всех t и j для фиксированного i , $H_0: \alpha_i = 0$, $H_1: \alpha_i \neq 0$,

где i – номер отрасли, j – сквозной номер предприятия, t – год, α – эластичность выпуска по капитализации, A – совокупная факторная производительность, Y и K – дефлированные выпуск и капитализация, L – количество служащих.

Применение данной модели дает возможность не только прогнозировать развитие отрасли, но и также сравнивать эластичность выпуска по капитализации для различных отраслей промышленности.

ОТРАСЛЕВЫЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ СТРУКТУРЫ КАПИТАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

аспирант Федоренко Н.О.

В современных условиях структура капитала является тем фактором, который позволяет максимизировать стоимость компании. Оптимальное соотношение собственного и заемного капитала является необходимым условием для снижения издержек производства, повышения отдачи от инвестиций, а также ускорения кругооборота и оборота капитала, что в конечном итоге ведет к повышению доходов предприятия. В тоже время, структура капитала зависит от отраслевых особенностей функционирования предприятия.

Проведенный анализ отраслей экономики Украины показал, что практически во всех отраслях в структуре капитала преобладают собственные средства. (рис. 1). Такое соотношение можно объяснить с позиции особенностей функционирования предприятия, воздействия факторов внешней и внутренней среды.

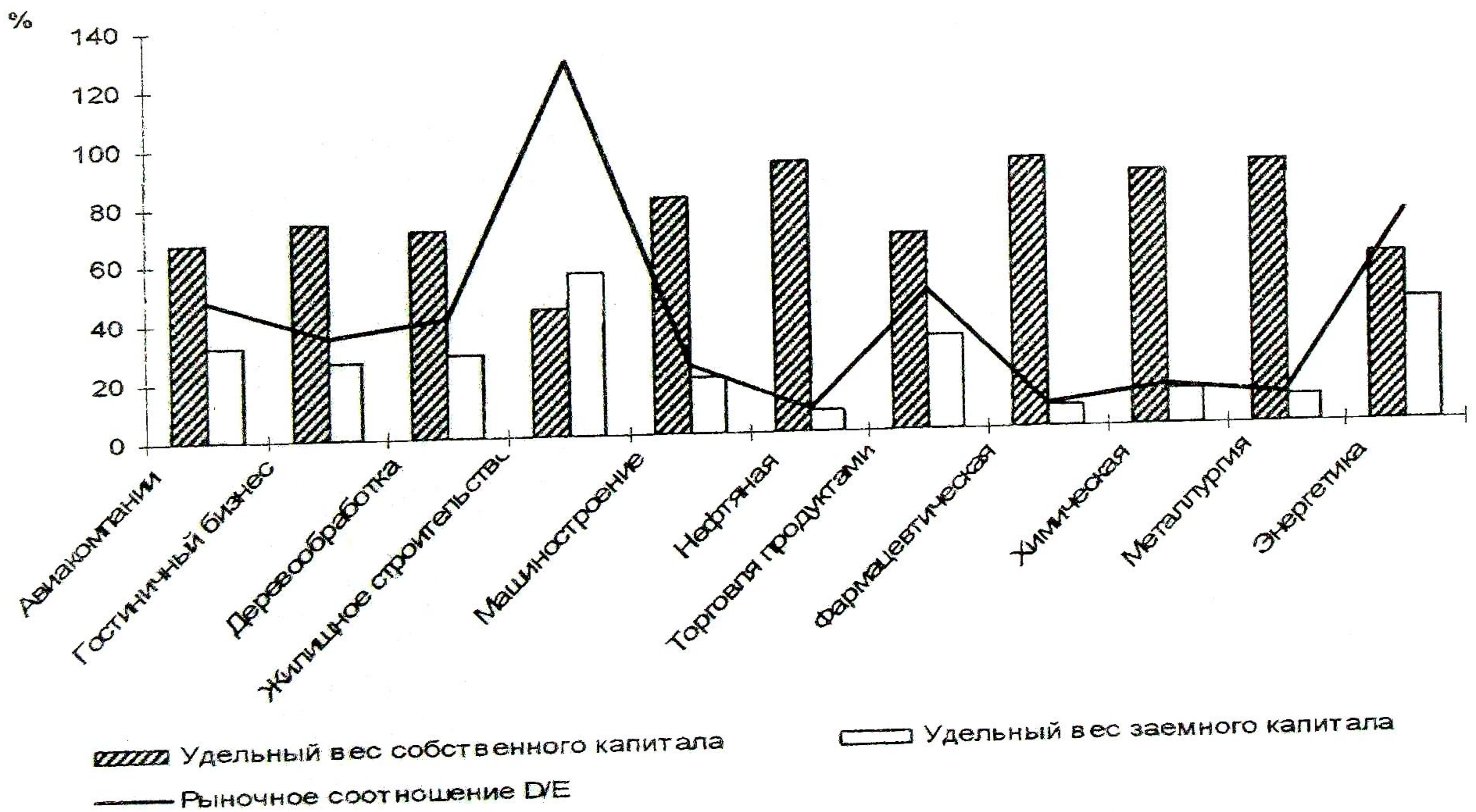

Рис. 1 — Отраслевая структура капитала предприятий

С целью более детального анализа особенностей формирования структуры капитала в отраслях Украины нами выделены четыре основные группы факторов: макроэкономические,

отраслевые, финансово-экономические и производственно-технологические. Степень влияния данных факторов различна в зависимости от отраслевой принадлежности предприятия. Вместе с тем, определяющими факторами при формировании структуры капитала предприятия являются инвестиционная привлекательность, технологические факторы, структура и оборачиваемость оборотных активов, наличие кредиторской и дебиторской задолженности и др.

В настоящее время одной из основных проблем для функционирования предприятий является отсутствие финансовых ресурсов на пополнение оборотных средств. Это обусловлено как наличием просроченной кредиторской и дебиторской задолженностей, так и связано с высокой себестоимостью производства. Использовать для этих целей кредиты коммерческих банков предприятия, как правило, не имеют возможности, так как ставка процентов за кредит в несколько раз может превышать фактическую рентабельность их активов и рентабельность продукции.

Технология также играет определяющую роль при формировании структуры капитала: определяет структуру стоимости продукции, его материалоемкость, длительность производственного цикла и характер нарастания затрат.

Внешние условия функционирования определяют взаимоотношения предприятия с партнерами, банками, налоговой службой. При этом стабильность экономической ситуации предоставляет возможность отсрочки платежей. В условиях нестабильной экономической ситуации, несовершенства банковской системы, неопределенности спроса предприятию необходимо увеличивать оборотные активы. В данном случае предприятие сталкивается с проблемой привлечения источников финансирования, что может привести ухудшению положения предприятия, его инвестиционной привлекательности.

Таким образом, в целом предприятия отраслей экономики Украины имеют положительную тенденцию развития. Однако, зачастую собственный капитал используется неэффективно, что сдерживает возможности роста прибыльности предприятия. Одним из направлений улучшения данной ситуации может быть стабилизация финансового положения, обеспечение инвестиционной привлекательности и наращение заемного капитала в общей структуре активов.

ЗМІСТ

1. Макарюк О.В. Обґрунтування управлінських рішень в умовах неповної визначеності в системі менеджменту підприємства.	3
2. Коблянская И.И. Основные направления экологизации снабженческой логистики.	5
3. Хоменко Л.М. Альтернативні види моторного палива як фактор зниження забруднення атмосферного повітря.	7
4. Сапун Л.В. Еколого-економічне управління інноваційним підприємництвом.	9
5. Росохата А.С. Вплив автомобільного транспорту на стан навколишнього середовища.	11
6. Ермоленко Е.А. Зарубежный опыт управления природопользованием.	13
7. Кугук І.О. Проблеми розвитку екологічного підприємництва в Сумській області.	15
8. Лисенко О.А. Оцінка екологічних втрат від впливу на довкілля автотранспорту в Сумській області.	17
9. Мареха І.С. Економічний механізм стимулювання використання відновлювальних джерел енергії.	19
10. Баранова А.С. Влияние экологического фактора на экономический рост.	21
11. Марочко С.С. Аналіз проблем порушення балансу системи "Людина-Природа".	23
12. Нужна А.В. Міські відходи: накопичення та проблеми утилізації.	25
13. Провозін М.В. Оптимізація і управління рухом транспорту, як фактор зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.	27
14. Березова С.М. Зелені насадження, як фактор зниження автотранспортного забруднення в містах.	29
15. Карпенко О.Г. Забруднення атмосфери в Україні.	31
16. Бондар Т.В. Передумови та проблеми створення еколого-стійкого інноваційного підприємства.	33
17. Олійник О.В. Закордонний досвід контролю якості навколишнього середовища.	35

18. Гончарова Д.В. Опыт решения экологических проблем в зарубежных странах.	38
19. Боронос Д.В. Эколого-экономические аспекты изменения климата Земли.	40
20. Білопільська О.О. Аналіз проблем виробництва та споживання генетично модифікованих продуктів.	42
21. Олійник О.В. Наукові засади формування екополісів в умовах зростання антропогенного навантаження.	44
22. Могиленец Т.В. Благосостояние, экологический рост и устойчивое развитие.	46
23. Яценко Е.І. Екологічне управління діяльністю промислових підприємств на регіональному рівні.	48
24. Сиротенко О. А. Сучасний стан та шляхи вдосконалення проведення екологічної експертизи в Україні.	50
25. Гончарова В.В. Екологічні ризики пов'язані з відходами та вирішення цих проблем в Україні.	52
26. Опара Т. В. Орендні відносини в механізмі землекористування.	54
27. Яценко Э.И. Международные аспекты экологической Политики.	56
28. Шаповал А.І., Дмитренко А.О. Мотивація ресурсозбереження в контексті стійкого розвитку та трансформаційних змін в економіці.	58
29. Масло В.В. Концепція розвитку екологічної логістики.	60
30. Пащенко Г.І. Екодеструктивний вплив традиційної енергетики на зміну клімату в контексті стійкого розвитку.	62
31. Сабадаш В.В. Функції екологічного конфлікту.	64
32. Маценко О.М. Метод щільності розподілу як індикатор ефективності споживання водних ресурсів.	66
33. Гльоза В.В. Науково-технічний прогрес і якість продуктів харчування.	68
34. Тарасова К.В. Страхування як економічний механізм екологізації виробничої сфери.	70
35. Колода І.М., Колода В.М. Проблеми реформування податкової системи в економіці транзитивного типу.	72
36. Владікова Ю.І. Методичні підходи до оцінки фінансово-економічного стану підприємства в ринкових умовах.	74
37. Коваленко Е.В. Формирование системы управления транзакционными издержками предприятия.	76

38. Доценко В.О. Принципи формування регіональної стратегії інвестування соціальної сфери.	78
39. Кіріченко В.В. Методи підвищення рівня ефективності використання основних фондів українських підприємств.	80
40. Панченко Ю.С. Інноваційна діяльність суб'єктів господарювання як шлях переходу України на новий рівень розвитку.	82
41. Грушка Н. Управління якістю продукції як важливий чинник підвищення конкурентоспроможності підприємства.	84
42. Гриценко П.В. Методология и средства поддержки моделирования бизнес-процессов в условиях реинжиниринга.	86
43. Черниш Я.С. Проблеми зовнішньоекономічної діяльності підприємств.	88
44. Барут О.І. Формування механізмів логістичного управління торгівельним підприємством.	90
45. Шевцов С.В. Эффективность лизинга как метода долгосрочного финансирования инноваций в производстве.	92
46. Яковлева Г.В. Оцінка кадрового потенціалу вищої школи України.	94
47. Яковенко М.В. Управління логістикою у роботі дистриб'ютора.	96
48. Поляченко С.С. Вплив інституційного середовища на приток прямих іноземних інвестицій в економіку.	98
49. Бунковская Н.С. На пути к устойчивому развитию государств.	100
50. Манько І.С. Основні передумови формування підрозділу конкурентної розвідки на підприємстві.	102
51. Андросов Є.М. Система страхування інноваційних ризиків.	104
52. Хруневич К.Г. Аналіз собівартості теплової енергії на прикладі ТОВ ШП „Харківенергоремонт”.	106
53. Антонюк С.В. Економічний ефект від впровадження інформаційних технологій.	108
54. Гриценко Т.Г. Интеллектуальный фактор как предпосылка эффективного функционирования инновационного предпринимательства.	110
55. Гребенюк Д.І. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства.	112
56. Лутаенко О. К вопросу об экономической эффективности информационных систем и технологий.	114
57. Деркач Ж.В. Основы этики бизнеса.	116

58. Ткаченко Г.В. Аналіз детермінант результативності господарської діяльності.	118
59. Троцька Т.С. Інноваційне забезпечення розвитку промислових підприємств України.	120
60. Нужна А.В. Перспективи розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.	122
61. Марочко С.С. Вплив перехідного періоду на трансформацію етичних норм бізнесу в Україні.	124
62. Крамінська І.О. Антикризове управління підприємством.	126
63. Татарченко Ю.В. Регулирование механизма премирования на предприятии.	127
64. Слободюк Ю. Синергетика в економіці.	128
65. Просол Л.Ю. Влияние внешней среды на деятельность предприятия.	129
66. Панченко Ю.С. Роль екологічного маркетингу у вирішенні екологічних проблем.	130
67. Мареха І.С. Екологічна інформація як важливий фактор стійкого розвитку.	131
68. Сергійчик О.Г. Роль інформаційних технологій в економіці України.	132
69. Новікова А.М. Інвестиційна діяльність підприємства.	133
70. Ожог М.С. Аналіз системи управління витратами.	135
71. Гльоза В.В. Інфляція.	137
72. Ткаченко Г.В. Фінансова підтримка аграріїв на основі міжнародних конкурентних переваг.	139
73. Бондаренко О.В. О некоторых проблемах научно – технического прогресса в современной Украине в контексте международных экономических отношений.	141
74. Олійник О.В. Загострення демографічної проблеми в сучасній Україні.	143
75. Марочко С.С. Внутрішня стабільність України як фактор входження до світового господарства.	145
76. Омари Баширу. Влияние горнодобывающего сектора экономики на перспективы развития Танзании.	147
77. Омельяненко В.А. Роль регіонального іміджу Сумщини в залученні міжнародного капіталу.	149
78. Короткий А.В. Економічні аспекти глобальних проблем.	151
79. Провозін Н.В. Кредит і його форми та роль в економіці.	153
80. Нужна Г.В. Культурна складова експортної політики.	155

81. Марочко С.С. Оцінка впливу прямих іноземних інвестицій в Україну на динаміку ВВП кореляційно-регресивним методом.	156
82. Євдошенко Б. Д. Еміграція робочої сили з України та її соціально-економічні наслідки.	158
83. Соколова О.Ю. Аналіз експортно-імпортного потенціалу Сумщини.	160
84. Гібнер Л. К. Наслідки вступу України до СОТ.	162
85. Шапошник О.О. Актуальні аспекти управління зовнішнім державним боргом України.	164
86. Поляков П.Ю. Ценооброзование и психология.	166
87. Бондарь Н.В. Інфляція в Україні та основні шляхи її подолання.	168
88. Петрусенко А.В. Управление капиталом методом Мартингейла.	170
89. Старків І.М. Сучасний стан наркобізнесу в Україні: шляхи легалізації доходів.	172
90. Тогобіцька А.А. Дієва інвестиційна політика – майбутнє для України.	174
91. Головка Г.Н. Проектирование бизнес-логики по заказу товаров.	176
92. Ігнат'єва О.І. Сучасний стан соціальної відповідальності підприємств в Україні.	178
93. Лазоренко І.В. Сучасна методологія економічної науки.	180
94. Клюка У.В. Силіконова долина, або як припинити втечу інтелекту з України.	182
95. Радіонова І.О. Аналіз системи оподаткування на регіональному та національному рівні.	184
96. Марочко С.С. Економічна нестабільність та розбалансованість як наслідки непланомірного регулювання національної економіки.	186
97. Лапшин В.В. Региональная экономика: математическое моделирование и оптимизация.	188
98. Хребтова І.В. Тіньова економіка: інституційні причини виникнення.	189
99. Ярошко Ю.Г. Экологический фактор в бюджетном процессе.	190
100. Мирошниченко Ю.А. Методические проблемы применения производственных функций при прогнозировании развития отрасли.	192
101. Федоренко Н.О. отраслевые особенности формирования структуры капитала предприятия.	194

Наукове видання

Тези доповідей
науково-технічної конференції викладачів,
співробітників, аспірантів та студентів
факультету економіки та менеджменту

«Економічні проблеми сталого розвитку»
(21-25 квітня 2008 р.)

Том 1

Відповідальний за випуск проф. А.Ю. Жулавський
Комп'ютерне верстання Ю.Г. Ярошко

Стиль та орфографія авторів збережені.

Підписано до друку 14.04.2008.

Формат 60x84/16. Папір офс. Гарнітура Times New Roman Cyr. Друк

Ум. друк. арк. 11,63. Обл.-вид. арк. 12,06.

Тираж 75 пр.

Зам. № 452.

Видавництво СумДУ при Сумському державному університеті.

40007, м.Суми, вул. Римського-Корсакова, 2

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 3062 від 17.12.2007 р.